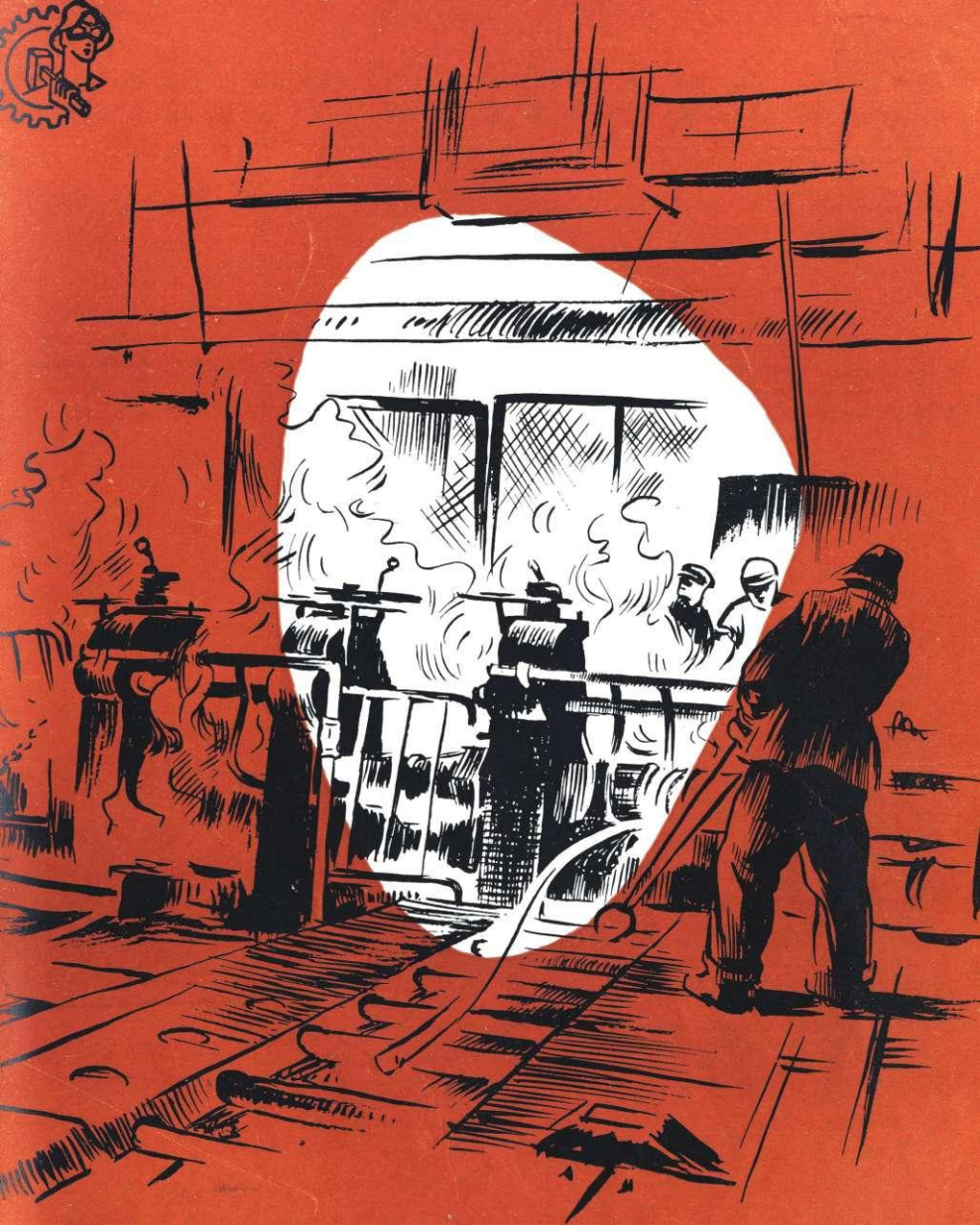

ŽELEZAR

1957

7

Vesti

PREKLIC

Knafelj Julij, tovarniški delavec iz Krnice pri Gorjah, preklicujem in obžalujem neresnične trditve, ki sem jih izrekel o tov. Ferjan Cirilu, tovarniškem delavcu iz Krnice, na postaji Podhom. Za svoje trditve nisem imel nikake osnove in se zahvaljujem tov. Ferjanu, da je odstopil od nameravane tožbe.

Knafelj Julij, Krnica pri Gorjah

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi moža in očeta

HAFNAR MIHA

se iskreno zahvaljujemo za izkazano pomoč in podarjeni venec njegovim sodelavcem iz martinarne, prav tako tudi iskrena hvala obratu livarna.

Zahvaljujemo se tudi pevcem in godbi »Svobode Jesenice« in vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti.

Žalujoča žena, hčerka in sin z družino

PREKLIC

Preklicujemo veljavnost izgubljenih izkaznic za vstop v železarno, ki se glasijo na naslednja imena:

Gregorij Andrej, Javornik II; Kozamernik Janez, žebljarna; Zolič Osman, plavž; Perovič Mile, Javornik II; Resman Alfred, elektročni oddelek; Čufar Angel, plavž; Vukovič Pero OTK.

ZAHVALA

Ob težki in nenadomestljivi izgubi naše drage žene, mamice in stare mame

KATI BREGANT — VIKTORIJE

se najiskreneje zahvaljujemo vsem, ki so sočustvovali z nami in nam ob tem težkem trenutku stali ob strani, izrecno pa se zahvaljujemo primariju dr. Brandstetterju, dr. Vidaliju, dr. Tancarju in strežnemu osebju Internega oddelka jeseniške bolnice za skrb in nego v času njene bolezni. Zahvaljujemo se tudi vsem, ki so nesebično darovali kri, da bi s tem rešili življenje naši dragi mami. Prav tako se zahvaljujemo organizacijam ZK, SZDL, ZB, ŽD, Občinskemu komiteju, godbi in pevcem, še posebno pa tov. Babniku, tov. Podvihu in tov. Teržanovi za ganljive besede ob odprtem grbu pokojnice. Iskrena hvala tudi darovalcem vencev in šopkov ter vsem, ki so našo drago mamo tako polnoštevilno spremili na njeni zadnji poti in se od nje poslovili.

Iskrena hvala!

*Žalujoči mož Alojz in otroci:
Darinka z Bredico, Marlenka,
Staška in Boris*

ZAHVALA

Sedaj, ko smo z najglobljo žalostjo v srcu pospremili v zadnje bivališče našo prelubo, nenadomestljivo mamo, ženo in staro mamo

FORNEZI IVANO

izrekamo zahvalo vsem, ki so ji kakorkoli lajšali njeno trpljenje. Posebna zahvala dr. Višnarju, dr. Tancarju, dr. Šuputovi, dr. Končanu iz Ljubljane in osebju žen. aseptičnega oddelka, tov. Polak Jenki, tov. Sorgo in vsem sostanovalcem za vso skrb in nego v času bolezni.

Kolektivu Železarne Jesenice prisrčna hvala za denarno pomoč. Iskrena hvala tudi godbi, pevcem, darovalcem cvetja in vsem, ki so nepozabno pokojnico spremili na zadnji poti.

Žalujoči družini Fornezi - Višnar

RAZPIS

Metallurški delavski oddelek ljubljanske Tehnične srednje šole na Jesenicah razpisuje natečaj za sprejem v I. razred za šolsko leto 1957-58.

Pogoji za sprejem:

1. Dovršena nižja srednja šola (4 gimnazije).
2. Izpit za kvalificiranega delavca iz ustrezne stroke.
3. Kandidati morajo biti v ustrezni stroki redno zaposleni, oz. med študijem na praksi.

Diploma na metalurškem delavskem oddelku Tehnične srednje šole Ljubljana na Jesenicah je povsem izenačena z diplomom rednih odsekov Tehnične srednje šole.

Kandidati naj pošljejo prošnje z zahtevanimi podatki na ravnateljstvo Tehnične srednje šole na Jesenicah najpozneje do 15. avgusta.

VO DSTVO ODD ELKA

TEHNIČNE SREDNJE ŠOLE LJUBLJANA NA JESENICAH

RAZPIS

Mojstrska šola na Jesenicah razpisuje natečaj za sprejem učencev v I. razred za šolsko leto 1957-58.

Na šoli obstojata metalurški in kovinarski oddelek. Šola je 3-letna s poukom 3-krat na teden.

Kandidati morajo biti med študijem zaposleni v ustreznem poklicu oziroma na praksi.

V Mojstrsko šolo se lahko vpišejo kvalificirani delavci ali obrtni pomočniki ustreznega poklica, ki imajo tri leta ali več prakse v kvalifikaciji. Šola daje kvalifikacijo visokokvalificiranega delavca (obrnega mojstra) za poklic, v katerem se je absolvent izučil.

Kandidati naj pošljejo prošnje ravnateljstvu Mojstrske šole na Jesenicah najpozneje do 15. avgusta.

RAVNATELJSTVO

MOJSTRSKE ŠOLE NA JESENICAH

PREKLIC

Personalni oddelek Železarne preklicuje veljavnost izgubljenih izkaznic za vstop v železarno naslednjih sodelavcev, ki se niso vrnili na delo:

Arnež Jože	Meh. delavnica	1.659
Begovič Safet	Javornik I.	17.967
Benko Anton	Javornik I.	19.170
Beširovič Mustafa	Javornik I.	17.080

Železar - Glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice. Julij št. 7. Leto VI. Izdaja tovarniški odbor sindikalne podružnice ZJ. Odgovorni urednik Janko Burnik, Obrtniška 31. Ureja uredniški odbor: Verdnik Janko, Pintar Anton, Saksida Ivan, Budja Milan, Varl Jože, Treven Franc, Terseglav Vasili, Stare Marjan, Magolič Miloš, Kobentar Bine, Zagar Edo. Naslov uredništva: Uredništvo »Železarja«, Tehniški muzej Železarne Jesenice, tel. 271. Dopise in fotografije pošljite na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo. Tiskala tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju. Klišee izdalala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju.

Na ovitku: V žični valjarni. — Naslovna in zadnja stran ovitka sta delo akad. slikarja J. Torkarja.

PRILOGA ŽELEZARJA

Štev. 2

Julij 1957

Leto 2

Da bi v čim večji meri seznanili bralce našega lista z delom I. Kongresa delavskih svetov Jugoslavije, se je uredništvo »Železarja« odločilo, da v prilogi objavi besedilo sprejete Resolucije.

RESOLUCIJA

I. KONGRESA DELAVSKIH SVETOV JUGOSLAVIJE

Kongres delavskih svetov izraža kot prvi jugoslovanski zbor zastopnikov delavskih organov samoupravljanja v gospodarstvu ponos in zadovoljstvo vsega delavskega razreda, ker se v Jugoslaviji kot sad socialistične revolucije in nepretrganega napredka v razvoju socialističnih odnosov že sedem let uresničuje pravica samoupravljanja neposrednih proizvajalcev.

I

Z izročitvijo podjetij v upravljanje delovnim kolektivom in izpopolnjevanjem sistema samoupravljanja neposrednih proizvajalcev je bila dosledno uresničena davna borbeno zahteva revolucionarnega delavskega gibanja. Hkrati se je z ustanovitvijo delavskih svetov in zborov proizvajalcev začelo reševanje glavnih družbeno-gospodarskih problemov in protislovij v pogojih družbene lastnine proizvajalnih sredstev, brez katerega se naša družba na poti socialističnega razvoja ne bi mogla izogniti motnjam in težnjam po izmaličenju socialističnih odnosov.

Delavski sveti so demokratični politični organi, po katerih svobodni proizvajalci ustvarjajo neposredno z družbenimi sredstvi za proizvodnjo svoje demokratične pravice v upravljanju podjetij. Delavski sveti niso zastopniki kolektivnih lastnih sredstev za proizvodnjo, temveč sestavni del političnega sistema socialistične demokracije. V njih prihaja do izraza enotnost interesov skupnosti in interesov posameznih proizvajalcev.

Uresničevanje delavskega samoupravljanja je zakonit pojav socialističnega razvoja

Pravi interesi delavskega razreda in delavskega samoupravljanja imajo svojega sovražnika tako v birokratizmu kakor tudi v vsakem egoističnem individualizmu, ki ne upošteva koristi vseh delovnih ljudi naše države. Delavsko samoupravljanje se je v Jugoslaviji uspešno razvijalo in se krepilo prav zaradi tega, ker so se zavestne socialistične sile naše dežele vztrajno in brezkompromisno borile tako proti prvi kakor tudi proti drugi težnji, proti izmaličenju socialističnih odnosov sploh in delavskega samoupravljanja posebej. Prav zato je uresničevanje delavskega samoupravljanja zakonit pojav socialističnega razvoja in sestavni del borbe za socializem v naši državi.

Delavsko samoupravljanje je v delu dokazalo življenjsko moč in pravilnost teorije marksizma o podružbljenju proizvajalnih sredstev, po kateri morajo proizvajalna sredstva upravljati proizvajalci sami, s čimer se uresničujejo resnični demokratični in socialistični odnosi v proizvodnji.

Delavski sveti omogočajo, da postaja družbeno-gospodarski interes delavskega razreda oziroma socialističnih proizvajalcev temeljna gibalna sila materialnega razvoja v okoliščinah družbene lastnine proizvajalnih sredstev, ki stalno in avtomatično reproducira socialistične odnose na višji ravni. Vsak delovni človek in vsak delovni kolektiv naše države mora biti svoboden pri svojem delu in si ustvarjati materialni položaj po svojem delu. Delavski sveti omogočajo, da se vskladita samostojnost in stimulacija posameznega proizvajalca in kolektiva s planskim usmerjanjem gospodarstva in gospodarskega razvoja. Z družbenim planom se zagotavlja planski razvoj gospodarstva, ukinja anarhistični razvoj v gospodarstvu, vsklajujejo notranji materialni odnosi in usmerja razvoj proizvajalnih sil, z zakoni in splošnimi predpisi pa se zagotavlja enotnost našega socialističnega sistema, enaki pogoji gospodarjenja za vse, kakor tudi splošne politične in materialne koristi naše socialistične skupnosti. Z ustanavljanjem delavskih svetov prehaja družbena lastnina v razvitejšo obliko, za katero je značilno družbeno upravljanje, oziroma prizadevanje skupnosti proizvajalcev za izkoriščanje družbenih sredstev za proizvodnjo.

V delavskih svetih in v komunalnem sistemu se zrcali proces svobodnega združevanja proizvajalcev, začenši od podjetij in komune vse do državne celote, ki tudi sama postopno in vse bolj postaja skupnost svobodnih socialističnih proizvajalcev.

Ustanavljanje delavskih svetov in zborov proizvajalcev je vplivalo tudi na razširjenje pravic in izpremembo položaja delavskega razreda; na njegov odnos do dela in do sredstev za proizvodnjo; na demokratizacijo vse naše družbene in politične ureditve; na okrepitev enotnosti delavskega razreda in uvedbo demokratičnih enakopravnih notranjih odnosov v delovnih kolektivih; na osvoboditev gospodarskega sistema iz birokratskih spon; na razmah ustvarjalnih sposobnosti in samoiniciative širokih slojev delovnih ljudi na vseh področjih družbene dejavnosti; na bolj ekonomično poslovanje gospodarskih organizacij.

Delavski sveti in zbori proizvajalcev — dva izmed najmočnejših virov politične moči naše socialistične družbe

Delavski sveti in zbori proizvajalcev so eden izmed najmočnejših virov politične moči naše socialistične družbe, v kateri imajo neposredni proizvajalci vodilno družbeno vlogo in odločujoče pozicije v svojih rokah. Od pravega določanja mesta in vloge delavskih svetov ter komun v splošnem političnem in gospodarskem mehanizmu naše socialistične družbe, kakor tudi od njegovega uvrščevanja in neprestanega izpopolnjevanja in usposabljanja, da bi mogli uspešno opravljati svoje naloge, je predvsem odvisna nadaljnja demokratizacija našega političnega in družbenega življenja, nadaljnje razvijanje oblik neposrednega upravljanja na vseh področjih družbenega življenja, kakor tudi drugih demokratičnih pridobitev delovnih ljudi.

II

Gospodarski vzpon v minulih sedmih letih je izraz sposobnosti, ustvarjanja in energije delavskega razreda in delavskih organov upravljanja, ki so uspešno upravljali podjetja in krepili proizvajalno moči države, ustvarjali nov gospodarski sistem in z uspehom prispevali k izpopolnjevanju in realiziranju smernic splošne gospodarske politike.

Delegati kongresa, zavedajoč se splošnih in materialnih okvirov te ravni naših proizvajalnih sil, poudarjajo, da je borba za odstranjevanje naše podedovane gospodarske zaostalosti in ohranitev naše nacionalne neodvisnosti zahtevala tak tempo investicijske izgradnje in raven splošne potrošnje, ki je onemogočal širšo materialno podlago samoupravnosti delovnih kolektivov in s tem omejeval večjo aktivnost organov samoupravljanja.

Prepričani smo, da bo dosledno izvajanje sedanje gospodarske politike na podlagi doseženih rezultatov izgradnje in v danih mednarodnih pogojih, ob skladnejšem razvoju proizvajalnih sil, izkoriščanju prirodnih pogojev za čim hitrejši gospodarski razvoj, povečevanju delovne storilnosti in čim popolnejši zaposlenosti, kakor tudi ob stvarnem perspektivnem izboljševanju življenjskega standarda — pozitivno vplivalo na nadaljnje uveljavljanje sistema samoupravljanja neposrednih proizvajalcev. Hkrati bo razširjanje pravic neposrednih proizvajalcev na področju proizvodnje in razdeljevanja družbenega produkta mnogo pripomoglo k povečanju proizvodnosti in delovne storilnosti, oziroma k okrepitvi in razširjenju materialne podlage našega družbenega razvoja v celoti.

Kam usmeriti gospodarski razvoj v interesu samoupravnosti neposrednih proizvajalcev in razširjanja njihovih pristojnosti

Ker so okviri gospodarske politike določali aktivnost delavskih organov upravljanja in ker je od gospodarskega sistema mnogo odvisno nadaljnje delo delavskih svetov, meni kongres, da mora biti gospodarski razvoj in nadaljnje izpopolnjevanje našega gospodarskega sistema v interesu samoupravnosti neposrednih proizvajalcev in razširjanja njihovih pristojnosti usmerjen:

1. k svobodnejšemu razdeljevanju dohodka, ki naj čimbolj direktno v proizvodnji uresničuje pravico neposrednega proizvajalca k zaslužku po delu. Za uresničenje tega načela je neobhodno potrebno: izpremeniti sedanji sistem plač, zlasti v industriji. Status proizvajalcev z družbenimi sredstvi za proizvodnjo je treba v sistemu razdeljevanja trajneje določiti, tako da bo posameznik mogel računati z zadovoljitvijo svojih življenjskih potreb za daljši čas in da bo mogel s svojo iniciativo in s svojim delom čimbolj vplivati na svoj lastni položaj;

2. k ustvaritvi čimbolj izenačenih pogojev gospodarjenja za vse kolektive, da bi bil njihov večji ali manjši delež pri razdeljevanju dohodka posledica ustvarjene

proizvodnje in delovne storilnosti ter uspeha v skupnem gospodarskem poslovanju. Razen tega je treba podjetja izenačiti glede režima osnovnih sredstev in odstraniti dosedanje različnosti v obravnavanju starih in novih osnovnih sredstev. Ponovno in točno je treba oceniti vrednost osnovnih sredstev kot nujen pogoj realnega izločanja ustreznih sredstev, tako za enostavno kakor tudi za razširjeno reprodukcijo;

3. h krepitvi samostojnosti podjetij v okviru planskega usmerjanja proizvodnje, potrošnje in razvoja proizvajalnih sil. V ta namen je potrebno, da se razširijo pravice neposrednih proizvajalcev v upravljanju osnovnih sredstev in amortizacije, da narašča raven skladov za samostojno razpolaganje in za investicije v odvisnosti od razvoja proizvodnje in ustvarjene produktivnosti dela, kakor tudi da bo razširjena reprodukcija mnogo bolj pod vplivom proizvajalcev samih, da se odstranijo neupravičene razlike in nesorazmerja cen. Razen tega naj se uporabljajo ustanovljeni fondovi gospodarskih organizacij oprosti dosedanjih omejitev in razširi pravica organov delavskega samoupravljanja, da izkoriščajo sklade po potrebah podjetij, ki naj jih samostojno ocenjujejo. Neobhodno je potrebno, da se dosednji način določanja skladov stalnih obratnih sredstev podjetij in sedanji sistem kreditiranja obratnih in investicijskih potreb napravita enostavnejša in prilagodita stopnji razvoja samoupravljanja delavcev;

4. k razvijanju samoiniciative proizvajalcev za boljše upravljanje, za zadovoljevanje potreb trga, za razširjenje proizvodnje in povečanje delovne storilnosti, kakor tudi za ustvarjanje ustreznih gospodarskih pogojev za nadaljnjo delitev dela na podlagi specializacije proizvodnje in kooperacije, povezovanja, poenotenja in združevanja podjetij, zasnovanega na pospeševanju proizvajalnih sil, na materialnih koristih in potrebah svobodnih proizvajalcev ter njihovih neokrnjenih pravic upravljanja.

Kongres poziva delavske svete, naj v bodoče izkoriščajo vse možnosti, ki jih jim bo nudilo izpopolnjevanje gospodarskega sistema, posebej pa upajajo najširše sodelovanje in iščejo razne oblike združevanja, povezovanja in poenotenja podjetij. Združevanje odpira nove možnosti za sodelovanje proizvajalcev v širših okvirih, kakor je podjetje, za razvijanje proizvajalnih sil, koordiniranje proizvodnih programov, za širšo delitev dela v združenih proizvajalnih mehanizmih, v skupni investicijski politiki, v skupnem izkoriščanju skladov itd. V nadaljnjem razvoju gospodarstva in s tem tudi procesa nadaljnega združevanja proizvodnje gospodarsko združevanje ne bo omejevalo pravic delavskih svetov v podjetjih, temveč bo pomenilo njihovo nadaljnjo utrditev. Na tej podlagi bo pripomoglo k okrepljenemu vplivu neposrednih proizvajalcev v vodstvu proizvodnje, okrepiło bo njihovo vlogo v demokratičnem vodstvu gospodarstva v celoti.

III

Vpliv delavskega samoupravljanja na vlogo in funkcijo predstavniških organov oblasti in državnega aparata

Ker izvajanje delavskega samoupravljanja neposredno vpliva tudi na vlogo in funkcije predstavniških organov oblasti in državnega aparata, sodi kongres:

— da je treba še nadalje krepiti demokratizem pri odločanju o gospodarskih problemih,

— da je naloga predstavniških organov določati splošne pogoje za gospodarjenje podjetij, da plansko usmerjajo proizvodnjo in potrošnjo ter ustvarjajo ugodne pogoje za svoboden razmah socialističnih sil,

— da je treba ustvarjati pogoje za zmanjšanje administrativnih posegov v gospodarstvo, kar je nujno v interesu učinkovitosti izvajanja planskih proporcij in da se morajo hkrati še nadalje razvijati večje možnosti vplivanja neposrednih proizvajalcev na odločanje o teh vprašanjih,

— da je treba okrepiti družbeno kontrolo in družbeno evidenco nad družbenimi organi upravljanja, ne da bi kršili samostojnost in samoupravljanje podjetij, temveč, da bi se nudil delavskim svetom eden izmed najmočnejših instrumentov za vodstvo podjetij in urejanje notranjih odnosov v njih.

Giede na komuno, ki je skupaj z delavskimi sveti podlaga našega družbeno-gospodarskega sistema in temeljna skupnost proizvajalcev, s katero se najuspešneje vsklajujejo splošni in osebni interesi in v kateri se izvaja družbeno-gospodarska povezanost individualnih proizvajalcev pri reševanju vrste skupnih problemov družbenega in osebnega standarda, sodi kongres, da je nujno in opravičeno:

— da bodo dohodki komun, namenjeni proračunom in splošni potrošnji, predvsem odvisni od višine osebnih dohodkov proizvajalcev in vseh državljanov, s čimer bo družbeno-gospodarska povezanost individualnih proizvajalcev in komun dobila novo vsebino;

— da se točno določijo pravice komun glede na podjetja, da bi se izključile razne oblike pritiska komune na podjetja in vmešavanja v tiste posle podjetij, ki bi morali biti njihova nedotakljiva pravica;

— komunam in podjetjem je treba omogočiti, da se v okviru sredstev, ki jih imajo na razpolago, svobodno sporazumevajo o skupnem odločanju oziroma financiranju določenih komunalnih potreb, pri katerih so zainteresirani tudi posamezni proizvajalci in delovni kolektivi kot celota;

— da naj organi oblasti v občinah in okrajih vzdržujejo v bodoče krepkejše zveze s podjetji, in sicer po delavskih organih upravljanja, s čimer bodo delavski sveti dobili ne samo podporo komune, temveč tudi možnost močnejšega vpogleda in vključevanja podjetij v gospodarsko politiko krajevne skupnosti.

V sistemu delavskega samoupravljanja se neposredne zveze med proizvajalci samimi in njihovimi predstavniškimi organi v upravljanju gospodarstva vse bolj ustvarjajo z raznimi oblikami direktnega povezovanja predvsem po zbora proizvajalcev, zbornicah, skupnostih in združenjih. Hkrati se v teh odnosih vse bolj slabi vloga državnega upravnega aparata v upravljanju gospodarstva.

Ker se mora direktno sodelovanje delavskega razreda v oblasti izvajati tudi izven podjetij, sodi kongres, da je treba zboro proizvajalcev nujno nadalje krepiti in razvijati kot demokratično obliko uresničevanja vodilne vloge delavskega razreda v družbenem razvoju, neposrednega sodelovanja proizvajalcev v razdeljevanju dohodka in razpolaganju s presežkom dela, v določanju smotrov gospodarske politike, kakor tudi v izpolnjevanju vseh socialno-gospodarskih pogojev in v zadovoljevanju potreb delovnih ljudi. Čutiti je potrebo:

— naj zbori proizvajalcev samostojneje obravnavajo gospodarske probleme podjetij, vplivajo na koordiniranje njihove dejavnosti in zadovoljevanje gospodarskih in socialnih potreb proizvajalcev. Zbori proizvajalcev naj bi dobili močnejši vpliv in samostojne funkcije v potrjevanju pravil, statutov in drugih notranjih instrumentov podjetij, združenj in skupnosti, v potrjevanju zaključnih računov, investicijski politiki pri izbiri in postavljanju direktorjev, v politiki uporabljanja določenih sredstev za družbeni standard, izboljševanju delovnih pogojev itd.;

— da se v občinah ustanove zbori proizvajalcev kot samostojen del sistema samoupravljanja neposrednih proizvajalcev.

Množične organizacije naj tudi v prihodnosti usmerijo svojo pozornost v aktiviranje čimvečjega števila proizvajalcev v upravljanju

Združevanje v gospodarstvu pomeni pot k nadaljnji demokratizaciji in deetatizaciji gospodarstva, s čimer se ustvarjajo pogoji za uveljavljanje delavskega samoupravljanja v širših okvirih. Sedanje oblike združevanja v zbornicah in združenjih so pokazale pozitivne rezultate in so bile pomemben činitelj v povezovanju posameznih in splošnih interesov, spodbujanju in krepitvi socialistične usmerjenosti, v dejavnosti posameznih gospodarskih organizacij. Dosedanje izkušnje kažejo na potrebo čim tesnejšega povezovanja zbornic in združenj kot organov družbenega upravljanja z zbori proizvajalcev v okraju, republiki in zvezi, s čimer bomo dosegli njihov neposredni vpliv na celotni sistem demokratičnega upravljanja gospodarstva.

Ko izreka priznanje političnim in družbenim organizacijam — predvsem Zvezi komunistov, Socialistični zvezi, sindikatom in Ljudski mladini — za dosedanjo vlogo in dejavnost za okrepitev sistema delavskega samoupravljanja, se kongres obrača na vse organizacije, naj tudi v bodoče usmerijo svojo pozornost k aktiviranju čimvečjega števila proizvajalcev v upravljanju. Družbene organizacije, zlasti sindikalne podružnice v podjetjih, naj bodo organizatorji družbene kontrole nad delom organov upravljanja, da bi si proizvajalci v celoti zagotovili vpogled v delovanje in aktivnost svojega samoupravnega mehanizma ter se zavarovali pred kršitvijo koristi posameznikov, skupin in kolektivov. Zaradi socialističnega razvoja imajo družbene organizacije tudi nalogo vskladiti skupne in posamezne koristi, osebne in kolektivne koristi delavskega razreda. Posebna je vloga Zveze komunistov, sindikatov in mladinske organizacije pri ustvarjanju ugodnih pogojev za samoupravljanje v podjetjih z demokratizacijo notranjih odnosov v delovnih kolektivih in z zatiranjem birokratičnih ostankov v zavesti, navadah in delovnih metodah. K temu je treba dodati še skrb vseh družbenih organizacij za splošno strokovno in družbeno-gospodarsko vzgajanje proizvajalcev in njihovo usposabljanje za aktivnost in zavestno udeležbo v organih upravljanja.

Družbene organizacije so sestavni del in neobhodna komponenta našega samoupravnega mehanizma, ko opravljajo vlogo organizirane družbeno-politične sile, na katero se naslanja sistem delavskega in družbenega samoupravljanja.

IV

Kako odpraviti nekatere pomanjkljivosti objektivnega in subjektivnega značaja

Kongres ugotavlja, da so delavski sveti pokazali v minuli dobi v glavnem razumevanje za moderniziranje proizvodnega procesa, za odkrivanje notranjih rezerv in zmanjšanje stroškov proizvodnje, za razširjenje zmogljivosti, povečanje proizvodnje in delovne storilnosti, za

zboljšanje komercialnega in finančnega poslovanja, za dviganje strokovnosti kadrov, za razširjenje izbire in izboljšanje kakovosti izdelkov itd., tako da doseženi gospodarski rezultati v celoti dokazujejo zrelost delavskega razreda in učinkovitost sistema delavskega samoupravljanja.

Ker pa so nekatere pomanjkljivosti — objektivnega in subjektivnega značaja — ovirale, da bi dosegli še boljše rezultate, ima kongres za potrebno:

- z uveljavljanjem dolgoročnih gospodarskih planov in programov je treba trajneje določiti smernice in zagotoviti širšo gospodarsko-politično perspektivo za aktivnost organov samoupravljanja v podjetjih;

- odstraniti je treba težave v podjetjih, ki nastajajo zaradi prepozna sprejemanja družbenih planov in pogostega izmenjavanja gospodarskih instrumentov;

- funkcije bank je treba vskladiti s sistemom samoupravljanja in izboljšati njihovo poslovanje;

- izpopolnjevati je treba bolj sproščeni sistem in mehanizem obračunavanja s skupnostjo, kakor tudi knjigovodstveno evidenco, da bi se organom delavskega upravljanja omogočil boljši vpogled in da bi mogli bolj odkrivati razne probleme ter skrite rezerve.

Kongres poziva delavske svete:

- naj se mnogo bolj ukvarjajo z organizacijo podjetij in organizacijo dela, naj omogočijo izkoriščanje in uvajanje čimbolj sodobnih metod vodstva, notranje kontrole in ustanavljanja posebnih služb in uradov za posamezne dejavnosti v podjetjih;

- naj z ugotavljanjem učinka, uvajanjem individualne in skupinske stimulacije za prizadevanje in produktivnost, kakor tudi s sistemom premij omogočijo razpone v za-
služkih po strokovnosti in delovni storilnosti;

- naj izvrše analitično oceno delovnih mest in jo izkoristijo z organizacijo dela, zlasti pa izpopolnijo sistem razdeljevanja zaslužka v kolektivih po uspehu in delu ter teži posla vsakega proizvajalca;

- naj sistematično in širše kakor doslej delajo za strokovno usposabljanje sedanjih in pripravljanih mlajših kadrov: z ustanavljanjem šol pri podjetjih, s štipendiranjem, pošiljanjem na specializacijo, organiziranjem tečajev, seminarjev, strokovnih klubov itd.;

- naj pri razvijanju komercialne službe posvete še večjo pozornost proučevanju domačega in tujih trgov zaradi čimbolj učinkovite prilagoditve proizvodnje povpraševanju;

- naj se bolj učinkovito in odličneje zavzamejo za izboljšanje odnosov med podjetji, za odstranjevanje medsebojnih sporov, za zatiranje nesolidnosti v poslovanju in za izpolnjevanje pogodbenih obveznosti, kakor tudi za zavestno izpolnjevanje obveznosti do skupnosti;

- naj se mnogo bolj kakor doslej ukvarjajo z zaščitnimi in varnostnimi ukrepi, naj izločajo več sredstev za higiensko in tehnično zaščito, naj vsak dan ukrepajo za preprečevanje nesreč pri delu in poklicnih obolenj.

Okrepiti zavest, da je razvoj gospodarstva v celoti odvisen od uspešnega dela vsakega posameznega podjetja

Kongres ugotavlja, da so v mnogih podjetjih direktorji in strokovni voditelji znatno pripomogli k razvoju in

izpolnjevanju prakse delavskega upravljanja, ter predlaga vsem delavskim svetom, naj delajo za okrepitev konstruktivnega sodelovanja med delavskimi organi upravljanja in strokovnimi voditelji podjetij, kakor tudi delajo sploh za ustvaritev kvalificiranega strokovnega aparata podjetij, neobhodno potrebnega za poslovanje vsakega sodobnega naprednega podjetja, kakor tudi za sam sistem delavskega samoupravljanja.

V naših podjetjih je treba še bolj okrepiti zavest, da je razvoj gospodarstva v celoti odvisen od uspešnega dela vsakega posameznega podjetja in da izboljšanje standarda in boljše življenje ni mogoče brez večje delovne storilnosti. Pozivamo delovne kolektive in delavske svete, naj posvete največjo pozornost:

- uvajanju moderne tehnike in sodobnih tehničnih postopkov v proizvodnji. Naj bolj zasledujejo napredek znanosti in tehnike pri nas in po svetu ter širše sodelujejo z ustanovami za pospeševanje proizvodnje;

- varčevanju s surovinami, pogonsko energijo, denarnimi sredstvi in delovno silo, kakor tudi zmanjševanju materialnih stroškov;

- delovni disciplini in organizaciji dela v podjetjih, fluktuaciji in nepotrebnemu razsipavanju delovne sile;

- zatiranju pojavov monopolističnih teženj in dogovorov podjetij v škodo skupnosti in potrošnikov;

- kakovosti izdelkov in izbiri;

- pojavom gospodarskega kriminala, notranji kontroli v podjetjih, čim ostrejši obsodbi vseh, ki škodujejo koristim kolektiva in gospodarstvu v celoti.

V

Delavsko upravljanje ustvarja podlago resnični svobodi človeka

Ko upošteva, da povzroča upravljanej podjetij po delavcih neizogibne posledice in izpremembe v položaju proizvajalcev in notranjih odnosih v delovnih kolektivih, poudarja kongres:

- delavsko samoupravljanje ustvarja podlago resnični svobodi človeka, ker proizvajalci neposredno upravljajo in sami vse bolj sodelujejo v oblikovanju svojih proizvodnih odnosov ter svojih pogojev za delo in življenje;

- delavsko samoupravljanje likvidira ne samo najemniške delovne odnose, temveč je spodbudilo proces ustvarjanja novih odnosov na podlagi združevanja svobodnih proizvajalcev.

Kongres sodi, da bi bilo treba vzporedno z ustvarjanjem materialnih možnosti za odstranjevanje ostankov centralizma pri določanju delovnih pogojev omogočiti v bodoče na podlagi enotnih družbenih norm delovnim kolektivom, da bi postopno vse bolj svobodno in samostojneje urejali notranje odnose in delovne pogoje, kakor tudi, da bi samostojneje izkoriščali povečano produktivnost za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev članov kolektiva.

Kongres tudi sodi, da zahtevajo novi odnosi v proizvodnji, naj bo sprejemanje na delo, odpuščanje z dela, vzdrževanje delovne discipline, izvajanje disciplinskih ukrepov čimbolj mogoče zadeva proizvajalcev samih, oziroma njihovih predstavniških organov. V bodoče je treba

tudi v skladu z materialnimi možnostmi okrepiti vlogo delavskih svetov pri urejanju tudi drugih delovnih pogojev, kakor so delovni čas, oddih, stanovanjsko vprašanje, družbena prehrana, kulturne in druge potrebe.

Hkrati je treba organizacijsko in funkcionalno okrepiti službo za posredovanje dela, uvesti organe družbenega upravljanja in jo razviti kot službo proizvajalcev samih, ki se bodo v svojem delu vse bolj naslanjali na zbore proizvajalcev, organe samoupravljanja v podjetjih in na sindikate.

Dosedanje izkušnje kažejo, da so bili v podjetjih ustvarjeni novi, svobodnejši in demokratičnejši odnosi, iz katerih raste zavestna disciplina in povečana samoiniciativa proizvajalcev. Ker so v posameznih podjetjih še ostanki starih odnosov, poziva kongres delavske svete:

- naj ne dovoljujejo kršitev pravic, nezakonitih in nehumanih postopkov glede na posameznike;

- naj se odločno upirajo vsem nedemokratičnim pozivom dušenja kritike in svobodnega navajanja mnenj in predlogov;

- naj hkrati zatirajo manifestacije birokratskih, anarhističnih, drobnolastniških in egoistično-individualističnih pojmovanj;

- naj prispevajo k odстранjevanju delnih pojavov zastarelih naziranj in pojmovanj odnosov med delavci in vodilnimi uslužbenci;

- naj se bolj zavzamejo za pravilno izvajanje predpisov pri začrtovanju in prekinjanju delovnih odnosov;

- naj posvete več skrbi za usposabljanje in seznanjanje delavcev z delovnimi pogoji na delovnih mestih, na katerih bodo delali, razvijanju zaščitnih ukrepov pri delu, delovnim pogojem delovne žene, invalidov in delavske mladine.

Najzanesljivejša podlaga za tovariške, enakopravne, človeške odnose v podjetjih — je samoupravljanje delovnih kolektivov. Na tej podlagi, ki jo je treba uporabljati v polnem obsegu, je treba posvetiti veliko pozornost negovanju in razvijanju čim ugodnejših notranjih pogojev za upravljanje, novih etičnih norm in takih delovnih pogojev, v katerih bi prišlo do polnega izraza enakopravnosti, svoboda in sposobnost vsakega posameznika.

VI

Delavski sveti in upravni odbori so v praksi upravljanja izpopolnjevali svojo organizacijo, slog in metodo svojega dela. Minula doba njihovega poslovanja je potekla v izboljševanju kakovosti in metod dela, kakor tudi v razširjenju vpliva kolektiva na delo organov upravljanja.

Glede na to, da je kolektiv proizvajalcev glavni nosilec pravic upravljanja, sodi kongres, da je potrebno zagotoviti delovnemu kolektivu — poleg volitev, odpoklica in referenduma — tudi druge možnosti neprekinjenega in direktnega vpliva na upravljanje podjetja. Obvezno

predlaganje poročil kolektivu o delu organov upravljanja v krajših dobah in o vseh glavnih problemih, konference in zborovanja delavcev, razširjanje kroga problemov, o katerih bodo organi upravljanja obvezno konzultirali kolektiv pred končnimi sklepi itd., naj bodo oblike stalne krepitve kolektiva na upravljanje in delo delavskih svetov in upravnih odborov.

Razen omenjenih oblik neposredne udeležbe kolektiva kot celote pri upravljanju podjetja je treba krepkeje razvijati tudi individualno iniciativo posameznih članov kolektiva. V tem smislu je treba s predpisi in pravili podjetja zlasti urediti odnos organov upravljanja do predlogov delavcev in izkoriščanja teh predlogov, ker bo uvažanje ustreznega priznanja in materialne stimulacije dalo močno spodbudo za širšo samoiniciativo proizvajalcev.

Mandat delavskih svetov naj se podaljša na dve leti

Zaradi izpopolnjevanja organizacije delovnih metod in odgovornosti v delu organov upravljanja ima kongres za potrebno:

- a) mandat delavskih svetov naj se podaljša za dve leti, tako da se izvoli polovico članov vsako leto, mandat upravnih odborov pa naj ostane leto dni, s čimer se bo zagotovila potrebna kontinuiteta in učinkovitost v delu delavskih svetov;

- b) da bi pri volitvah prišla volja delovnega kolektiva do popolnejšega izraza v podjetjih, ki imajo v svoji sestavi obrate in poslovne enote z večjim številom delavcev, je treba bolj uporabljati način volitev po volilnih enotah;

- c) za podeljevanje s sezonskim značajem poslovanja je treba zlasti urediti način volitev organov delavskega samoupravljanja ob upoštevanju posebnih pogojev v posameznih vrstah takih podjetij (gradbeništvo, kmetijska posestva, sezonsko gostinstvo itd.);

- č) podrobneje je treba obdelati s predpisi in pravili podjetja način odpoklica članov delavskih svetov in upravnih odborov;

- d) okrepiti je treba vlogo delavskih svetov pri sprejemanju glavnih sklepov in smernic za delo gospodarske organizacije, upravne odbore pa napraviti bolj za izvršilne organe delavskih svetov;

- e) s predpisi je treba omogočiti bolj prožno določanje področja delavskega sveta, upravnega odbora in direktorja podjetja, da bi se mogla na ta način po pravilih podjetja prenašati posamezna pooblastila višjega organa pod določenimi pogoji na nižji organ;

- f) nadalje je treba razvijati in izpopolnjevati delo stalnih in začasnih komisij delavskih svetov oziroma upravnih odborov kot oblik dela teh organov;

- g) odločneje je treba začeti ustanavljati organe delavskega samoupravljanja v obratih in poslovnih enotah v vseh podjetjih, kjer so za to pogoji. V pravilih podjetij je treba tem organom priznati ne samo pravico predlogov o posameznih zadevah, temveč tudi pravico odločanja,

bodisi v soglasju z organi upravljanja podjetja, bodisi v popolnoma samostojnem področju. Z izpopolnjevanjem organizacije podjetja je treba omogočiti ugotavljanje rezultatov dela ne samo v podjetju kot celoti, temveč tudi v posameznih obratih, da bi se ustvarila potrebna materialna podlaga njihovega samoupravljanja.

Samoupravljanje proizvajalcev je treba kombinirati z drugimi oblikami družbenega upravljanja v gospodarstvu

h) zatirati je treba pojave neupravičenega zmanjševanja števila članov delavskih svetov, zlasti v velikih in številnih podjetjih.

Kongres tudi sodi, da morajo posebnosti posameznih gospodarskih področij in panog v bodoče krepkeje in dosledneje priti do izraza tudi v organizaciji delavskega samoupravljanja, zlasti pa je treba kombinirati samoupravljanje proizvajalcev z drugimi oblikami družbenega upravljanja v gospodarstvu. Glede na to se zlasti poudarjajo naslednje naloge:

- v nujno centraliziranih gospodarskih panogah (kakor so železniški in poštni promet, elektrogospodarstvo in podobno) je treba nadalje razvijati delavsko samoupravljanje s krepitvijo funkcij, razširjanjem vsebine dela in materialne podlage delavskih svetov v podjetjih in osnovnih enotah, kakor tudi z ustanavljanjem funkcij, ki morajo biti nujno skupne v delavskih organih upravljanja na višji ravni;

- podjetja, ki prejemajo dotacije, naj bi imela možnost, da bi s temi sredstvi sama razpolagala, ker bi znatno vplivalo na okrepitev njihove materialne podlage in na večjo stimulacijo delovnega kolektiva;

- v sezonskem penzijskem gostinstvu naj se ustvarijo take delovne oblike družbenega upravljanja, v katerih bodo prišli do izraza: stalno zaposleni delavci in uslužbenci, sezonski delavci, kakor tudi zastopniki komune in za razvoj turizma zainteresirane družbene organizacije;

- z izmenjavo predpisov in družbene aktivnosti je treba delati za okrepitev samoupravljanja kolektivov v delavnicah s pavšalnim obračunom;

- glede na vlogo trgovine, gostinstva, turizma in komunalnih služb v našem gospodarstvu je treba v teh panogah gospodarstva nadalje razvijati razne oblike družbenega upravljanja, družbene kontrole in vpliva potrošnikov, ki naj imajo tudi določene gospodarske pravice na račun prometa in dobička v trgovini in družbeni prehrani;

- v gospodarskih dejavnostih združenih in družbenih organizacij naj se zagotovi popolna uporaba glavnih načel delavskega samoupravljanja: sistem gospodarjenja in razdeljevanja dohodka pa je treba v teh dejavnostih tako urediti, da bodo zaslužki proizvajalcev direktno odvisni od njihovega dela in uspeha v poslovanju, kakor tudi, da se zagotovi spodbuda zadrug, združenih in družbenih organizacij za razvijanje ustrezne gospodarske dejavnosti;

- v obrti je treba oblike družbenega upravljanja prilagoditi njenemu uslužnostnemu značaju, spodbudo pa

zagotoviti z okrepljenim materialnim razvojem vseh uslužnostnih delavnosti oziroma z izpremembo investicijske in kreditne politike v obrti. Poiskati je treba nove oblike upravljanja v obrtnih delavnicah z družbenimi sredstvi za proizvodnjo, v zasebni obrti pa vztrajati na uvedbi sodelovanja delavcev pri upravljanju in udeležbi pri čistem dobičku.

Kongres tudi sodi, da je za izpopolnjevanje delovnih metod delavskih svetov potrebno izpopolnjevanje čvrstih oblik dela, sprejemanje pravilnikov in poslovnikov o delu delavskih svetov in upravnih odborov, redno vodenje zapisnikov, sestavljanje pismenih odločb in sklepov ter drugih oblik razvite notranje metode dela. S sistemom rednih informacij in posvetovalnih sestankov je treba doseči, da bodo člani organov upravljanja vedno seznanjeni z osnovnimi dogajanjem v kolektivu in z gospodarskimi rezultati, ker bi mogli na ta način aktivneje in bolje odločati.

Sodelovanje v delu delavskih svetov in upravnih odborov podjetij je družbena funkcija, ki ne sme biti honorirana niti nagrajena.

VII

Novi pogoji in nove potrebe glede vsebine izobraževanja

Glede na stališče, da je eden izmed glavnih činiteljev za uspešen razvoj samoupravljanja — sposobnost proizvajalcev za upravljanje, ugotavlja kongres, da je bil v dosedanjih dobi pravilno pojmovan ves pomen družbene zavesti, izkušenj, sposobnosti, strokovnosti in izobraževanja za uspešno in kvalificirano sodelovanje v delavskih svetih in zborih proizvajalcev. Pravilno je bila uresničena zamisel o učenju v praksi in po praksi upravljanja. Na področju delavskega izobraževanja je nastal korenit preokret vzporedno z izpopolnjevanjem mehanizma samoupravljanja proizvajalcev. Novi pogoji in nove potrebe so se pokazale glede vsebine, oblike ustanov in metod izobraževanja.

Kongres sodi:

- da morajo naš šolski sistem in šolski programi močneje rasti iz našega družbenega sistema in smernic našega družbenega in gospodarskega razvoja, kakor tudi, da morajo bolj upoštevati potrebe proizvajalcev za upravljanje podjetij;

- da je potrebno izpopolnjevati in razvijati naš sistem strokovnega in tehničnega izobraževanja. Strokovno izobraževanje naj dobi važnejše mesto v sistemu izobraževanja v naši državi in naj se razvija tako, da bo omogočilo delavcem v proizvodnji ugodnejše pogoje za pridobivanje najvišje kvalifikacije in dostop na fakultete. Na zboru proizvajalcev je treba prenesti določene pristojnosti glede strokovnega šolanja in izpopolnjevanja. Strokovno izpopolnjevanje naj se na vseh stopnjah izpolni tudi z družbeno-gospodarskim izobraževanjem, ker morajo biti strokovni kadri ne samo sposobni proizvajalci, temveč tudi usposobljeni za aktivno sodelovanje v organih upravljanja;

— družbeno-gospodarsko izobraževanje proizvajalcev je neobhodno potrebno nadalje izvajati po sindikatih in v vseh dosedanjih oblikah ustanov, usmerjajoč se postopno na uvajanje stalnejših oblik izobraževanja;

— delavske univerze je treba nadalje krepiti in dosledno izpopolnjevati v ustanovah z notranje razvitim sistemom, ki bo omogočil proizvajalcem izobraževanje in izpopolnjevanje za opravljanje raznih družbenih in proizvodnih funkcij;

— centri za izobraževanje in poučevanje gospodarskih kadrov naj se bolj kakor doslej usmerjajo na člane organov upravljanja in nadalje ustanavljajo kot ustanove za intenzivno usposabljanje proizvajalcev za njihovo delo v organih upravljanja;

— potrebno je ustanavljanje šol s programi iz družbeno-gospodarske problematike za družbeno-gospodarsko usposabljanje delavcev upraviteljev;

— posvetiti je treba posebno pozornost izobraževanju vodilnih kadrov v delavskih organih upravljanja zaradi izpopolnjevanja delovnih metod in vodstva na sestankih;

— programi družbeno-ekonomskega izobraževanja proizvajalcev naj ne obsegajo samo potrebnih znanj, temveč tudi določene spretnosti in tehniko, da bi mogli člani organov upravljanja uspešno sprejemati splošne sklepe, ocenjevati izpolnjevanje nalog, upravljati podjetje kot celoto ter se uspešno posluževati strokovne službe v podjetju in jo kontrolirati;

— tovarniški listi naj ob pomoči delavskih svetov služijo za hitrejšo in vsestransko usposabljanje proizvajalcev ter široko izmenjavo izkušenj, razen tega pa so za izobraževanje delavcev potrebni razvitejši tisk in publicistika, posebna in prikladna literatura ter filmska proizvodnja.

Sistem sodelovanja vseh delavcev v družbenem upravljanju je eden izmed najmočnejših prispevkov v oblikovanju socialistične zavesti

Neprestano razvijane družbenega upravljanja na raznih področjih in novih vidikih vsiljuje neobhodno potrebo, da se usposabljanje za posle upravljanja ne omejuje v bodoče na podjetja, temveč razširja na usposabljanje v komunalnih skupnostih, socialnem zavarovanju itd.

Vloga podjetij v družbeno-gospodarskem in strokovnem izobraževanju je nezadostna, zaradi česar je treba zagotoviti močnejšo materialno zainteresiranost delovnih kolektivov in posameznikov za izobraževanje in razširjanje znanja, tako da bi se delavski sveti bolj usmerili na razvijanje raznih oblik vsestranskega izobraževanja, bodisi samostojno, bodisi s sodelovanjem več podjetij skupaj.

Kongres poudarja, da so finančna sredstva in učni kadri za potrebe na tem področju v celoti nezadostni in se obrača na delavske svete, ljudske odbore, zbore pro-

izvajalcev in druge družbene činitelje, naj zboljšajo materialne pogoje za vsestransko izobraževanje delavskega razreda.

Kongres priporoča delavskim svetom v vseh večjih podjetjih, naj ustanove kadrovske službe in jo usposobijo, da bi na sodoben način reševala zapleteno problematiko sprejemanja in uvajanja v kolektiv, proučevala sposobnosti, razmeščanje, skrbela za potrebe delavcev, kakor tudi za usposabljanje kadrov, za njihove kompleksne funkcije v podjetju in družbi.

Kongres poudarja, da je sistem sodelovanja vseh delavcev v družbenem upravljanju eden izmed najmočnejših prispevkov v oblikovanju socialistične zavesti in odstranjevanju kapitalističnih ostankov v zavesti, kakor tudi v procesu postopnega odstranjevanja nasprotij med manualnim in intelektualnim delom. Sistematična, široko razvita dejavnost za družbeno-gospodarsko izobraževanje delavskega razreda je eden izmed pomembnih in dopolnilnih činiteljev v tem procesu.

VIII

Razvoj socialističnih odnosov in demokratičnega upravljanja vsiljuje potrebo kodifikacije osnovnih predpisov, kakršni so: ustanavljanje in konstituiranje podjetij, organizacija in pristojnosti posameznih organov v sistemu delavskega upravljanja, oblike družbenega in gospodarskega združevanja, odnosi gospodarskih organizacij do državnih organov in drugih činiteljev družbenega in političnega življenja. Kodificiranje osnovnih odnosov bo pripomoglo k hitrejšemu razvoju socialističnih moralnih norm, ki so eden izmed važnih elementov družbenega razvoja in urejanja.

Delegati menijo, da je zaradi tega potrebno:

a) izdati nove predpise o podjetjih, ki bi dali širšo zakonsko podlago dosednji vlogi in praksi delavskih svetov ter usmerjali njihov nadaljnji razvoj;

b) postopno in v skladu z materialnimi možnostmi naj bi se izmenjavali predpisi o odnosih proizvajalcev z družbenimi sredstvi za proizvodnjo, ker sedanja ureditev delovnih odnosov v gospodarstvu povsem ne ustreza razvitim pogojem samoupravljanja proizvajalcev in novemu položaju delavcev v proizvodnji;

c) pospešiti je treba objavo novih predpisov o združevanju v gospodarstvu;

č) ker je pravica samoupravljanja glavna nedotakljiva pravica vseh proizvodnih kolektivov, se morajo načela delavskega upravljanja dosledno izvesti na vsem področju gospodarstva z razvijanjem oblik samoupravljanja proizvajalcev ali s kombiniranjem z oblikami družbenega upravljanja oziroma z iskanjem posebnih oblik za posamezne gospodarske panoge in področja.

Predlogi za pospeševanje praktične dejavnosti delavskih svetov

Glede na družbeno-gospodarski pomen in izkušnje, pridobljene v razvijanju sistema delavskega samoupravljanja, in glede na stališče, da je pomanjkanje temeljnih analiz in objavljanja bogatih izkušenj slabost dosedanje dobe, predlaga kongres v mnenju, da je nujno potrebno učinkovitejše izpopolnjevanje sistema in pospeševanje praktične dejavnosti delavskih svetov, naslednje:

1. ustanovitev zveznega inštituta ali podobne ustanove za družbeno upravljanje kot znanstveno - raziskovalne, organizacijsko - instruktivne in pedagoške ustanove za razna področja upravljanja proizvajalcev in delovnih državljanov sploh;

2. ustanovitev servisnih služb za pomoč podjetjem in delavskim svetom pri reševanju notranjih in poslovnih problemov, kakor tudi za pospeševanje organizacije dela;

3. intenzivnejše izdajanje literature o delavskem samoupravljanju, priročnikov za delavske svete in periodičnih publikacij, namenjenih organom upravljanja.

Kongres je globoko prepričan, da bo uresničenje te resolucije velik korak v nadaljnjem razvijanju mehanizma

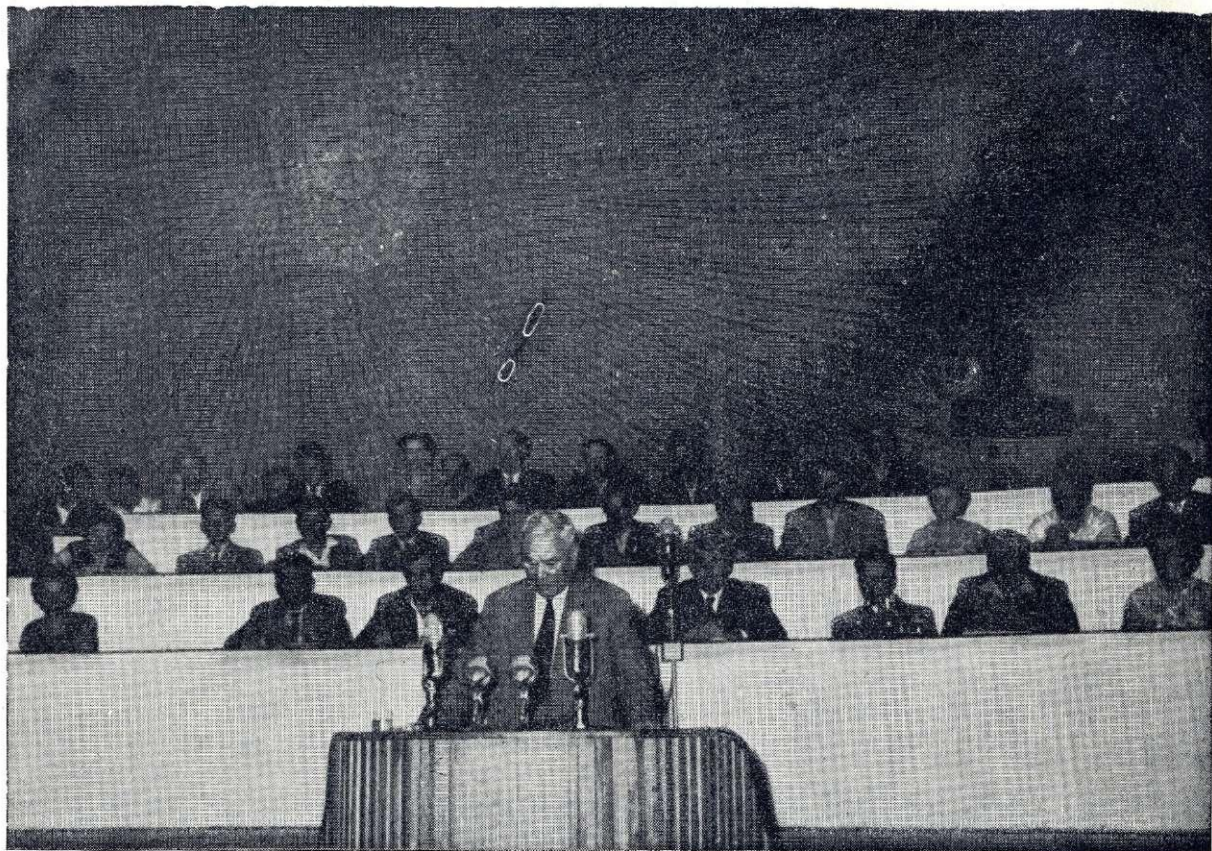
samoupravljanja in pravic neposrednih proizvajalcev. Hkrati izraža kongres prepričanje, da bodo vsi delavski sveti in drugi organi samoupravljanja proizvajalcev, zastopniški in državni organi, zbornice in združenja ukrenili potrebno in pokazali polno iniciativo ter prispevali, da bi uresničili vse sklepe, priporočila, zahteve, predloge in pozive kongresa čim popolneje in uspešneje.

Delegati kongresa izražajo v imenu proizvajalcev naše države svojo pripravljenost, da podpro z vsemi svojimi silami organe svoje oblasti in ves samoupravni mehanizem v izpopolnjevanju socialistične družbene ureditve.

Delavski razred Jugoslavije bo tudi v bodoče kakor že doslej glavni nosilec in borec za uresničevanje vseh ukrepov naše skupnosti v interesu socializma, novih družbenih odnosov in demokratičnih pravic samoupravljanja proizvajalcev.

Kongres poziva ves delavski razred naše države, naj v dosedanjih rezultatih sistema delavskega samoupravljanja črpa moči za njegovo neprestano krepitev, izpopolnjevanje in razvijanje sodelovanja proizvajalcev pri upravljanju gospodarstva, kar je sestavni del borbe za socialistično družbeno ureditev in uresničenje stoletnih osvobodilnih teženj revolucionarnih in demokratičnih sil.

Med govorom tov. Djure Salaja na I. Kongresu DS Jugoslavije

Zasedal je I. Kongres delavskih svetov Jugoslavije

I. Kongres delavskih svetov Jugoslavije je bil dogodek, ki bo delovnim ljudem socialistične Jugoslavije ostal v nepozabnem spominu. Kakor pravijo delegati, ki so se udeležili zasedanja tega zgodovinskega kongresa, je težko opisati vse, kar so videli in slišali.

Brez dvoma je bil kongres velika manifestacija, na kateri so pravilno ocenjevali gospodarski položaj v državi, kritično obravnavali nekatere probleme s področja delavskega upravljanja in enoglasno zahtevali več pravic in zaupanje v te organe.

Kongres je priznal kot edino možno, da delavec - proizvajalec prevzame v upravljanje proizvodna sredstva in da sam neposredno sodeluje pri gospodarjenju in upravljanju v podjetju.

Na dvodnevnem zasedanju kongresa je bilo ugotovljenih precej napak v našem družbenem in gospodarskem življenju, ki pa bodo odpravljene s tem, da bomo dosledno izpolnjevali nاپotila kongresa, ki so razvidna v resoluciji, ki je bila enoglasno sprejeta.

Prvega Kongresa delavskih svetov Jugoslavije, ki je zasedal v Beogradu, so se udeležili tudi naši delegati, in sicer: Peter Žbontar, predsednik DS Železarne Jesenice, člani UO tov. Prešeren ing. Lojze, Janko Verdnik ter Ludvik Slamnik, sekretar TK LMS Železarne Jesenice. Njihove razprave v posameznih komisijah bomo objavili v 7. in 8. številki Železarja z namenom, da tako v čimvečji meri seznanimo delavstvo v naši tovarni z delom zgodovinskega kongresa, poleg tega pa v prilogi objavljamo celotno besedilo sprejete resolucije.

O nekaterih problemih delavskega upravljanja

Čutim dolžnost, da v imenu enega od največjih kolektivov v naši državi, poudarim nekatere probleme, ki so se pojavili v obdobju razvoju delavskega upravljanja. Uverjen sem, da so ti problemi dokaj podobni v vseh podjetjih težke industrije v Sloveniji. Razumljivo je, da ekonomska problematika tako velike industrijske panoge, kakor je naša, zelo občutljiva za vso našo skupnost, kar nam je tudi dobro poznano, kljub temu pa smatramo, da bi se mnogi problemi, ki zadevajo našo ekonomsko dejavnost reševali hitreje, bolje, enostavnejše in tudi cenejše. Mnenja sem, da mora biti to tudi naš končni cilj. Prepričan sem, da nas je malo, ki bi verjeli, da bo delavsko upravljanje v razdobju pičlih sedmih let obstoja doseglo tako velik razvoj in zavidljiv uspeh. Ko je Zvezna ljudska skupščina dne 2. julija 1950 sprejela zakon o delavskem upravljanju so bile v glavnem uničene birokratske centralistične tendence, ki so se pojavile v našem gospodarstvu. Zal danes še ne moremo trditi, da ni birokracije v našem gospodarstvu in to birokracije, ki škodljivo vpliva na delo v podjetju ter na njegovo ekonomiko, kakor tudi na razpoloženje delavstva. V nadaljevanju svoje razprave pa bom poizkusil dokazati svojo trditev.

1. *Osnovna sredstva.* Zakon o delavskem upravljanju podjetij, daje pravico delavskemu svetu v podjetju, da upravlja tudi z osnovnimi sredstvi. To se razume tako, da je delavski svet v podjetju edini, odgovoren organ, za svoja sredstva, ki mu jih je dala skupnost v upravljanje. Če je to tako, potem, bi morala biti končna odločitev delavskega sveta v podjetju tudi v pogledu koriščenja amortizacije. Mnenja smo, da je amortizacija in nedeljeni del osnovnih sredstev, element, ki regulira sposobnost podjetja, zato tudi ne more biti opravičila, da nam po sklepu delavskega sveta koriščenje amortizacije odobruje ali odklanja okrajni ali repudliški forum, t.j. državni uradniki. To dejstvo je seveda v nasprotju z že omenjenim zakonom o delavskem upravljanju podjetij. Takšen način poslovanja pa podcenjuje delo organov delavskega upravljanja. Zaradi tega zahtevam na tem mestu, da naš kongres, da v razpravo in dokončno rešitev navedeni problem zakonodajnemu organu. Naslednji problem, ki je prav tako v zvezi z osnovnimi sredstvi, pa je njihova ocenitev, ki je bila opravljena po ceniku iz leta 1953. Po tej ocenitvi so se znašla v neprijetnem in težkem položaju predvsem tista podjetja, ki imajo že stara osnovna sredstva, kakor je to primer tudi v našem podjetju. Dogaja se nam, da še za 20% vrednosti osnovnega sredstva zaradi visoke cene reparaturnega materiala, plačamo do 300%

njegove osnovne vrednosti. Drugi problem, ki prav tako izhaja iz nepravilne ocenitve osnovnih sredstev pa je, da podjetja s starimi osnovnimi sredstvi izkazujejo večji dobiček. N.pr. Visoke peči v Sisku in na Jesenicah imajo približno isto proizvodno zmogljivost. Zaradi novih strojnih naprav so bile visoke peči v Sisku ocenjene, oziroma registrirane po dejanskih cenah izgradnje, na Jesenicah pa po nižjih na osnovi cenika iz leta 1953. Zaradi tega plača Železarna v Sisku letno 52 milijonov več amortizacije, Železarna Jesenice pa na isto vsoto izkazuje večji dobiček.

V zvezi z osnovnimi sredstvi je omeniti še njihovo trajanje, ki se s posebnimi predpisi podaljšuje. Prav tako ni razumljivo, kako je z blokiranim delom amortizacije in ne vemo kakšna bo rešitev tega problema. Znano je, da je takšna politika v prejšnjih obdobjih bila potrebna in celo nujna, vendar smo mnenja, da smo že v dobi konsolidacije gospodarskih moči. Zato je takšna politika v zvezi z osnovnimi sredstvi škodljiva in upliva na splošno, prav posebno pa še na stara podjetja, ki so nosila levji delež pri naporih za doseg takšne stopnje razvoja našega gospodarstva kakršnjega imamo danes.

Smatram, da je pravilno, ako naša komisija sporoči komisiji za resolucijo, da kritično obravnava vprašanje osnovnih sredstev, tako s stališča pravic delavskega sveta, kakor tudi s stališča gospodarskega-ekonomskega statusa v pogledu izkoriščanja.

2. Obratna sredstva, krediti in fond za samostojno razpolaganje

Na podlagi analize poslovanja našega podjetja v letu 1954, je posebna komisija NB odredila v juniju 1955 normativ zalog nabavljenega materiala, polizdelkov, neizgotovljene proizvodnje, končnih izdelkov ter naših zahtev do kupcev na podlagi stanja kakršno je bilo v podjetju 30. maja 1955. Logično je da stanje enega dne v letu ne more in tudi ne sme biti osnova za določanje tako važnih fondov za podjetje. Delavski svet v naši železarni je v posebni resoluciji protestiral proti takemu načinu dela, toda brezuspešno in s pripombo, da na svoj protest nismo dobili niti odgovora.

Mnenja sem, da ni treba posebno poudarjati, da je bil v tem primeru postopek Narodne banke enostranski in brez predhodnega posvetovanja z predstavniki organov delavskega upravljanja. Ta odločba NB je povzročila, da se je sklad za svobodno razpolaganje v našem podjetju, ki je na osnovi veljavnih predpisov že itak majhen in ga praktično

ni, se ponovno vsled te nepravilne odločbe NB zmanjša za občutno vsoto za naše podjetje (50 milijonov).

Tudi v tem primeru bi bilo morda prav, da komisiji za resolucijo priporočimo, da ta problem prouči in ga skupno z ostalimi vprašanji sporoči na plenarnem zasedanju kongresa.

3. **Plačni sistem** je v podjetju eden od tistih elementov, ki močno vpliva na proizvodnost dela, na razpoloženje delavcev — proizvajalcev, kakor tudi na kvaliteto proizvodnje. Uverjen sem, da v številnih primerih reševanja nismo imeli srečne roke, z drugimi besedami povedano predpisi, ki so te probleme urejali niso vedno mobilizacijsko vplivali na delovne kolektive. Prav tako razdelitev v letošnjem, to je 1957 letu nima posebnih pozitivnih sprememb. Ta razporeditev se naslanja na odnos plač in dohodkov iz leta 1956 in je bila stimulaturna le za podjetja, ki so v lanskem letu nekoliko slabše delala. Podjetja, ki so v preteklem letu imela večjo proizvodnost dela, nižje proizvodne stroške in boljše organizacijo dela, nimajo od te razdelitve kaj pričakovati. Tako je bila dana možnost, da so podjetja s slabšimi proizvodnimi rezultati (ali vsaj tista podjetja, ki so doslej slabše uspevala), da so dobila povprečno večjo plačo iz sklada dobička, kakor podjetja, ki so bolje proizvodno in poslovno

urejena. Morda bi kazalo v bodoče to vprašanje urediti tako, da bi odredili za enaka podjetja tudi enake obveznosti do skupnosti — družbe. Po kritju družbenih obveznosti, bi morala podjetja imeti pravico, da samostojno razpolagajo z odstotkom dobička. To bo omogočeno le takrat, ko bo družbena obveznost urejena na osnovi proizvodnje in ne na osnovi ustvarjenega dobička.

Ta problem je zanimiv tudi iz drugega stališča. Znano je, da nam plače v kalkulaciji stroškov znašajo okrog 4%, a preostalih 96% pa se deli po že znanih kategorijah, kjer so najmočnejši stroški surovin in potrošnega materiala. Za kontrolo prvih 4% imamo celo vrsto komisij, ki kontrolirajo, odrejajo, potrjujejo itd., medtem ko za preostalih 96% praktično nimamo foruma, razen delavskega sveta, ki naj spremlja gibanje materialnih stroškov.

Prav zaradi tega ne moremo brez pristanka in odobritve dvigniti tarifne postavke delavcu iz opravičenih razlogov n. pr. 2 din za uro. To nas z vsemi obveznostmi obtežuje za približno 4000 dinarjev letno. Po drugi strani pa mi brez kakšnih posebnih problemov lahko dvignemo popolnoma neopravičeno materialne stroške za 10 milijonov dinarjev, ne da bi za to kdo ugovarjal. To pomeni, da je dinar, ki je namenjen za plače v trdih rokah, dočim pri materialnih stroških ne pomeni veliko, ali skoraj nič.

Predsednik DS Zelezarne Jesenice govori na zasedanju I. Kongresa DS Jugoslavije

Pri nas na Jesenicah, kakor tudi v ostalih železarnah v Sloveniji, smatramo tarifne postavke za ene od najbolj aktualnih in priporočamo tej komisiji, da predlaga Plenumu Kongresa kot zaključek - naj si v bodoče ne pridržujejo stihije in naj stimulatивно obravnavajo sistem plač, pri razdeljevanju dobička pa naj se upoštevajo napor, ki jih vlagajo posamezni kolektivi po edinstvenem kriteriju.

4. Inšpekcije

Sedanji sistem poslovanja karakterizira inšpekcija kot kontrolni organ, ki potrjuje pravilno ali nepravilno poslovanje podjetja po opravljenem delu. Pri nas na Jesenicah smo imeli primer oz. slučaj, da je finančna inšpekcija Okrajnega ljudskega odbora pregledala letni zaključek šele v šestem ali sedmem mesecu. Takšen pregled pri nas traja cca. 2 meseca. Pri takem pregledu morajo seveda sodelovati tudi naši uslužbenci, ki v tem času ne morejo opravljati svojega rednega dela. Mnenja smo, da je tak način dela v modernem gospodarstvu nemogoč ter neekonomičen ter lahko, kakor sem že povedal, samo potrjuje že opravljeno delo. Po našem mnenju bi takšne komisije, kolikor so sploh potrebne, morale opraviti svoje delo redno mesečno ali vsaj četrtletno, tako da bi se izognili obsežnemu delu, kakor je brez dvoma pregled zaključne bilance pri večjih podjetjih. Takšne inšpekcije bi morale imeti instruktorski značaj, v cilju da pomagajo pri vodenju in upravljanju ter o pravilnem delu podjetja.

5. Sodelovanje delovnih kolektivov pri sprejemanju zakonov

Precej težav za urejeno poslovanje podjetja pa predstavljajo nepopolno izdelani in definirani predpisi, ki izhajajo od Zvezne Ljudske skupščine (zakoni) ali od Zveznega Izvršnega Sveta (predpisi).

Ti predpisi izhajajo morda na petih ali desetih straneh, za njihovo objasnitev pa se s strani mero-dajnih sekretarijatov izdajajo cele knjige. Poleg tega pa se isti predpisi objasnujejo v različnih okrajih in republikah drugače.

Mnenja smo, da naj bi Zvezna Ljudska skupščina izdajala zakone, Zvezni Izvršni svet pa uredbe točno definirane, tako da bi izostala vsa nepotrebna dosedanja tolmačenja. Mnenja smo, naj bi Zbor proizvajalcev pri Zveznem svetu preko svojih članov, ki se nahajajo v kolektivih, dal v razprav pred sprejetjem nekega zakona, neposrednim proizvajalcem. Na ta način bi lahko omogočili sodelovanje delovnih kolektivov pri tako važnem delu in reševanju vprašanj, kakor je ravno sprejemanje zakonov in novih uredb. Poleg tega pa smo uverjeni, da bi pripombe delovnih kolektivov lahko samo koristno služile Zveznemu zboru proizvajalcev.

V svoji razpravi sem navedel le nekaj problemov, ki so se pojavili v naši praksi.

Naš kolektiv veliko pričakuje od I. Kongresa delavskih svetov Jugoslavije, predvsem pa to, da bi sprejeti zaključki koristili nadaljnjemu utrjevanju delavskega upravljanja in socialistične demokracije.

Tov. Ludvik Slamnik, sekretar TK LMS Železarne Jesenice je na I. Kongresu DS Jugoslavije govoril o temi:

Vzgoja mladih kadrov

V osebno čast si štejem, da lahko s tem skromnim prispevkom v današnji razpravi, vsem navzočim izrazim del misli, želja in hotenja mladih delavcev jeseniške železarne, ki vključeni v organizacijo Ljudske mladine Jugoslavije, trdno odločeni in prepričani v pravilno razvojno pot našega socialističnega gospodarstva, posegamo vse česče po določenih problemih in nalogah ekonomsko-političnega značaja podjetja in komune, tako preko raznih svetov, komisij v občinskem merilu, kakor direktno v Grupnih in Centralnem delavskem svetu našega podjetja ter s tem doprinasamo svoj delež k hitrejšemu razvoju naše socialistične domovine ter lepšem življenju nas vseh.

Zato želim s to razpravo pomagati pri delu tudi na tem prvem Kongresu Delavskih svetov ter se dotakniti in načelno obdelati izredno važno vprašanje za nadaljnjo krepitev delavskega samoupravljanja, vprašanje naše bodočnosti, vprašanje vzgoje

mladih kadrov. Temu smo mladi delavci gorenjskih podjetij v pripravah na ta Kongres posvetili mnogo razprav in analiz ter ugotavljamo, da smo se tega vprašanja zavedali že od vsega začetka samoupravljanja po naših podjetjih, toda vzgajali nismo v dovoljni meri in načrtno. To se pravi, da nismo vzgajali celotnega kolektiva, temveč le posamezne člane delavskih svetov in upravnih odborov ter še te samo enostransko preko raznih tečajev, seminarjev, občasnih predavanj itd.

S to zastarelo prakso vzgoje kadrov moramo prekiniti ter začeti vzgajati celotni kolektiv in posamezne člane delavskih svetov in upravnih odborov, tako strokovno — kakor politično, ker le tako vzgojeni člani kolektiva bodo dobri samoupravljalci naših podjetij.

Smatram za potrebno, da bi naše politične organizacije, v prvi vrsti sindikat in mladina, še nadalje reševala problem izobrazbe ekonomsko-političnega

značaja izvoljenih članov kolektiva v DS in upravni odbor, preko tečajev in seminarjev, ki pa morajo biti skrbno pripravljene in naj s pomočjo najnovejših pedagoških prijemov dajo res tisto, kar v praksi družbenega samoupravljanja največ rabi.

Vzporedno s tem naj te organizacije ukrepejo mnogo več, kot so do sedaj za vzgojo celotnega kolektiva, in to tako, da organizirajo občasna predavanja s snovjo o delavskem samoupravljanju in družbeno ekonomskih problemih podjetja, komune in ostalih višjih oblastnih forumov. Nadalje naj uprave podjetij preko svojih listov (konkretno v našem podjetju „Železar“), objavljajo teme o delavskem samoupravljanju, s katerimi mora biti seznanjen vsak član kolektiva in rezultate ter razprave zasedanj delavskega sveta. Politične organizacije, samoupravni organi in uprava podjetja naj gredo s kolektivom v široke razprave pri sprejemanju družbenega plana in sličnih izredno važnih vprašanj za celotni kolektiv. Prav tako moramo s široko akcijo zagotoviti čim večjo udeležbo nečlanov na zasedanjih delavskega sveta, seve zato moramo dnevne rede za zasedanja skrbneje pripraviti.

Jasno je, da obstoja še vrsta oblik dela in izobraževanja članov delavskega sveta, upravnega odbora in kolektiva, toda temu v tej razpravi ne mislim dati poudarka in zato snov prepuščam drugim diskutantom, hočem pa nekaj več povedati o še bistvenejšem vprašanju za nadaljnjo krepitev in razvoj družbenega samoupravljanja kot sta zgoraj navedena, to je vprašanje preventivne — načrtno vzgoje mladih delavcev kolektiva. To je vprašanje, ki mu do danes nismo posvečali nobene pažnje in prav zato se naše družbeno delavsko samoupravljanje ni moglo razvijati tako, kakor smo želeli. Zaradi tega želim povedati misel in hotenje mladine našega kolektiva, mladine kranjskega okraja.

Če hočemo, da bodo naši člani delavskih svetov in upravnih odborov kos vsem problemom in težavam, ki se pojavljajo v našem gospodarskem sistemu, da bodo pravilno razumeli gospodarsko politiko celotne družbe in podjetja, da bodo s svojim odločanjem na zasedanjih delavskega sveta krepili smer socialističnega gospodarstva, je nujno, da jih načrtno vzgajamo tako strokovno kakor politično.

Ta vzgoja pa naj prične, predvsem pri mladih ljudeh, ki so naša bodočnost, že v dobi šolanja, tako da ti pridejo v kolektiv že z osnovnimi pojmi o samoupravljanju in pripravljene spoprijeti se s težkočami, ki tarejo kolektiv. Tako vzgojeni mladi ljudje bodo lažje in takoj lahko nadaljevali s praktičnim delom v svetih, kolektivom in celotni družbi pa bodo v večjo korist, ker bi delo v svetih in delavske svete lahko takoj pomlajevali, na zasedanja pa bi prišle bolj zrele in konstruktivne razprave.

Res je, da imamo sedaj na naših šolah po štiri ure letno predavanje iz delavskega samoupravljanja, toda to je samo informativnega značaja in ne more praktično mladim ljudem, ko vstopijo v podjetje,

koristiti. Primorani so, če hočejo biti aktivni člani v kolektivu, celotno snov o delavskem samoupravljanju predelati sami, ali pa, da jim kolektiv sam, preko raznih oblik da te prve začetne pojme o samoupravljanju in našem gospodarskem sistemu, kajti šele take bo lahko s pridom pošiljal na tečaje, se minarje in jih volil v delavski svet. Zato smatram za potrebno, da se v naših vajenskih in metalurško industrijskih šolah uvede predmet delavsko samoupravljanje, ki bo nedvomno koristnejši od klasičnega zemljepisa, prirodoписа ali zgodovine. Prav tako bi se na teh šolah, ki imajo delavnice s samostojnim finansiranjem, z velikimi koristmi za celotno družbo uvajali delavski sveti, ki bi mlade ljudi še krepkeje na ta način usposobili pri samoupravljanju. Še bolj koristno kot na teh šolah pa bi bilo obravnavanje o delavskem — družbenem samoupravljanju in našem gospodarskem sistemu na srednje tehničnih in visokih šolah. Nedvomno bomo s tem, da bomo namesto ure in ure predavali o prvobitnem parnem stroju, o zgodovini egipčanske arhitekture itd., kaj več rekli o problemih moderne časa, o delavskem samoupravljanju in o našem gospodarskem sistemu, ustregli dijakom samim, nam pa bi tako poučeni dajali večje obresti. Verjetno se tako vzgojeni absolvent naših srednje tehniških in visokih šol ne bo v praksi zabil v razne administrativne posle, v prostem času pa v družbi nekoristna dela, kakor se čisto dogaja sedaj, temveč si bo s tako pravilnejšim podajanjem znanja v šolah še nadalje razvijal po svojih specifičnostih neposredno v samoupravljanju in proizvodnih procesih, v prostem času pa bo lahko koristno delal v raznih političnih ali gospodarskih organizacijah podjetja in komune. Iz vsega tega je razvidno, da je nujno, ali v te šole uvesti predmet o delavskem samoupravljanju ali povečati število ur ustave in gospodarske zakonodaje ter v ta predmet uvesti teme iz samoupravljanja in gospodarskega sistema.

Ko tako vzgojeni mladi ljudje stopijo v podjetje in se s tem zanje šele začne pravo življenje, se te ne sme prepustiti in vzgojno zanemariti. Potrebno jim je razviti repertoar znanja, strokovnega in političnega, ker le tako bomo dobili socialističnega človeka, ki je nujno potreben za nadaljnji razcvet našega sistema. To nalogo naj rešuje ljudska mladina s svojimi klubi mladih proizvajalcev. Zakaj prav mladina? Zato, ker se je le ta v dneh, ko so se ponovno formirali aktivni po podjetjih zavedala, da ne more reševati samo golo mladinsko organizacijskih vprašanj, temveč mora, da opraviči nujnost te organizacije v podjetju, aktivno sodelovati pri reševanju problemov podjetja in našega gospodarskega sistema sploh. Toda pojavljalo se je vprašanje, kako tako neizkušeni koristiti družbi in se v njej uveljavljati. No, prav zato so se mladinske organizacije v podjetjih odločile ustanoviti klub mladih proizvajalcev, ki so do danes svojo nalogo kljub organizacijskim in finančnim težavam uspešno rešili. Večina mladih članov, ki so bili na pomladanskih volitvah izvoljeni v delavski svet,

so člani kluba mladih proizvajalcev, torej kluba, ki jim je s svojimi predavanji, ekskurzijami, debatnimi urami in posveti o proizvodnji, o delavskem samoupravljanju, o storilnosti dela, nagrajevanju, o gospodarskem sistemu itd. dal toliko koristnega, da danes že lahko razpravljajo o vsem, kar se na zasedanjih delavskega sveta obravnava.

Prav zato smatram, da bi še nadalje v podjetjih vzgajali mlade ljudi v klubu mladih proizvajalcev, toda ne v taki seminarski ali tečajniški obliki kakor do sedaj, temveč v stalni obliki, ki načrtno vzgaja v gospodarsko političnem smislu. To se pravi, da bi klub mladih proizvajalcev, ki bi bil neposredno podrejen Tovarniškemu komiteju Ljudske mladine v podjetju, deloval tako, da bi v njem združeni mladi delavci z različno šolsko izobrazbo našli pot do zrelega samoupravljalca, do zavestnega člana kolektiva na svojem delovnem mestu in izven njega.

Naj to obliko vzgoje podprem s konkretnimi predlogi. Klub mladih proizvajalcev naj bo oblika dela mladih delavcev, ki bi po svojih zmožnostih obravnavali najrazličnejša vprašanja: tako organizacijo proizvodnje, obravnavali ozka grla v podjetjih, sledili modernim izsledkom znanosti in tehnike, proučevali svoja delovna mesta, obravnavali gradivo, ki se bo razpravljalo na zasedanju delavskega sveta in k temu dajali svoje pripombe, se direktno vključevali v probleme svojega obrata, študirali proizvodne procese, prirejali strokovne ekskurzije, se posluževali filma, literature, sodelovali pri obravnavanju tarifnih vprašanj, standarda delavcev podjetja in komune ter vrsto drugih vprašanj, ki bi jih vedno reševali tako strokovno kot družbeno. Torej reševali bi stvari, ki se tekoče pojavljajo v podjetju in izven njega, se s tem sami zblíževali in povezovali tako v operativi kot v družbi ter dajali predloge, se praktično vzgajali v naše ljudi in s svojimi idejami koristili nam vsem. Za vse to bi se posluževali pomoči Društva inženirjev in tehnikov, povezali se z birojem za organizacijo dela in ekonomsko analizo. Finančno pa bi jih morala podpreti uprava podjetij, indirektno usmerjati pa delavski svet. Jasno je, da bi taka oblika izobraževanja mladih ljudi v klubu mladih proizvajalcev potom študijskih grup,

debatnih večerov, ekskurzij, občasnih predavanj in slično, ne bila koristna samo za mladinsko organizacijo, ker bi s tem v svoje vrste pritegnili tudi tiste ljudi, ki sedaj stojijo ob strani, temveč tudi podjetje, ki bi s temi ljudmi vodilo lahko personalno kadrovske politiko. Kajti prav tu bi se pokazalo v veliki meri, kdo je obojestransko sposoben delati in nekem odgovornem delovnem mestu in kdo ne. Seveda bi večina koristila s tako preventivno kadrovske vzgojo mladih ljudi odpadlo na delavsko samoupravljanje in smatram, da je tako nujen napredek, bodisi v proizvodnji, kakor tudi v družbenem življenju.

Gotovo je, da bomo naleteli na težave pri tem pionirskem delu vzgoje mladih ljudi, toda s pravilnim razumevanjem do kluba mladih proizvajalcev vseh političnih organizacij, uprave podjetja in delavskega sveta, bo vrsta teh odpadla, nasprotno pa bi bilo boljše delovanje klubov, kot je bilo do sedaj nemogoče.

Osebnostno smatram, prav tako mladina Železarne Jesenic, da je to novo obliko dela mladih ljudi samo podpreti, krepila pa bi jo organizacija Ljudske mladine. Prav tako mislim, da je težko najti boljše pot, ki bi zagotovila še lepši razcvet našega družbenega samoupravljanja in s tem v zvezi celotni socialistični sistem v našem gospodarstvu.

Naj še izrazim osebno željo, da Kongres sugerira na upravo podjetij in delavske svete, da tak ukrep mladinske organizacije, kot je vzgoja mladih ljudi v klubu mladih proizvajalcev podpro, ker si bodo s tem zagotovili boljše bodočnost.

In na koncu tega razlaganja predlagam komisiji, naj Kongresu da v svojih zaključkih predlog, da se:

1. Uvede predmet družbeno — delavsko samoupravljanje na vse vajeenske, metalurško-industrijske, srednje tehnične in visoke šole.
2. Uvede v delavnice vajeenskih in metalurško industrijskih šolah, ki imajo samostojno finansiranje, delavsko samoupravljanje.
3. Naj se oblika dela v podjetjih s klubi mladih proizvajalcev s pomočjo vseh organov krepí in dalje razvija.

V žični valjarni dosega jo nove uspehe pri delu

Žična valjarna je eden najstarejših obratov Železarne. Betonsko železo, valjana žica, kvalitetna in navadna, so proizvodi, ki jih potrebuje gradbeništvo in posebno predelovalna industrija iz leta v leto večje količine. Iz navedenih razlogov se je proizvodnja valjarne po osvoboditvi stalno povečevala z uvedbo druge in nato še tretje izmene. Od leta 1945 do 1956 je bila izvaljana količina žice, ki bi zadostovala, da jo iztegnjeno 62 krat ovijemo okoli sveta.

Potrebe po žici so prekoračile samo v naših predelovalnih obratih zmogljivost Žične valjarne. Analiza stanja strojnih naprav je pokazala, da bi se z odpravo nekaterih ozkih mest, od katerih je največ zavirala proiz-

vodno potisna peč, kapaciteta valjarne še dvignila. Vodstvo Železarne je predlog obratovodstva in tehničnega biroja za popravilo peči in ostale izboljšave osvojilo, obrat pa jih je izvedel v času letošnjega remonta.

V mesecu aprilu in maju 1957, ko se je pričelo z rednim obratovanjem, so se pokazali še razni nedostatki, ki so povzročali zastoje, vendar je obrat v preostalem času s povečano proizvodnjo kljub temu izpolnjeval mesečne planske naloge.

Rezultati popravil obrata in prizadevanja posade so se v polni meri pokazali v juniju 1957, ko je valjarna dosegla rekordno dnevno proizvodnjo na izmeni »Ravnihar« z 81.200 kg žice 5 Ø in rekordno mesečno proizvod-

njo 4.394,5 ton, kar je 9,6 % več, kot je znašala do tedaj največja mesečna storitev. Dne 3. julija 1957 pa je bil z dnevno proizvodnjo 213,2 tone porušen tudi ta rekord.

Kolektiv je dosegel ta uspeh v vročini, kot jo že dolgo ne pomnimo, ki pa se v vroči valjarni še potencira. Posade so stimulirane na večjo proizvodnjo s popravkom norme, ki je bila do tega časa poleg tehničnih ovir tudi eden vzrokov stagnacije proizvodnje obrata v zadnjih dveh letih.

Prepričani smo, da kolektiv ne bo ostal na teh uspehih, temveč se jim bodo pridružili v bodočnosti še novi. S povečano proizvodnjo bo žična valjarna zadostila predelovalnim obratom in delno kupcem. Valjavci si bodo pri cenejši proizvodnji z delom povečali svoje prejemke, pred skupnostjo pa bo obrat lahko zagovarjal rezultat vloženih družbenih sredstev v ta namen.

G.

Sklepi

I. izrednega zasedanja Delavskega sveta dne 14. junija 1957

1. Fond svobodnega razpolaganja, ostanek iz leta 1956 v višini 42.119.704 din naj se na predlog finančno ekonomske komisije DS razdeli takole:

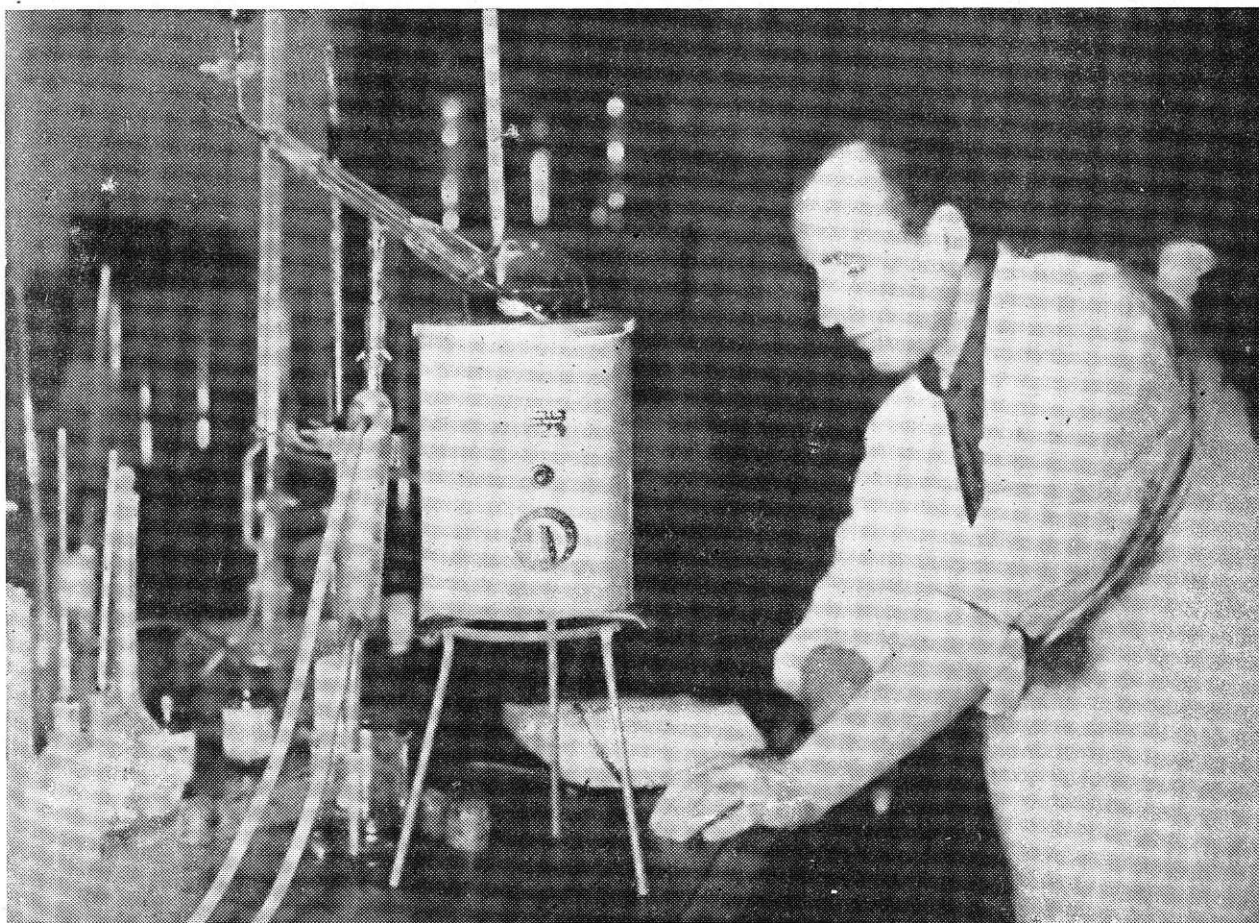
- a) v sklad za napredek proizvodnje . 6.000.000 din
- b) v sklad za vzgojo kadrov . . . 10.600.000 „
- c) v sklad za splošni družb. standard 22.202.000 „
- d) kot rezerva, ki naj se razdeli v namenske budžete, ostane . . . 3.317.704 „

2. Prošnjo društva upokojencev Jesenice bo pregledala najprej finančno ekonomska komisija DS, ki da predlog UO glede višine podpore. UO pa bo podelil dotacijo iz zneska, ki je bil odobren po predlogu finančno ekonomske komisije DS — v višini 2.000.000 din (za hitre rešitve nujnih prošenj).

3. Normativ HTZ za leto 1957 naj se razmnoži in dostavi obratom in grupnim šefom, da ga pregledajo. V potrditev bo predložen delavskemu svetu na prihodnjem zasedanju. Upravna linija mora poskrbeti, da bodo delovne obleke čimprej izdelane in razdeljene vsem obratom naenkrat.

4. V kolikor delavec ali nameščenec zaradi dajanja krvi zamudi delovni čas, se mu ta izpad nadoknadi do polne tarifne postavke iz plač dobička, toda največ do 3 ure izpada.

5. Uprava podjetja naj ugotovi možnosti amortizacije avtomobilov TAM, ker vsled stalnih okvar postajajo za podjetje nerentabilni. Iz amortizacijskega sklada za zameno naj se postopoma nabavi nove vtobuse.

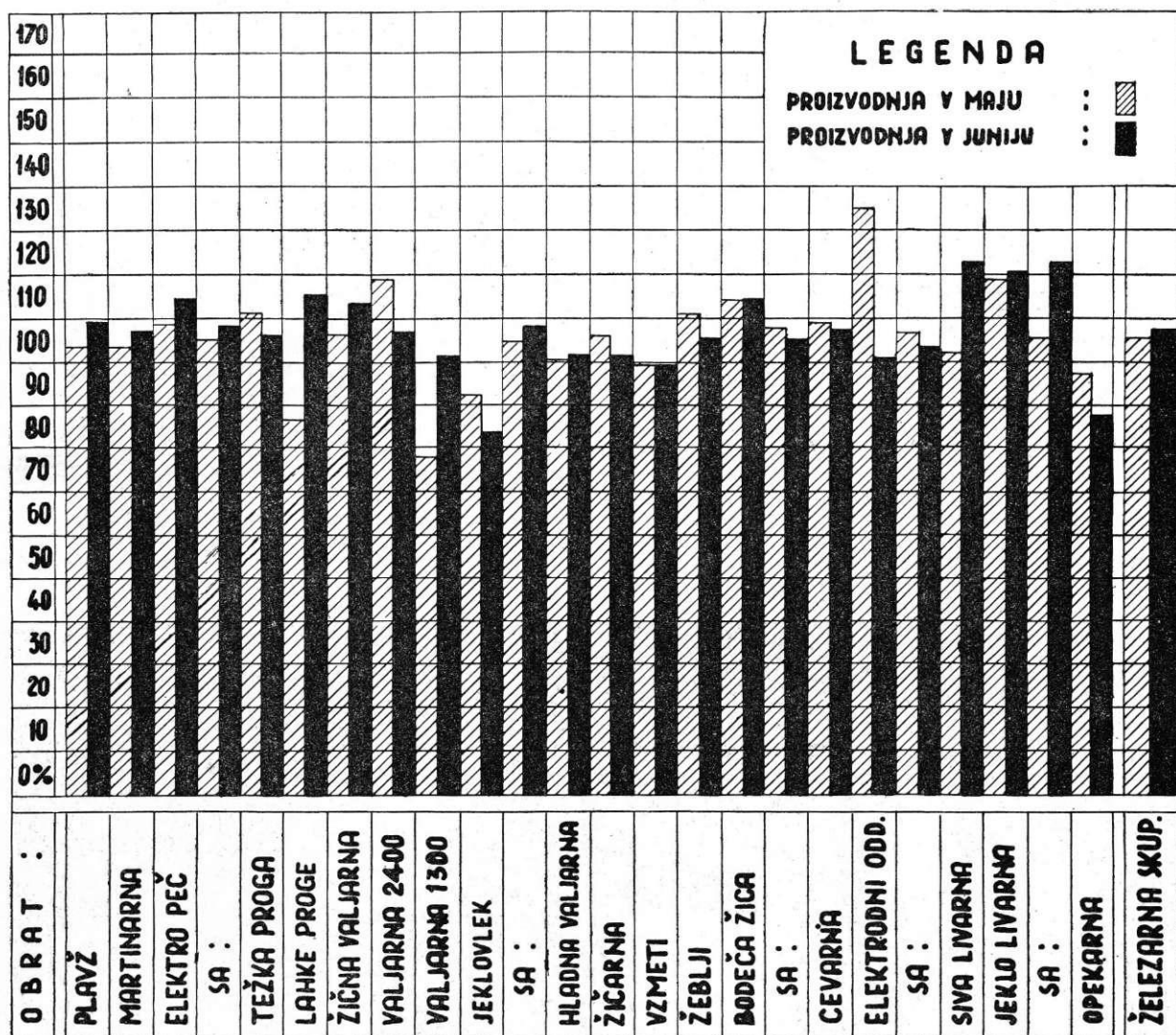

Delo v našem laboratoriju — Določanje količine arzena v jeklih

Foto Torkar

Rezultati naše proizvodnje

Razpis

za sprejem učencev v I. letnik Metalurške industrijske šole na Jesenicah.

Kandidati, zdravi in fizično krepki, stari od 14 do 16 let, naj najkasneje do 25. avgusta 1957 vložijo na Upravo šole prošnjo za sprejem z naslednjimi prilogami: kratek življenjepis, rojstni list, zadnje šolsko spričevalo in zdravniško spričevalo o zdravstvenem stanju.

Prošnjo je kolekovati z državnim kolekom z din 30.— in občinskim kolekom za din 20.—.

Pravico do vpisa imajo prvenstveno kandidati, ki so dovršili najmanj 3 razr. gimnazije ali 7 razredov

osemletke. Sprejetih bo tudi nekaj najboljših učencev z 2 razr. gimnazije ali 6 razr. osemletke. V prošnji naj kandidati navedejo katerega poklica se želijo izučiti. Prijave sprejema tajništvo šole nepreklicno do 25. avgusta 1957. Kasnejše prijave se ne bodo upoštevale. Kandidati bodo sprejeti potom uspešno opravljenega psihotehničnega izpita, ki bo dne 28. avgusta 1957 v prostorih šole in sicer s pričetkom ob 8. uri zjutraj. Ta dan naj se vsi kandidati za sprejem v I. letnik zgledajo na tajništvo šole.

Učenci dobe mesečne nagrade in sicer dobe učenci metalurških poklicev: v I. letniku od din 2500 do 3000.—, v II. letniku od 3000 do 4000.— in v III. letniku od 3500 do 4500 din. Novosprejeti učenci-zidarji industrijskih peči dobe mesečno enake nagrade kot učenci metalurških poklicev. Učenci kovinarskih poklicev in učenci električarji dobijo mesečno 500 din manj mesečne nagrade. Mesečne nagrade

učencev pa so odvisne od mesečnega učnega uspeha posameznega učenca in sicer pri teoriji in praksi.

Učenci, ki želijo stanovati v Domu šole naj to navedejo v prošnji.

Podrobnejše informacije se dobe v tajništvu šole osebno, pismeno ali telefonično na števil. 611.

Ravnateljstvo šole

Rjazancev Aleksander-OTK

Kuhinjska sol NaCl

SPLOŠNO

Kamcna sol je bila poznana že pračloveku. Kopal jo je v zemlji s preprostim kamenim orodjem. Učenci sklepejo, da je človek začel uporabljati sol kot dodatek k hrani pred 5000—10.000 leti, ko se je začel ukvarjati s poljedelstvom. Iz raznih zgodovinskih zapiskov je razvidno, da je imela sol veliko prednost v trgovini pred drugimi artikli. Znani grški pesnik Homer si je predstavljal, da je sol nekaj božanskega predvsem zato, ker se je uporabljala pri verskih obredih in praznoverjih. Skozi tisočletja je služila sol človeku, da je z njo obvaroval meso divjačine pred gnilobnim razkrojem. Tak način konzerviranja se je ohranil do današnjih dni.

Tudi alkimisti, ki so se bavili s črno vedo, so se zanimali za sol, iz katere so delali najrazličnejše stvari. Največji uspeh za alkimiste je bilo pridobivanje solne kisline iz soli. Solno kislino je v 15. stoletju izdelal Basilius Valentinus, s pomočjo suhe destilacije soli in zelene galice. V 17. stoletju pa se je posrečilo Glauberju pridobivati večje količine solne kisline iz soli in žveplene kisline.

Z razvojem tehnike je dobila sol važno mesto med ostalimi tehničnimi rudninami. Sol pa ni služila samo tehniki zanjo so se začeli zanimati fiziologi, ki so ji pripisovali važen pomen za živ organizem.

Kuhinjska sol nastopa v naravi v ogromnih količinah predvsem v morski vodi. Murray je izračunal, da vsebujejo vsi oceani 35.000 kvadrilijonov kilogramov raztopljenih kuhinjskih soli. To ogromno število jasno pove, da se ne izplača pridobivati sol na umešten način s pomočjo nevtralizacije ali kakega drugega postopka. Sol, ali natrijev klorid (NaCl) kot jo imenujejo komiki, se pridobiva z rudarjenjem in z izparevanjem morske vode. V naši državi še niso do danes odkrili večje količine kamene soli, imamo jo pa ogromno v Jadranskem morju. Največja količina kamene soli v Evropi se nahaja na Poljskem je pa ogromno v Jadranskem morju. Največja kova v Vicliczki. Rudnik Vicliczka je dolg 3 km in 1 do 1,5 km širok, z globino 1400 m. V ta rudnik vodijo stopnice z lepe, bele kamene soli. Rudnik je razdeljen v sedem nadstropij, ki so med seboj povezani z lepimi prehodnimi cestami. Med sedmimi nadstropji je dvojce

prav posebno zanimivih. V enem se nahaja slana dvorana, ki ima veličastne stebre iz soli, medtem ko sta v drugi dvorani dva slana jezera. Izplen kamene soli znaša v tem rudniku blizu 100 milijonov kilogramov soli letno. Znani so še drugi rudniki, kot so n. pr. Bochnia, Stassfurt, Dnjepropetrovski, Olehminsk itd., vseeno pa se večina soli pridobiva iz morske vode.

Morsko sol dobijo s pomočjo sončne energije v plitkih bazenih. Izplen soli pa je odvisen od vremenskih prilik. Čim toplejše je, tem več soli se pridobi. V severnih deželah pa pridobivajo sol iz morja z zmrzovanjem vode. Ledene bloke morske vode predelujejo v tovarni, ki se nahaja neposredno ob samem morju. V drugih deželah pridobivajo sol iz slanih jezer.

Slanost morske vode se označuje s količino raztopljenih soli v promilih v 1000 ml morske vode. Srednja vrednost morske vode oceanov znaša 35‰ t. j. 35 g NaCl/l. Slanost vode pa ni v vseh morjih enaka, odvisna je od zemljepisne lege. Znani prirodoslovec Charles Darwin omenja, da je na potovanju blizu Južne Amerike našel morska mesta, kjer je bila voda popolnoma sladka.

Zelo slano je Mrtvo morje z 270‰; v tem morju ni nobenega življenja vsled ogromne količine soli. Poleg Mrtvega morja je še slanejša Eltonsko jezero, ki vsebuje 280 g soli/l. Naše Jadransko morje vsebuje povprečno 34,8‰.

Brez razlike, na kakšen način je nastala, je sol spojina kovinskega natrija in kislinskega ostanka. Sol je lahko v kristalni obliki ali amorfn, brezbarvna ali obarvana vsled drugih mineralnih primesi.

Sol kristalizira teseralno, če se pa pojavlja v čistih kristalih, imajo ti obliko kocke; trdota soli je 2, loma je školjkastega. Sol ni nikdar čista, temveč je onečiščena od hematita ali železovega hidroksida, zato je tudi rdečkasto obarvana. V naravi pa se nahaja tudi taka, ki je sive in celo modre barve. Največkrat je soli primešan kalcijev, magnezijev klorid, glina in kalcijev sulfat. Če vsebuje sol precej magnezijevega klorida, bo taka sol zelo higroskopična. Sol se dobro raztaplja v vodi na primer: 30 g/100 ml.

Iz življenja delavske organizacije SMRJ

(Nadaljevanje iz št. 4)

Splošna negotovost visi v zraku, organizacije se trudijo na vse strani, da bi se izboljšal položaj, pa pade tista nesrečna opazka o „čebuli“. Delavstvo je ogorčeno, žene nesejo mimo organizacije čebulo na direk-cijo, delavci vodijo svojega obratovodja pred vrata. Razburjanje dosega višek.

Sledi 1. marec 1932. Po obratih se objavi sledeč razglas:

„Z dne 1. marca 1932 odpoveduje vodstvo podjetja vsemu delavstvu in nameščenstvu službo na štirinajst dni“.

Tako naj bi ostalo dne 15. marca nad 2000 delavcev in nad sto nameščencev na cesti, socialno bo pa prizadetih nad 10.000 oseb jeseniške kotline in sosednjih krajev. Od jeseni se je pripravljalo vse to, ki je kakor mora tlačilo jeseniško delavstvo in sedaj je prišlo. Žal, da so nekateri jemali zadevo za premalo resno in se hoteli vda-jati utopijam, da ne bo tako hudo ter da se bo tudi tokrat preklicalo. Organizacije so opozarjale na resnost položaja in da gre tokrat za res.

Casopisje je pisalo v blagi obliki in terjalo od delavstva naj ohrani mirno kri. Ze preje omenjena socialistična „Delavska Politika“ iz Maribora je hotela priobčiti v sredo dne 2. marca 1932 spodaj citirani članek, ki je bil pa iz takrat umljivih razlogov konfisciran, zato priobčujemo prepis krtačnega od-tisa:

„Obustavitev tovarn na Jesenicah“.

„Z dnem 1. marca 1932 so po tovarni na Javorniku in Jesenicah ter Dobravi afiširali razglase, da se s 15. marcem odpusti vse delavstvo in nameščenci, ker se poslovno razmerje podjetja ni izboljšalo in ker podje-tje še dosedaj ni prejelo posojila od Na-rodne banke, ter ker še vedno niso izšle potrebne naredbe proti uvozu blaga železa, katerega se v domači industriji zadosti iz-deluje. Mrzli marčni vetrovi se poigravajo z usodo jeseniškega delavstva. Že dve leti stoji to delavstvo v neprestani borbi za svojo kolektivno pogodbo. Nad dve leti de-lavstvo nima več dneva miru. Oduren pri-ganjaški sistem se je upeljal. Ponesrečencev in smrtnih žrtev ni manjkalo in še vedno se je nadalje pritiskalo na delavstvo uprav sa-distično. Že v decembru je bilo napovedano, da se odpusti nad 2.000 delavcev, kar so protesti delavstva in oblasti preprečile. Se-daj pa je iznova isti problem tu. Brez dyo-ma je, da so se zaloge nakopičile, toda že prihajajo tudi naročila in zadnje vesti iz

Beograda pravijo, da bo vlada omejila uvoz in zaščitila domačo industrijo, da se okrepi konjunktura domače industrije. Podjetje pa pravi, da to ne zadostuje, čeprav so in bodo naročila, ker da nima obratnega kapitala. Torej vsled tega tako radikalni odpusti.

Da, pa podjetje želi še več, ne samo, da doseže proti uvozu zaščito in le, da dobi kredite od Narodne banke, ne, z vsem tem se še ne misli zadovoljiti. Na tihem v ozadju ima podjetje željo ponovno reducirati že sedaj reducirane plače in s tem, da ima slučajno proti vladi in oblasti nekako proste roke zaradi kredita, ki ga išče, hoče sočasno nekoliko zaostri položaj in sestra-dati delavstvo ter potem ponižano in po-hlevno delavstvo zopet pogojno sprejeti na hlevno delavstvo zopet pogojno sprejeti na-zaj pod posebnimi pogoji nizkih plač. Ze-leti bi bilo, da bi bile te zakulisne vesti ne-resnične. Ako pa bo delavstvo v toku me-seca marca presenečeno, tedaj naj vsa jav-nost ve, zakaj se bori jeseniško kovinarsko delavstvo. Če ta gospoda že dve leti ne da miru in izgleda, da ne misli mirovati proti delavstvu tudi ne v bodoče, tedaj je izsiljeno delavstvo, da se postavi v bran temu sistemu z vsemi in zadnjimi silami, da s solidarnostjo izsili konec teh vednih neredov in nesigur-nosti eksistence in da zaustavi tempo pri-ganjaštva.

Delavstvo bo iz tega boja, ako se mu ga usili, izšlo kot zmagovalec, o tem ni dvoma. Marsikateri surovež pa bo moral vzeti slovo od Jesenic. Delavstvo bo sicer razumelo tol-mačiti potrebe podjetja zaradi kredita in je znalo utemeljevati potrebe omejitve uvoza, znalo pa bo tudi do skrajnosti braniti lastne interese in uveljaviti potrebno kolektivno pravno razmerje, brez katerega ne bo miru. Gospoda, mirujte, delavstvo je opravičeno razburjeno do skrajnosti“.

S takimi članki je socialistično glasilo pod-piralo borbo delavstva.

Za v nedeljo dne 6. marca 1932 je SMRJ sklical javno zborovanje vsega delavstva v kino „Radio“. Povabil je nanj dva ministra, poslanca, (ki so pa vsi trije opravičili svoj izostanek), inšpektorja dela, KID, Delavsko zbornico in vse tri tajnike centralnih orga-nizacij. Zborovanja so se udeležili vsi, pod-jetje pa sta zastopala generalni tajnik in tehnični ravnatelj. Poročilo zastopnika pod-jetja je pokazalo vso resnost položaja. Shod je sprejel resolucijo, ki je zahtevala, da se

izvede nad podjetjem kontrola, ali pa se mu dovoli zahtevani kredit. „Dokaza za dejansko stanje“, je naglasila pravilno resolucija, „ni, zato takoj zahtevamo odgovor“.

Prav tako je sklenil ta shod, da se v sredo; 9. marca 1932 za 24 ur ustavi delo v vseh treh tovarnah in organizira skupen pohod vsega delavstva v Radovljico pred srezgosto načelstvo (tri ure daleč), da tako prikaže resnost tega vprašanja. Poleg ustavitve dela v tovarnah, naj se zaprejo tudi vse trgovine in vsa obrt in naj se vse priključi temu pohodu. Želja delavstva je, naj ob zadnji uri zmaga razumevanje za potrebe delavstva. Tudi vse žene so obljubile svojo udeležbo v tem pohodu. Pohod je bil od takratnih oblasti prepovedan, ob vsej cesti do Radovljice pa je bilo opaziti žandarmerijske patrle, ki so imele nalogo pohod preprečiti za vsako ceno, če ga bo delavstvo kljub prepovedi hotelo izvesti.

Medtem pa se je neizbežno približeval 15. marec. Organizacija je delala s polno paro. Ponovne deputacije v Beograd k resornemu ministru, ki mu je podrobno opisala položaj jeseniškega delavstva in grozoto katastrofe, če se bodo obratili ustavili. Spet obljuba, da bo upošteval predloge deputacije ter storil, kar bo v njegovih močeh. V Ljubljani se vrši posebna anketa, ki razpravlja o pomoči delavstvu, če bo res ostalo na cesti. Anketa ugotavlja, da morajo sodelovati tu vsi javni faktorji, vse socialne in delavsko-varstvene institucije, ki lahko dajo sredstva na razpolago, kakor tudi banovina in prizadele občine. Enako važen interesent in morda hote ali nehoti sokrivec katastrofe Kranjska industrijska družba mora dati ali jamčiti za nujno potrebna sredstva v pomoč nezaposlenemu delavstvu in rodbinam.

Sreda 16. marca 1932. Sirena v tovarni, ki bi klicala ljudi na delo, se ne oglasi več. Ob šestih uri zjutraj se ustavijo vsi obrati, večni ogenj v pečeh martinarne ugasne. Ustavitev obrata se mora smatrati za izpor delavstva, četudi pod pritiskom razmer.

S tem dnem se je pričelo najhujše trpljenje jeseniškega delavstva.

Organizacija je takoj odredila straže pred in okoli tovarne, da ne bi podjetje moglo izrabiti del neodgovornih ljudi, ki bi morda skrivaj prihajalo na delo. V tovarni ostanejo le najnujnejše straže za vodo in luč. Deset tisoč življenj je pahnjeno v bedo, neposredno pa je zamrt ves gospodarski življenjski vsi od Kranja gor, po vsej gornji savski in bohinjski dolini.

Delavstvo ni izgubilo glave. Trezno pre-soja položaj in sledi svojim organizacijam. Še isti večer, v sredo zboruje SMRJ za svoje člane, takoj po zaključnem sestanku pa gre

vse članstvo na javni shod v „Radio“. Shod razpravlja o zahtevi podjetja, da delavstvo da zadoščenje inženirju, ki ga je obrat postavil na cesto in pa, da sme podjetje zaposlevali tisti del delavcev, ki jih nujno potrebuje. V prvi točki razpravlja shod precej burno, končno prevladuje mnenje treznejših delavcev, da se zaradi enega človeka res ne izplača položaj še bolj zamotavati kot je, zato sklene, da ga če, je družbi toliko za njega, lahko vzame nazaj v delo, v drugi zahtevi pa shod pribije soglasno, da ne more ugoditi, ker hoče ostati vse delavstvo solidarno in tako kot je šlo skupaj na cesto, hoče, da gre tudi skupaj nazaj v

V soboto, 19. marca so razgovori na direkciji. Podjetje pristane na odobritev posojila v znesku 500.000 din in takojšnje izplačilo v polovičnem znesku, ki naj se porabi za podpore nezaposlenim. Nadalje podjetje v načelu pristane na predloge SMRJ za slučaj obnove dela v tovarni. Zagotovljena je zopetna zaposlitev celokupnega delavstva na ta način, da se bodo, če drugače ne bo šlo, partije menjavale. Dalje se doseže sporazum glede opravljanja vzdrževalnih del v tovarnah in vse formalnosti, ki se tičejo nakladanja blaga v skladiščih. Za ta dela v poštev prihajajoči delavci morejo pasirati straže le z legitimacijami SMRJ, ki se jim bodo izdajale neposredno pri vходу v tovarno.

Organizacije iščejo posojilo pri Glavni borzi dela v Beogradu, v znesku 500.000 dinarjev, ki naj se enako, kakor denar podjetja nakaže krajevni bratovski skladnici, ki bo delila brezposelne podpore.

Na mestni občini Jesenice se ustanovi aprovizacijski odbor za vse brezposelne kovinarje in zbira prispevke v denarju in naravnih. Poleg tega organizirajo klerikali še lastni aprovizacijski odbor za svoje člane in po „Slovincu“ agitirajo za prispevke. S tem je padla prva senca na enotnost delavstva.

Ponovno gre delavska deputacija v Beograd, da intervenira zaradi posojila od Borze dela za podpore in prinese obljube, da se bo denar takoj nakazal potom ljubljanske filijale. Kar se pa tiče kredita, ki ga zahteva podjetje, pa so ji povedali, da je Narodna banka že v lanskem letu dala večji kredit zavodu, pri katerem odločujejo isti gospodje kakor pri KID. Tudi jeseniški župan in župnik potujeta v Beograd na intervencijo zaradi Jesenic in še s svoje strani pojasnjujeta katastrofo, ki je zadela delavstvo. Savezni svet SMRJ zaseda redno vsak večer skozi 12 dni. Pripravlja predloge za novo kolektivno pogodbo, novi delovni red, razpravlja o dnevnih situaciji in podporah. Poleg tega SMRJ še dnevno ob-

javlja biltene, v katerih delavstvo sproti obvešča o trenutnem položaju, v kolikor zaupniki že sami ne pojasnijo. Pričnejo se deliti podpore v denarju in živilih. Okoliški kmetje z vozovi pripeljejo krompir in drugo. V Zemun se iz denarja, ki ga je nakazalo podjetje, kupi en vagon masti, katere se brezplačno razdeljuje delavstvu in sicer po članih družine. V „Slovenskem Narodu“ od 26. marca 1932 je objavljen naslednji apel:

„Vi vsi, ki boste v veselju in zadovoljstvu praznovali vstajenje, spomnite se, da je na Jesenicah na tisoče brezposelnih delavcev, žena in otrok, ki so brez najnужnejših sredstev za preživljanje! Darove naslavljajte na

Aprovizacijski odbor Jesenice.“

Ne moremo trditi, da ni bilo odziva, precejšnji zneski so prihajali od raznih strani. Kmalu pa se je začelo šušljati po Jesenicah, da aprovizacijski odbor dela, ali hoče delati, pristransko in protežira ljudi določenega mišljenja. Ker so bile take verzije tudi potrjene, SMRJ odkloni svoje sodelovanje v tem odboru in zahteva, naj se vsa podporna akcija prenese v krajevne bratovsko skladnico, ki ima edina točno evidenco vsega delavstva in je sposobna pravilne razdelitve.

Tako je živel jeseniško delavstvo tiste dni, ki so potekali v negotovosti, kdaj se bo začelo obratovati. V tovarni so se sicer opravljala najnужnejša reparaturna dela, da ne bi bilo potem ovire za normalno obratovanje, kdaj se bo začelo delati, pa ni vedel nihče.

Prav ta reparaturna dela, dasiravno je bil sklep javnega shoda zanje, kakor smo videli zgoraj, pa so vrgla drugo senco na enotnost delavstva in pričeli so se izpadi proti SMRJ. V začetku tiše, potem vedno glasneje in so bili s strani klerikalcev še podpirani, če že ne naravnost podpihovani. Malo je bilo treba za takratno razburjenje delavstvo, ena sama nepravilna beseda je bila lahko že vzrok in povod raznih sumničenj in natolcevanj ter splošnega razburjenja. In vrglo se je: „Predsednik SMRJ vas je izdal! Zakaj delajo nekateri v tovarni? Ali nismo rekli, da gremo vsi.“ Pa je bil ogenj v strehi. Razsodni ljudje so tolmačili zbegancem, da smo tako odločili na javnem shodu, vendar je malo pomagalo, kovinar lačen in v negotovosti, kdaj se mu izboljša položaj, je postal maloveren. Zadeva je prišla tako daleč, da so, ko so se zbrali zastopniki vseh treh organizacij na direkciji v svrhu razprave za novo kolektivno pogodbo, zastopniki SMRJ izjavili, da ne sodelujejo z zastopniki JZS vse dotlej, dokler le ta ne da zadoščenja oklevetanemu predsedniku SMRJ. Zastopniki NSZ so se

strinjali s to izjavo in zastopniki JZS so se morali začasno umakniti iz razprav.

(Dalje)

Vi vprašujete – mi odgovarjamo!

Tov. M. S. iz Javornika nam je poslal v zvezi z izdelovanjem kisik kolon naslednje vprašanje:

Znano je da v naši železarni izdelujemo kisik kolone, ki so po kakovosti enako vredne inozemskim. Ali bi bilo rentabilno, da pristopimo k organiziranju in serijski proizvodnji kisik kolon za prodajo v večjem obsegu?

Odgovor: Kakor je razvidno iz postavljenega vprašanja v našem podjetju že dalj časa izdelujemo kisik kolone, vendar za serijsko izdelavo kisik kolon niso dani pogoji.

Vprašanje:

Po tolmačenju družbenega plana se je ugotovilo, da je višina investicij 101 milijon dinarjev, a višina obveznosti iz kapitalne zgradnje pa znaša več kakor 300 milijonov dinarjev. Ali se te obveznosti plačujejo iz fonda investicij?

Odgovor:

Vprašanje višine tranše za investicijsko izgradnjo do danes še ni rešeno. V zadnji zahtevi glede na Uredbo o investicijskih kreditih, ki jo je izglasovala Ljudska skupščina in je bila objavljena v Uradnem listu, št. 6 od dne 6. februarja 1957, smo jugoslovanski investicijski banki, centrali Beograd, predložili konkurz za letošnjo tranšo v 3 variantah, in sicer:

1. višina tranše 101 milijon, s katero dokončamo v tanki pločevini pocinkovalnico, hladno valjarno in 1. etapo higijenskih naprav ter v predelovalnih obratih vlečne stroje. Vprašanja plačanja uvozne opreme, ki je bila zaključena v lanskem letu po odobritvi NB, pa plača NB posebej;

2. višina tranše 365 milijonov dinarjev; s tem izgotovimo isto kakor je navedeno v varianti 1 in se plača obveznosti po sklenjenih pogodbah za uvozno opremo za leto 1957;

3. celoten ostanek našega pogodbenega kredita v višini 779,8 milijona dinarjev, s katerim izgotovimo tanko pločevino kot v varianti 1 in v predelovalnih obratih postavitev ogrodja (kvarto) za hladno valjanje trakov ter napravo za belo pločevino. Za izvedbo tega programa bo potrebno dodati še nekaj lastnih sredstev.

Do danes še nismo dobili odgovora, katero varianto nam je Investicijska banka odobrila. Zato letošnjega programa še ni mogoče fiksirati. Poleg tega pa Uradni list predpisuje tudi formiranje letošnje tranše, ki se formira takole:

- 50 % amortizacijskega fonda dela za zamenjavo;
- 50 % fonda, ki ga vplačuje podjetje v okrajni investicijski sklad, in
- 50 % fonda za svobodno razpolaganje.

Ker tudi vprašanje udeležbe okraja pri investicijski tranši za leto 1957 še ni dokončno rešeno, zaenkrat ni mogoče pokazati jasne situacije.

Odstranitev z dela in njen pomen

(Iz delavske zakonodaje)

Vsakega delovnega človeka zanimajo vprašanja delovnih odnosov in pravna ureditev. Pri sedanjem stanju delovne zakonodaje pa ni vedno lahko določiti kako je urejeno posamezno vprašanje iz delovnega odnosa. Predpisi o tem so razdrobljeni, ker so še iz časov administrativnega upravljanja podjetij. Uvedba in utrditve delavskega upravljanja je sama povzročila, da so posamezni formalno veljavni predpisi izgubili svojo dejansko vrednost. Prav bi bilo in težko že pričakujemo, da bi se delovni odnosi zakonito uredili, kar se bo zgodilo s pričakovanim zakonom o delovnih odnosih.

Ker pa ne vemo, kdaj bo zakon o delovnih odnosih dozorel in izšel, je vendar treba dnevno reševati najrazličnejše probleme iz delovnih odnosov, med katere spada tudi odstranitev z dela. Imenujemo jo tudi suspenz. Zanimiva je pravna ureditev suspenza za podjetje in za delovnega človeka. Obenem nalaga določene pravice in obveznosti, ki jih lahko izpolnjujeta samo, če so jima poznani predpisi.

Odstranitev z dela je bila za člane delovnih kolektivov gospodarskih organizacij, ki jih bomo v bodoče imenovali delavce, prvič urejena v predpisu z naslovom „Uredba o prejemkih delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij, kadar niso na delu.“ Ta je bila objavljena v zveznem uradnem listu št. 27 z dne 14. maja 1952. Doživela je nekaj sprememb in dopolnitev, med katerimi je najpomembnejša tista, ki je bila objavljena v Uradnem listu FLRJ št. 5 z dne 29. I. 1951. Sedanje stanje ureditve suspenza temelji ravno na citiranih predpisih.

Seveda pa pojem odstranitve z dela ne izvira šele iz leta 1952, ker ga poznata že zvezni in republiški zakon o državnih uslužbencih iz leta 1946 oziroma 1919. Tudi v gospodarskih organizacijah se je pokazala potreba, da mora biti pravni inštitut odstranitve z dela zakonito urejen, kar se je zgodilo v letu 1952.

Odstranitev z dela je inštitut delovnega prava, ki se uporablja, kadar je odrejen zoper delavca pripor ali preiskovalni zapor, kakor tudi, kadar je uveden zoper delavca kazenski ali disciplinski postopek, ne da bi bil pri uvedbi kazenskega postopka odrejen pripor ali preiskovalni zapor. Po navedenih vidikih ločimo obvezno ali obligatorno odstranitev z dela, ki jo gospodarska organizacija mora odrediti, ka-

dar je zoper delavca odrejen pripor ali preiskovalni zapor. Neobvezna ali fakultativna odstranitev z dela pa se pojavi v drugem primeru, ko je gospodarski organizaciji prepuščeno in dovoljeno, da odredi odstranitev z dela, čeprav je uveden samo kazenski ali disciplinski postopek zoper delavca, ne da bi bil odrejen pripor ali preiskovalni zapor po pristojnih organih. V prvem primeru je gospodarska organizacija prisiljena izreči suspenz, v drugem primeru pa ji odstranitev z dela narekujejo razlogi samega podjetja in odnosov med člani delovnega kolektiva.

Različna razloga odstranitve z dela imata tudi svojstvene posledice. V obeh primerih ima delavec po sedanjih predpisih pravico do 1/3 prejemkov po tarifni postavki, ki mu je bila določena po tarifnem pravilniku. Prejšnja ureditev je razlikovala med poročenimi in neporočenimi odstranjenici z dela. Po sedanjih predpisih pa je ta razlika odpadla in ima vsak suspendirani pravico do 1/3 prejemkov. Odstranjeni z dela obdrži tudi pravico do otroških dodatkov. Navedeni pravici zasigurata delavcu najnujnejša sredstva za preživljanje, dokler ne odpadejo razlogi, ki so narekovali odreditev odstranitve z dela.

Vendar se je pojavilo vprašanje, od kdaj pripada delavcu pravica do zmanjšanih prejemkov. Zakonski predpis namreč določa, da se izplačuje suspendiranemu delavcu 1/3 prejemkov po tarifni postavki od prvega dne naslednjega meseca po izdaji odločbe o suspendiranju. V gospodarskih organizacijah je obstojal dvom v točnost tega predpisa, ker so gospodarske organizacije čutile, da ne morejo iz lastnih sredstev kriti stroškov za suspenze med mesecem, ki bi dobili obvezno moč šele s prvim dnevom prihodnjega meseca. Ta nesigurnost je pojasnilo avtentično tolmačenje Sekretariata za vprašanja dela in delovnih odnosov Zveznega izvršnega sveta, ki je bilo objavljeno v aktu št. 318 z dne 7. aprila 1955. Po tem tolmačenju prejemajo 1/3 prejemkov od prvega dne prihodnjega meseca samo tisti delavci, ki so plačani naprej. Tisti delavci pa, ki so plačani za nazaj, prejemajo 1/3 prejemkov pri obveznem suspenzu z dnem, ko jim je bil odrejen pripor ali preiskovalni zapor. pri neobveznem suspenzu pa z dnem, ko je bila izdana odločba o odstranitvi delavca z dela. Delavec prejema 1/3 prejemkov, dokler niso odpadli razlogi

in dokler ni bila izdana odločba o ukinitvi suspenza. Razlog obveznega suspenza je odpadel, ko je bil delavec izpuščen iz pripora ali preiskovalnega zapora. Gospodarska organizacija je v tem primeru dolžna ukiniti obvezen suspenz. To bo storila gospodarska organizacija, ko ji predloži delavec dokaze, to je potrdilo organov, ki so ga izpustili na svobodo. Če pa bi koristi gospodarske organizacije narekovale, da ostane delavec še nadalje izven podjetja, bo z istim dnem, ko je ukinila obvezen suspenz, lahko izdala odločbo, s katero odredi neobvezen suspenz. Tak neobvezen suspenz in vsak drug neobvezen suspenz iz razlogov, ki so že omenjeni, traja, dokler ga gospodarska organizacija ne ukine, najdalj pa do konca kazenskega ali disciplinskega postopka.

Delavec, ki je bil obvezno suspendiran, se mora javiti na delo takoj po izpustitvi iz pripora ali preiskovalnega zapora. Če se de-

lavec ne javi na delo v treh dneh, ima gospodarska organizacija pravico odpovedati delovno razmerje takemu delavcu, ne da bi imel le-ta pravico pritožbe zoper odpoved na občinsko arbitražo. Taka odpoved gospodarske organizacije je tako takoj pravnomočna.

Odločbe o suspendiranju izdaja v skladu s pravili podjetja in splošnimi pravnimi načeli direktor v pisмени obliki s potrebno obrazložitvijo. Zoper odločbo o obveznem suspenzu ni pritožbe. Razlog za to je pač v dejstvu, da je bila gospodarska organizacija obveščena od državnih organov o omejitvi svobode njenega delavca in s tem dolžna, da izda odločbo o suspenzu. Zoper odločbo direktorja o neobveznem suspenzu pa ima delavec pravico pritožbe na upravni odbor podjetja v roku, ki je odrejen z odločbo. Razlog, da je pritožba v tem primeru dopustna, je v tem, ker je gospodar-

Poročilo o obratnih nezgodah za mesec junij

Obrat:	Nezgo de					Iz pad			
	smrtne		ostale		skupaj	%	dni	ur	v din
	m	ž	m	ž					
Visoke peči			4	—	4	1,1	119	952	66.887.—
Martinarna			9	—	9	1,7	111	888	62.391.—
Elektropeč			—	—	—	—	—	—	—
Javornik I.	15	—	—	—	15	2,2	222	1784	125.344.—
Valjarna 2400	4	—	—	—	4	1,8	23	184	12.928.—
Javornik II.	6	1	—	—	6	1,8	146	1168	82.064.—
Javornik IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zična valjarna	6	—	—	—	6	3,0	112	896	62.953.—
Jeklovlek	2	1	—	—	2	2,5	29	232	16.300.—
Predelovalni obrati	7	—	—	—	7	1,1	109	872	61.267.—
Cevarna	8	—	—	—	8	4,0	30	240	16.862.—
Elektrodni	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Livarna	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Šamotarna	3	—	—	—	3	1,5	24	192	13.490.—
Energijski	1	—	—	—	1	0,5	19	152	10.679.—
OTK	1	—	—	—	1	0,6	1	8	562.—
Mehanična delavnica	2	1	—	—	2	1,0	46	368	25.856.—
Konstruktorska delavnica	1	—	—	—	1	0,5	4	32	2.249.—
Elektrodelavnica	1	—	—	—	1	0,8	4	32	2.249.—
Gradbeni oddelek	2	—	—	—	2	1,0	18	144	10.117.—
Javornik III.	6	—	—	—	6	1,6	63	504	35.411.—
Promet	3	—	—	—	3	0,7	83	664	46.653.—
Transport	3	—	—	—	3	1,5	24	192	13.490.—
Kapitalna	3	—	—	—	3	5,2	27	216	15.176.—
Garaža	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Direkcija	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pomožna služba	1	—	—	—	1	0,7	2	24	1.686.—
Komunalni oddelek	—	1	—	—	1	0,7	2	24	1.686.—
MIS	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nabavni oddelek	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupno:			88	4	88	1,3	1221	9768	686.300.—

Nezgod skupno: 92.

Nezgo de na poti v in iz službe: 7 nezgod, 180 dni.

ska organizacija sama ocenjevala razloge za odstranitev z dela. Sicer pa so zoper vse odločbe direktorja dopustne pritožbe na upravni odbor, razen v primerih, ko jih zakon in razlogi izrecno izključujejo. Tudi v primeru izdajanja odločb pri neobveznem suspenzu je tako vprašanje pritožbe utemeljeno.

Če je bil delavec pravomočno obsojen pred kazenskim sodiščem ali po disciplinskih organih podjetja, izgubi pravico do prejemanja 1/3 plače z dnem pravomočne obsodilne sodbe. Toda kazenski in disciplinski postopki se ne končajo vedno z obsodbo obdolženca. Možno je, da je s pravomočno odločbo ustavljen kazenski ali disciplinski postopek in možno je tudi, da je obdolženec v kazenskem ali disciplinskem postopku oproščen, kadar se ugotovi, da ni odgovoren po kazenskih ali disciplinskih predpisih. V takih primerih ni mogoče trditi in smatrati, da bi bil delavec kriv, vsled česar je neopravičeno izgubil 2/3 zaslužka. Veljavni predpisi odredajo, da se v takih primerih izplača delavcu razlika do polnega zneska po tarifni postavki.

Če pa je bil delavec v kazenskem ali disciplinskem postopku pravomočno obsojen, je bila s tem ugotovljena njegova krivda. Gospodarska organizacija pri obveznem suspenzu ne more trpeti posledic in sama nositi iz lastnih sredstev izplačane 1/3 prejemkov. V takih primerih se gospodarski organizaciji vrnejo že izplačani zneski na ta način, da preko narodne banke, potem ko je dokumentirala odločbo o suspenzu in njegovem trajanju, zahteva povračilo. Take refundacije se dejansko izvajajo in podjetjem vračajo že izplačana sredstva. Razlog za refundacijo je pač v tem, ker se je njenemu delavcu odvzela svoboda neodvisno od volje gospodarske organizacije. Delavcu je bila namreč odvzeta svoboda po odredbi pristojnih državnih organov. Refundacija preko narodne banke pa seveda ni možna, kadar je bil odrejen neobvezni suspenz. V takih primerih bremenijo izplačani zneski sredstva gospodarske organizacije.

V času obveznega in neobveznega suspenza delovno razmerje traja. To more veljati seveda le načeloma. Če je bil namreč delavec v priporu ali preiskovalnem zaporu in na to spoznan, da je kriv, mu sodišče obvezno vračuna v izrečeno kazen čas pripora ali preiskovalnega zavora. To pa ima za posledico, da se tudi tak čas ne prizna v delovno dobo in ne vpisuje v delovno knjižico.

Zakonski predpisi rešujejo tudi vprašanje nadaljnjega obstoja delovnega razmerja, ki redno preneha s potekom odpoved-

nega roka. Tudi v primeru pripora ali preiskovalnega zavora in s tem tudi v primeru obveznega ali neobveznega suspenza lahko gospodarska organizacija odpove delavcu delovno razmerje v skladu s predpisi, ki veljajo za odpoved delovnega razmerja. V tej zvezi ne moremo obravnavati postopka ob odpovedih, kar pa bomo morda dopolnili ob drugi priliki in z drugim člankom.

Praksa je morala rešiti tudi vprašanje, če imajo suspendirani delavci pravico do udeležbe na dobičku, ki ga je dosegla gospodarska organizacija. Tu loči praksa uso- do obveznega in neobveznega suspenza. Ob obveznem suspenzu delavec nima pravice do deleža na dobičku, četudi bi bil v kazenskem postopku oproščen ali obsojen. V obeh primerih ne pade namreč v breme podjetja izplačevanje 1/3 plače. Podjetju se taki izplačani zneski refundirajo, kakor smo že ugotovili, ne more pa se refundirati morebitni dobiček. Če pa je bila odredena samo fakultativna odstranitev delavca z dela, ima delavec pravico do udeležbe na dobičku za ves čas suspenza, če je bil oproščen, ker ima v takem primeru pravico do polnega povračila izgubljenega plače za čas suspenza. Ne more pa imeti delavec pravice do udeležbe na dobičku, čeprav je bil samo fakultativno suspendiran, toda če je bil pravomočno kazensko ali disciplinsko obsojen. Njegova krivda je ugotovljena, zaradi česar je izgubil pravico do polnega povračila izgubljenega plače.

Takšna je pravna ureditev suspenza po sedanjih predpisih. Predvideni zakon o delovnih odnosih bo morda to ali ono spremenil, čeprav pravnega instituta suspenza brez dvoma ne bo odpravil. Manjše spremembe bomo lahko spoznali iz dnevnikov ali tudi v Uradnih listih. Vsekakor pa je prav, da so predpisi o suspenzu znani gospodarskim organizacijam in delovnim ljudem, ker odstranjujejo marsikatero nerazumevanje in nepotrebno delo. V interesu delovnih ljudi je, da suspenzov ne bo potrebno odrediti, kar bo mogoče samo, če bo pri vseh članih delovnega kolektiva vladala delovna disciplina in potrebna pravna zavest do spoštovanja naše zakonodaje.

POPRAVEK

Pri podpisih k slikam sta se v zadnji številki našega glasila vrinili dve neljubi tiskovni pomoti. Pri podpisu k sliki na strani 171 bi moralo biti pravilno napisano: Foto Jože Krčelj in ne Jože Breccelj. Prav tako bi moralo biti zapisano na strani 176 pri podpisu k sliki: Foto Mikelj Matevž in ne Foto Torkar Franc.

Varl Jože:

Odmevi s festivala jeseniške mladine

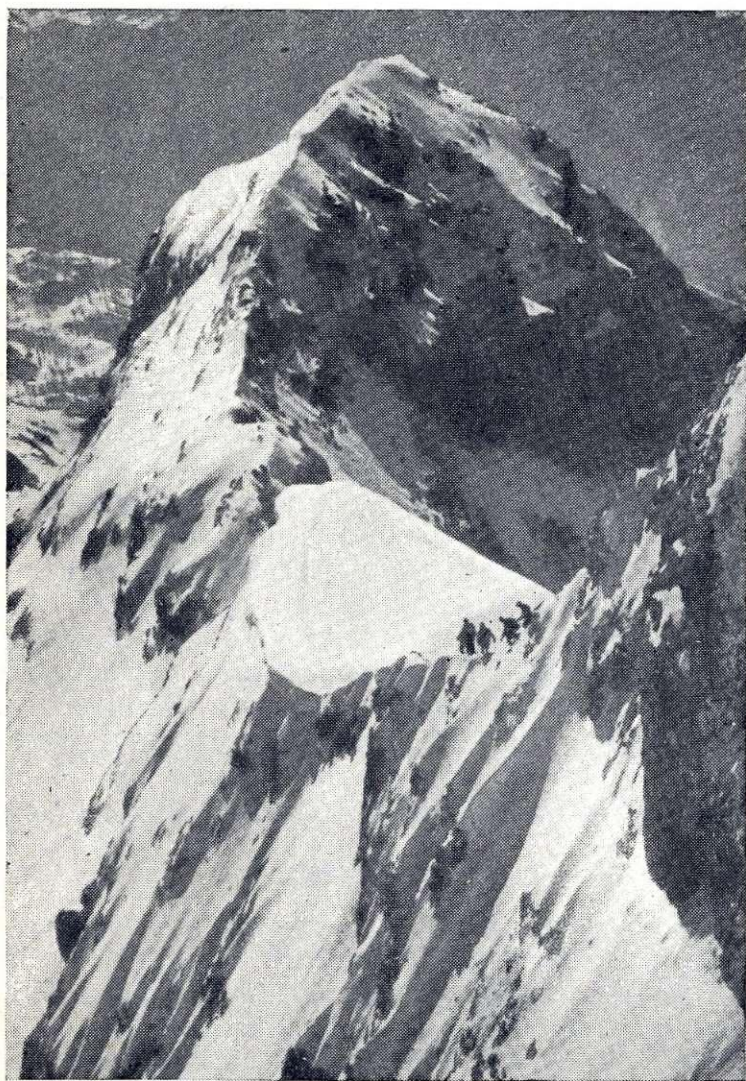
Letos je poteklo 65 let, odkar se je v Zagorskem Kumrovcu rodil iz hrvaških in slovenskih potomcev Gubčevih upornikov voditelj pionirjev socializma, tovariš Tito. Že šestič je mladina naše občine pozdravila ta dan z veliko manifestacijo mladosti. Mladinski festival postaja iz leta v leto mogočnejša manifestacija, ali kot je dejal tovariš Tito lansko leto ob prejemu nosilcev štafetnih palic s pozdravi jugoslovanskih narodov, »Praznik naše mladosti«. Svojo ljubezen je naša mladina izkazala svojemu velikemu voditelju s celotredenskim športnim in kulturnim programom. Kot posebno obeležje praznovanja pa je nedvomno krepitev mladinske organizacije. V tem času je bilo na desetine novih članov sprejetih v Ljudsko mladino, na desetine članom so bile podeljene nove mladinske izkaznice in na desetine najmlajših je bilo sprejetih v Pionirsko organizacijo. Velik korak naprej je bil narejen letos s tem, da ni bilo društva, organizacije ali ustanove, ki ima opravka z mladimi, da ne bi posegla in pomagala pri izvedbi praznovanja mladosti. Škoda je morda le v tem, da klubi in posamezni odseki niso izrabili dovolj, ali pa nič teh zelo masovnih prireditev

za kadrovsko krepitev in pomladitev svojih vrst. Občinskemu komiteju LMS, posebno pa posameznim neutrudljivim aktivistom gre vse priznanje, da so tako številne prireditve dobro uspele, sicer včasih z manjšimi spodbiljaji, ki pa so spričo obširnega programa razumljivi in opravičljivi. Vsekakor je bil namen dosežen. Poleg zunanje afirmacije mladine je organizacija pridobila tudi na notranji organizacijski in politični krepitvi.

Predtekmovanja v odbojki, nogometu in taborniških veščinah so se pričela že 13. maja in so trajala ves teden. Preko 300 mladih ljudi je merilo svoje fizične in umske sposobnosti za prvaka občine. Veličastne otvoritve VI. Mladinskega festivala se je udeležilo več tisoč mladine in prebivalstva Jesenic in okolice. Mladi gorniki so iz vrha zasneženega Triglava prinesli plamenico in z njo prvič prižgali Festivalski ogenj, ki je gorel skozi ves teden. Po otvoritvenih besedah predsednika Občinskega komiteja LMS in pozdravih je sledil mogočen koncert združenih godb na pihala »Svobod« Trbovlje, Idrija in Jesenice. Koncertu je sledila otvoritev planinske zgodovinske razstave, zametka bodočega planinskega muzeja. Naslednji dan so se pod Golico zbrali mladi proizvajalci Litostroja, Iskre in Zelezarne. Srečanje v prekrasni naravi bo ostalo več kot 300 mladim proizvajalcem nepozabno. Pionirji in mladinci pa so se ta dan podali tudi v razne partizanske kraje, da s starejšimi tovariši — borci obnovijo del naše zgodovine. Čudovito vreme je vsem tem prireditvam dalo praznični prizvok.

Med tednom je bilo na vseh igriščih in dvoranaх tekmovalno in praznično vzdušje. 90 mladincev in pionirjev se je srečalo ob šahovskih deskah. Več sto najboljših pionirjev je na Dan letalstva obiskalo letališče v Lescah, kjer jim je bil prirejen letalski miting. V nogometu so se srečali pionirji in mladinci mestnih reprezentanc Kranja in Jesenic. Preko 100 pionirjev, mladincev in mladink je sodelovalo v strelskem tekmovanju. Za dan pionirske glasbe je nastopilo na Jesenicah in Javorniku 280 pionirjev in pionirk. V gosteh so bili tudi košarkaši iz Kranja in odbojkarji iz Kroke. Mladinski dramski družini iz Žirovnice in Javornika sta se predstavili z dramskimi predstavami. Dobro je uspel tudi lahkoatletski troboj med Gimnazijo, Metalurško industrijsko šolo in Vajensko šolo ter šahovski četverboj na desetih deskah med mladinci Bleda, Bohinja, Radovljice in Jesenic, oziroma troboj, ker se ekipa Bleda iz neznane vzroka ni udeležila tega tekmovanja. Nekaj mogočnega je bila tudi Slavnostna akademija, ki so jo izvajali orkester Glasbene šole, pevska zbor »Svobod« Žirovnica in Jesenice in član Mestnega gledališča tov. Čebulj. Do tu je šlo vse v redu. Najbolj masovne in veličastne prireditve pa je dež okrnil ali pa onemogočil. Tako je bil okrnjen Zlet pionirjev v Završnici, slavlje pionirskih odredov in sprejemanje novih članov, popolnoma pa je morala odpasti Parada mladosti in telovadni nastop, pri čemer bi sodelovalo preko 3000 mladih ljudi. V tem času je predsednik Obč. LO sprejel tudi 25 najboljših učencev Vajenske in Metalurške šole in ostal z njimi dalj časa v prijetnem razgovoru.

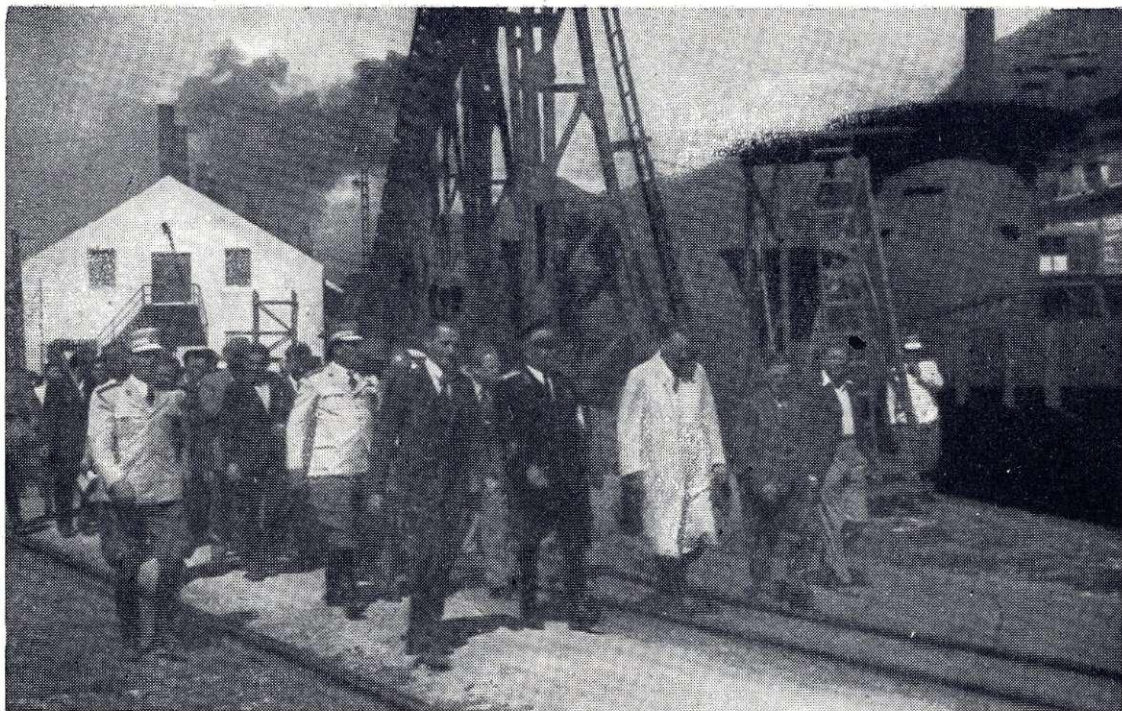
Kljub temu, da je vreme onemogočilo izvedbo prireditev, ki naj bi bile krona praznovanja, pa smo z bilanco lahko povsem zadovoljni, še več celo ponosni. Skupaj je bilo 44 prireditev s 3185 nastopajočimi, ali 33 športnih s 1694 in 11 kulturnih z 1491 nastopajočimi. Od lan-

Jeseniški mladinci so z vrha Triglava prinesli plamenico

Posnetek z zadnjega
obiska tov. Tita

skih 74.5 % aktivno sodelujoče mladine, vštrevši parado in nastop, se je letos dvignil procent na 81.7, brez parade in nastopa.

Nedvomno so to veliki dogodki, ki iz leta v leto dobivajo večje obeležje in pravo praznično vzdušje. Obisk na prireditvah je bil mnogo boljši kot v preteklih letih, često celo boljši kot na prvenstvenih tekmah in rednih predstavah. V teh dneh se je mladina občine še bolj strnila okoli svoje organizacije, pokazala svojo enotnost in pripravljenost ter veliko vero v bodočnost, kar je dokaz, da jo ne gre podcenjevati, temveč z njo računati

kot odločujočim družbenim činiteljem. Mladina je na pravi poti, da s pomočjo vseh subjektivnih činiteljev odigra odločilno vlogo pri rasti in razvoju svoje komune. Mladi rod opravičuje svoje mesto, ki mu ga daje družba, pripravljen je, ne samo poslušati in ubogati, temveč sodelovati in odločati, če mu damo za to možnost. VI. Mladinski festival in Dan mladosti sta za nami, pred nami pa je 4000 mladine, ki jo je treba vključevati v naš družbeni mehanizem, v družbeno dogajanje in društveno življenje, da bo rasla v naši socialistični šoli in pomagala graditi mogočno stavbo socializma pri nas.

Lepi uspehi jeseniških strokovnih šol

Na Jesenicah obstojajo poleg splošno izobraževalnih tudi strokovne šole, kakor Vajenska šola raznih strok, Metalurška industrijska šola, Mojstrska šola in Tehnična srednja šola, kot delavski oddelek ljubljanske tehnične srednje šole. Na vseh šolah, katerih prvo vzdržuje Občinski ljudski odbor Jesenice, ostale tri pa Okrajni ljudski odbor v Kranju, je bil dosežen koncem letošnjega leta priznani lep učni uspeh. Na Vajenski šoli, ki je imela koncem šolskega leta 103 učence, je polagalo zaključni izpit 36 učencev, ki so tretji razred uspešno dovršili. Zaključni izpit je opravilo uspešno 35 ali 97 % kandidatov, kar je dokaz lepega znanja učencev imenovane šole. Na Metalurški industrijski šoli, ki je imela koncem šolskega leta 197 učencev, od katerih je izdelalo razred uspešno 164 ali 83,3 % in doseglo povprečno oceno 3,33 je pristopilo k polaganju zaključnega izpita 60 kandidatov. Izpit je uspešno položilo 57 ali 95 % kandidatov in imajo le trije popravne izpite, medtem ko povsem padel ni nobeden. Na Mojstrski šoli, ki ima metalurški in kovinarski oddelek, zaključnih izpitov še ni bilo, ker obstoja šola šele drugo leto, šolanje pa traja tri leta. Koncem šolskega leta je bilo na šoli 97 dijakov, ki

so v glavnem člani delovnega kolektiva Železarnice Jesenice, nekaj pa jih je tudi izven Železarnice, kakor iz delovnih kolektivov „Veriga“ Lesce, „Plamen“ Kropa, „Elan“ Begunje, „Cinkarna“ Celje, Tovarna poljedelskega orodja in livarna Muta itd. Od 97 dijakov je razred uspešno izdelalo 88 ali 91 % dijakov in je bil dosežen povprečni uspeh šole 3,8. Odličnjakov je bilo 5, prav dobrih 47, dobrih 36, zadosten 1, nezadostni z eno nezadostno 7, z dvema 1 in s tremi 3. Šola je v teku šolskega leta inspiciiral inšpektor LRS univ. prof. ing. V. Fettich, ki je dal priznanje delovanju šole, kot posameznim predavateljem. Problemov, razen odprtega vprašanja rednega vzdrževanja šole, ki pa je bilo s 1. julijem rešeno, v teku šolskega leta ni bilo. Tehnična srednja šola, oz. metalurški delavski oddelek ljubljanske tehnične srednje šole na Jesenicah, ki ima prav tako šele prvi in drugi razred, je imela koncem šolskega leta 43 dijakov. Razred je izdelalo 34 ali 79 % dijakov in je bila dosežena srednja ocena 3,6. Odličnjaki so bili 4, prav dobrih 9, dobrih 21, zadosten nobeden, nezadostni z eno nezadostno 4 in z dvema 5, tako da povsem padel ni nobeden. Tudi tehnično srednjo šolo je koncem šolskega leta in-

spiciral inšpektor LRS univ. prof. ing. V. Fettich in bil z delovanjem šole ter učnimi uspehi dijakov povsem zadovoljen. Kakor na Mojstrski, je bil tudi na Tehnični srednji šoli edin problem vzdrževanje šole, ki pa je že rešen.

Veliko razumevanje do delovanja Mojstrske kot tehnične srednje šole je pokazala v teku šolskega leta Železarna Jesenice, ki je nudila dijakom TŠŠ skrajšani delovni čas od 8 na 4 ure in dijakom MŠ od 8 na 6 ur. Prav tako je nudila Železarna vsakemu razredu koncem šolskega leta po din 25.000.— kot prispevek za organiziranje šolske ekskurzije. Isto gledanje do delovanja omenjenih šol je pokazal

Sindikalni odbor Železarne Jesenice, ki je vseskozi spremljal delovanje šole in nudil ob zaključku šolskega leta vsakemu razredu po 10.000 din za organiziranje ekskurzij.

Ker dosežata Mojstrska in Tehnična srednja šola vidne uspehe in ker je nujno redno vzdrževanje dokončno rešeno z okrajnim proračunom, je zanimanje za šolanje kakor med člani delovnega kolektiva Železarne Jesenice, tudi med člani ostalih delovnih kolektivov Slovenije, in tudi prihodnje šolsko leto ne bo mogoče sprejeti v prve razrede vseh kandidatov.

U. P.

Ob dnevu vstaje

Nepozabni julijski dnevi 1942

Julij 1942. Nemški teror se je zaradi neuspehov v borbi proti partizanom razbesnel nad civilnim prebivalstvom. Že po nemškiofenzivi »Grosseinsatz«, ki je trajala od srede decembra 1941 do 5. marca 1942, so razglašali, da so partizane popolnoma razbili in skoro vse uničili. To trditev so ponovili konec marca, ko so z velikimi lepaki razglasili smrt organizatorja in vaditelja gorenjskih partizanov, člana Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet Staneta Žagarja. Partizanstvo na Gorenjskem je v tistih časih res doživljalo težke udarce, med katerimi je bil najtežji izguba narodnega heroja Staneta Žagarja 27. marca 1942 v bojih Selške čete v Rovtu nad Žabnico. Pri tej četi Cankarjevega bataljona se je takrat mudil tudi štab bataljona. Po večurnem boju so se partizani s težkimi izgubami prebili iz trojnega nemškega obroča. Med petnajstimi padlimi je bil tudi Stane Žagar. Temu udarcu je sledila Okrogelska tragedija od 21. do 23. aprila 1942, prvomajska hajka na Mežakliji in na drugih področjih z namenom, da bi Gorenjsko očistili partizanov. Te ofenzive in očiščevalne nemške akcije, ki so bile zelo skrbno in premišljeno pripravljene, pa kljub težkim partizanskim izgubam gorenjskega partizanstva niso uničile. Junija so odjeknile nove partizanske akcije po vsej Gorenjski, med njimi tudi iztirjenje tovornega vlaka pod Kočno pri Jesenicah (24. junija 1942) in požig železniškega mostu v Mostah pri Žirovnici (29. junija 1942) ter akcija 2. čete Kokrškega bataljona (1. julija 1942), ki je v Jelendolu požgala žago barona Borna in leseni most.

Tako so se nemška poročila o uničenju gorenjskega partizanstva pokazala kot lažna. Zato se je nemški teror obrnil proti civilnemu prebivalstvu in se stopnjeval s tako brutalnostjo, da je postal mesec julij 1942 najbolj krvavi mesec v času nemške okupacije na Gorenjskem. Že 1. julija 1942 so Nemci ustrelili v Mostah pri Žirovnici 29 talcev. Namesto hajk proti partizanom so se Nemci zatekli k maščevalnim ukrepom. Že 2. julija 1942 so okupacijske oblasti napovedale nov val terorja nad gorenjskim prebivalstvom. Slovencem so prepovedali uporabo koles, motorjev in avtomobilov ter zahajanje v javne lokale. Toda to je bila šele napoved novih terorističnih dejanj.

Dne 5. julija 1942, dan po napadu na nemški vojaški in policijski avtomobil, ki ga je napadla 2. četa Kokrškega bataljona, so močni nemški oddelki prodrli v Kokrško dolino, ne na lov za partizani, marveč na maščevalno akcijo nad tamkajšnjim prebivalstvom. Požgali so mnogo hiš, postrelili mnogo ljudi, nekaj prebivalstva pa odpeljali v internacijo. Ta dan, ko so Nemci počenjali grozeljstva v Kokrški dolini, je druga četa Kamniškega bataljona uničila dva policijska avtomobila s posadko

vred, naslednji dan pa sta se Kokrški in Kamniški bataljon združila v Kamniško-kokrški odred. Borci tega odreda so 8. julija 1942 na cesti Kamnik—Šmartno iz zasede uničili gestapovski avtomobil in njegovo posadko, drugi borci tega odreda pa so napadli nemško orožniško postajo v Stranjah pri Kamniku.

Nemški maščevalni ukrepi so se od 8. do 10. julija 1942 razbesneli na kamniško-kranjskem področju. Dne 8. julija so ustrelili v Zavrhu 49 talcev, dne 9. julija 1942 pa se je razdivjal nemški morilski in požigalski bes nad vasjo Koreno, ki so jo zažgali, potem ko so privezali vse moške, ki so jih našli doma k hišnim durim. Prav tako so ta dan Nemci v Tuhinjski dolini požgali vasi Gradišče in Mom z vsemi moškimi vred. Naslednji dan, dne 10. julija 1942, so ustrelili Nemci 10 talcev na Golniku, čez šest dni, dne 16. VII. 1942, pa osem talcev v Kovorju pri Trziču. V tem obdobju (od 13. julija do 17. julija 1942) so bile enote Gorenjske grupe odredov (ustanovljene v začetku aprila 1941 pod vodstvom komandanta Jožeta Gregorčiča in politkomisarja Lojzeta Kebeta) skupno s Štajersko grupo odredov, ki je bila na poti preko Gorenjske in Koroške na Štajersko, ogorčene boje z Nemci na Gabrški gori, pri Lučinah in na področju Blegoša. To je bila edina nemška ofenzivna akcija proti partizanom v mesecu juliju 1942, drugače pa so ta mesec uganjali Nemci samo teror nad gorenjskim prebivalstvom, ki je bil, kakor sem že omenil, najbolj krvav in zločinski v vsem obdobju nemške okupacije.

Dne 17. julija 1942 so Nemci deportirali petdeset družin s Hrušice, teden dni kasneje sedemindeset družin iz Gorij v deportacijska taborišča v Nemčijo, vmes pa so 20. julija 1942 požgali vasi Hrastnik, Sovodenj in Kantar, prebivalstvo razen moških, ki so jih postrelili, pa deportirali.

27. julij 1942 je bil krvavi dan za Hrušico pri Jesenicah. Na Belem polju, nedaleč od Hrušice, so Nemci postrelili 49 talcev, večinoma domačinov. Padli so Ernest Ambrožič, Franc Ambrožič I, Franc Ambrožič II, Ivan Ambrožič, Alojz Burnik, Lado Črnologar, Mirko Dolžan, Gabrijel Gorjanc, Edi Hojak, Jaka Jamšek, Boško Jerman, Anton Ješe, Maks Kačman, Jože Klemenc, Matija Kobentar, Valentin Klemenc, Avgust Krivec, Lambert Krivec, Dominik Krmelj, Rudolf Likovič, Alojz Lipovšek, Franc Lipovšek, Alojz Majcen, Viktor Majetič, Egidij Marinčič, Ludvik Markizeti, Valentin Marinčič, Alojzij Masterle, Milan Medvešček, Franc Mrviza, Jože Mur, Alojzij Petač, Joža Pajer, Franc Pograjšek, Franc Polka, Franc Potočnik, Joža Potočnik, Janko Preželj, Valentin Puc, Mirko Purkart, Stanko Razinger, Valentin Tepina,

Drago Turk in Jože Vidic. Naslednji dan pa sta tak pokolj doživeli vasi Podbrezje in Duplje, kjer so postrelili 84 talcev, nadaljnja dva pa so ta dan ustrelili na vrtu begunjske jetnišnice.

Najbolj krvavi mesec na Gorenjskem v času nemške okupacije ni prinesel Nemcem tega, kar so pričakovali. S terorjem nad civilnim prebivalstvom niso uničili gorenjskega partizanstva in ne zlomili slovenskega ljudstva na Gorenjskem. Nasprotno. Njihov položaj se je ta mesec strateško poslabšal tako na kamniško-kokrškem področju, kjer je do konca julija 1942 Kamniško-kokrški odred priporil popolno kontrolo nad vso kamniško dolino, porušil vse mostove, uničil telefonske zveze, likvidiral orožniške

postojanke in s porušenjem ceste na Jezerskem zaprl dohod v Kamniško dolino, kakor tudi na področju Jelovice, Pokljuke in Stola in je moral proti enotam Gorenjske grupe odredov ter proti Štajerski grupi, ki se je julija in v začetku avgusta mudila na svojem pohodu proti Štajerski na Gorenjskem, pripraviti novo ofenzivo, za katero so pritegnili na Gorenjsko nove vojaške sile iz notranjosti Rajha, sile, ki so komaj 5. marca 1942 zapustile Gorenjsko v veri, da so tako zelo razrahljale gorenjsko partizanstvo, da ga bodo mogle do konca iztrebiti nemške sile, stacionirane na Gorenjskem. Kakor nam potrjuje zgodovina, se jim tudi tokrat ni posrečilo.

M. K.

Milan Kalan-Klek,

vzor partizanskega borca in aktivista

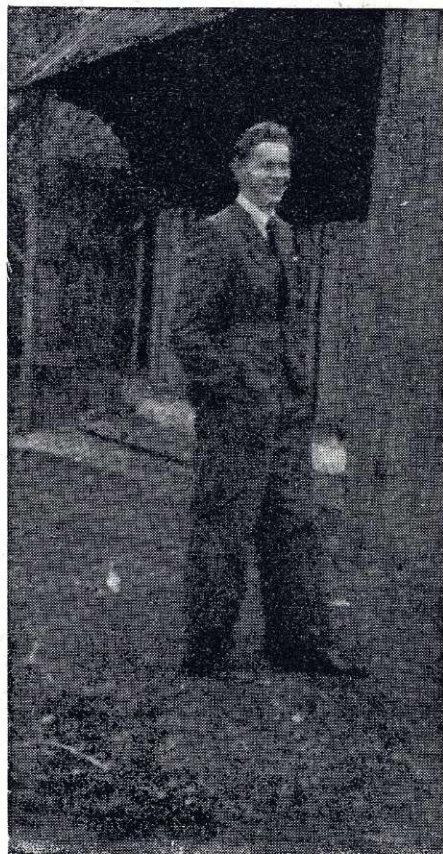
Vsako leto se 4. julija spominjamo tistih časov ko so se partizanski borci in aktivisti borili z orožjem v roki proti nadmočnemu sovražniku in ga po štiriletni neusmiljeni borbi tudi premagali. Tega dne se prav posebno spominjamo tistih borcev in terenskih aktivistov OF, ki so v štiriletnem narodnoosvobodilnem boju žrtvovali svoja življenja. Eden teh je tudi Milan Kalan — Klek iz Blejske Dobrave.

Milan Kalan je bil mlad fant. V jeseniški tovarni se je izučil za kovinostrugarja. Kakor vsi mladi ljudje, tako je imel tudi Milan veliko lepih načrtov, vendar mu jih je prekrizala druga svetovna vojna.

Čeprav mlad, se je Milan že v prvih dneh okupacije pridružil napredno mislečim prebivalcem Blejske Dobrave. Postal je terenski aktivist OF. Z veliko vnemo se je lotil zbiranja orožja in municije, vestno in požrtvovalno izpolnjeval tudi ostale naloge, hodil po kurirskih poteh in zbiral ter navduševal zlasti delavsko mladino za boj proti sovražniku. Kmalu je postal komunist, nato pa še sekretar OK SKOJ Gorje. Bil je dober organizator in je vodil mladinsko organizacijo tudi v tovarni, kljub temu, da sta zato zvedela tudi njegova predpostavljena Pečan in Bandel, ki jima to ni bilo po volji.

Kot dober organizator in komunist ni poznan samo na Blejski Dobravi, temveč so ga poznali tudi v sosednjih vaseh, na Poljanah, Zasipu v Gorjah pa tudi na Jesenicah. Kot dober organizator mladine, je sodeloval s takratnim sekretarjem SKOJ-a, tov. Rekeljnom; - Špikom, o katerem smo pisali v „Zelezaru“ v lanskem letu.

Milan
Kalan-Klek
z Blejske
Dobrave

Kot aktivist se je udeležil mnogih akcij, med drugim tudi na Bledu v kopališču, kjer sta skupno s pokojnim Novak Otmarjem, ki je tudi padel med drugo svetovno vojno, odnesla dve pištoli in jih izročila partizanom.

Milan je odšel pozneje v partizane. Pridružil se je Vojkovi in Kosovelovi brigadi. V borbah proti sovražniku se je izkazal kot mitraljezec, padel pa je le nekaj dni pred osvoboditvijo pri Batah na Primorskem. Kako hraber borec je bil Milan, nam potrjuje dejstvo, da so mu morali še mrtvemu iztrgati iz rok mitraljez. Milan Kalan - Klek je bil eden tistih borcev, o katerih vse premalo vemo in ki bodo vedno ostali vzor naši mladini.

Jože Kersnik

Foto Torkar

Na okrajni konferenci OOBZ so razvili nov prapor;
kakor kaže naša slika, je prapor razvil tovariš
Ivan Bertonec-Johan

Z letne konference okrajnega odbora organizacije ZB NOV

V Mestnem gledališču na Jesenicah je bila v nedeljo, 30. junija letna konferenca Zveze borcev okrajnega odbora Kranj. Udeležilo se je je nad 120 delegatov in mnogo okrajnih, političnih ter oblastvenih predstavnikov. Uvodoma so pozdravili konferenco pozdravili otroci padlih borcev, nakar se je konferenca poklonila spomenu 29 talcem, ki so pred 15 leti padli v Mostah pri Žirovnici. Pred spomenik v Moste je ponesla posebna delegacija venec. Sledilo je razvitje prapora OO ZB, nakar je podal predsednik OO ZB tov. Ivan Bertonec - Johan obširno poročilo. Med drugim je dejal, da mnogi bivši borci preradi pozabljajo na grozodejstva, ki jih je delal pri nas okupator med narodno osvobodilno borbo. Omenil je, da se v vrstah organizacije še vedno čuti omalovaževanje tistih borcev, ki so kasneje odšli k partizanom, ali pa so bili internirani. S tem v zvezi je poudaril, da je nesocialistično, da se borci še danes „merijo s centimetri“, koliko je kdo prispeval k osvoboditvi. Škodljivo in nepravilno je tudi podcenjevanje nekaterih mladih vodilnih ljudi v podjetjih in priznanih strokovnjakov, češ, da niso bili borci, je dejal tov. Bertonec. V nadaljnjem referatu je govornik opisal možnosti, ki se nudijo članom Zveze borcev za strokovno izpopolnitev. Strah, da bi bivši borci, ki so zaradi slabših strokovnih kvalifikacij slabo plačani, ne imeli prilike

za pridobitev višjih kvalifikacij je neutemeljen, kajti ti imajo možnost študija na Ekonomski srednji šoli v Kranju, ne delavskem oddelku tehnične srednje šole na Jesenicah in na jeseniški mojstrski šoli. Kaj lepo število bivših borcev je študiralo na bivšem delavskem tehnikumu na Jesenicah. Mnogo jih študira pa tudi na točasni ekonomski srednji šoli v Kranju in na srednji tehnični ter mojstrski šoli na Jesenicah. Govornik je omenil tudi nujnost izobraževanja članov ZB potom organiziranja raznih strokovnih tečajev, kakršnega bo organizirala jeseni za bivše borce „Iskra“, Kranj. Poleg govora o pokrajinskem muzeju NOB v Kranju, posvečanju skrbi za otroke padlih borcev itd. je dal govornik tov. Bertonec važne smernice za bodoče delo organizacije Zveze borcev. Bogatemu referatu je sledila živahna razprava, v katero so posegali številni diskutantje in načeli mnoga zanimiva vprašanja. Govorili so o važnosti izvenarmadne vzgoje, nujnosti izobraževanja članov ZB potom tečajev, posvečanju pozornosti spomenikom padlih borcev in gradnji novih spomenikov, nepravilnosti, ki jih delajo posamezniki na račun organizacije itd. Konferenca Zveze borcev na Jesenicah, ki je povsem uspela, je ob zaključku sprejela poročilo predsednika Ivana Bertonec-Johana in njegove smernice za bodoče delo organizacije.

Opravili smo plemenito in človekoljubno delo

Zavod za transfuzijo krvi v Ljubljani, ki oskrbuje poleg kliničnih bolnic in drugih zdravstvenih ustanov v Ljubljani, tudi našo bolnišnico na Jesenicah s potrebno krvjo, je v dneh 25., 26., 27., in 28. junija t. l. odvezemal s svojo ekipo od prostovoljnih krvodajalcev kri tudi na Jesenicah. Ekipa omenjenega zavoda je kri odvezemala v prostorih osnovne šole na Jesenicah in na Javorniku. Akcija je bila uspešna, saj je sindikalni odbor podjetja preko svojih pododborov s propagando in pravilnim tolmačenjem zainteresiral v našem podjetju 414 prijaviteljev, kri pa je bila odvezeta 312 prostovoljcem.

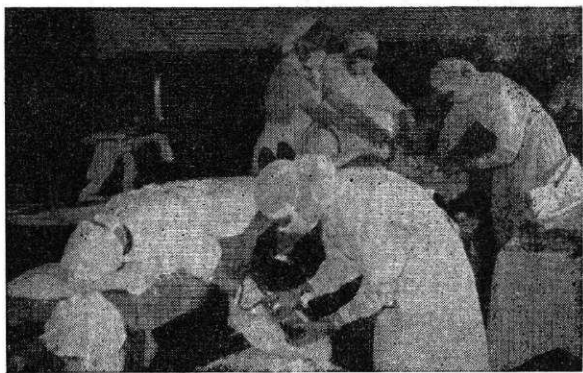
Naše delavstvo in nameščence smo seznanili že predhodno s pomenom te akcije, ter jim prikazali na par praktičnih primerih, kako potrebna je kri našim kirurgom ob priliki nudenja prve pomoči po raznih hujših poškodbah, posebno še pri hujših opeklinah, pri zdravljenju slabokrvnosti na internem oddelku, pri splošni oslabelosti, pri zdravljenju raznih novotvorb, na porodniškem oddelku in za zdravljenje po operacijah, ki so vezane z močno krvavitvijo ponesrečenca. Po zvočnikih smo seznanjali delavstvo s pomenom te humane akcije in jih pozivali, naj se prostovoljno prijavijo za odvzem krvi, ker je bolje, da pomagamo, da bo ta akcija uspela, kot pa, da se izpostavljam v življenjsko nevarnost za primer, da bo bolnica ostala brez krvi v dneh, ko jo bomo sami potrebovali. Seznanili smo naš kolektiv, da smo v lanskem letu prav mi, to je naši ponesrečenci in bolniki, porabili, 94 litrov krvi, dočim svojci 59 litrov.

Ker so odvezemali kri le v dopoldanskih urah od 7.—12. ure in so naši prostovoljni krvodajalci po razporedu za odvzem bili določeni ob 7. uri, ob 9. uri in ob 11. uri dopoldne, dočim v ostalih urah krvodajalci zbrani po terenih in zunanjih krajevnih odborih ObLO Jesenice, je odvzem brezhibno potekel. Vsi krvodajalci so bili zdravniško predhodno pregledani in šele, če je bil nekdo popolnoma zdrav, mu je bila kri odvzeta. Vsak krvodajalec je prejel po odvzemu tudi izdatno malico ter pismo zahtevalo. Delavski svet našega podjetja je na svojem zasedanju 14. 6. t. l. sklenil, da se zaradi dajanja krvi zamujeni delovni čas plača s polno tarifno postavko in sicer največ do tri ure odsotnosti.

Prepričani smo, da naš kolektiv zanima, iz katerih obratov so bile prijave največje, odnosno kateri obrati so se odvezema krvi stvarno udeležili. Na žalost nimamo točne evidence krvodajalcev po obratih, ker so bili registrirani le kot člani kolektiva Železarne, ne pa v katerem obratu so zaposleni. Po prijavah smo delno koordinirali krvodajalce, vendar je iz specficiranega seznama po obratih očitno,

Naši sodelavci čakajo, da jih zdravniško pregledajo in odvzamejo kri

Odvzem krvi prostovoljnih krvodajalcev

da 76 krvodajalcev nismo mogli razporediti po posameznih obratih vsled pomanjkanja podatkov (generalije).

Krvodajalstvo je plemenito človekoljubno delo, zato bi bilo vsakemu pošteno mislečemu dajalcu krvi pod častjo, da bi lastno kri prodajal! Vsi naši krvodajalci so ponosno dali svojo kri brezplačno na razpolago Zavodu za transfuzijo krvi v Ljubljani, ker so se zavedali tople hvalečnosti vseh bolnikov in poškodovancev, ki bodo v primeru življenjske nevarnosti z njihovo krvjo rešeni.

Vse za zdravje delovnega človeka!

Drama iz proletarskega življenja »Polom« je zadela v živo. Ko je izšla v knjigi, je vzbudila pravcati vihar v vrhovih slovenske socialne demokracije, ki se je že od leta 1932 borila proti Čufarju kot pisatelju in ga odžagala pri delavskih listih v Ameriki in ga skušala seveda tudi v Sloveniji, kar pa se ji ni posrečilo. Toda že to je bilo dovolj, saj je Čufar prej objavljajl mnogo v slovenskih ameriških listih in so honorarji, ki jih je dobival preko luže, bili zanj življenjskega pomena.

Po izidu »Poloma« so začeli zopet padati udarci po Čufarju. Izid je zabeležila prva Delavska politika, ki med drugim pravi, da bi bil »edini uspeh, ki bi ga drama mogla imeti, da našemu že itak dovolj razočaranemu delavstvu vzame še zadnjo trohico zaupanja do činiteljev, ki imajo nalogo, da se brigajo za njegovo zaščito. Od tu je samo še en korak v anarhijo. Tip Rojnika je nemogoč in namenoma iznakažen.« Ali res? Mar niso Jesenice poznale vsaj dveh Rojnikov? Mislim, da mi jih ni treba imensko navajati, ker je to za nas že preteklost. Kulturni poročevalec »Jutra« je drami priznal odlike, strinjal se je tudi z ostjo proti socialni demokraciji, ni pa mogel mimo osti, naperjene proti meščanskemu razredu. Zato po njegovem »kazijo dramo naivni pogledi na življenje in človeka.«

Tudi »Slovenec« se je razpisal o tej Čufarjevi drami in si je v zvezi z njo privoščil bodico na račun »socialdemokratskih delavskih organizacijskih central« in se čudi, da je Ekonomska enota, ki jo je imel torej »Slovenec« za socialdemokratsko založbo, izdala to delo. Ni vedel, da je bila Ekonomska enota ustanovljena na pobudo Pokrajinskega vodstva KPJ za Slovenijo.

Te »Slovenčeve« puščice so našle odmev znova v »Delavski politiki«, ki je v celoti ponatisnila »Slovenčevo« beležko o »Polomu«. Pod njo pa zapisala pripombo pisca A. Z-ko, ki pravi, da se s »Polomom« ne bo ukvarjal, ker je že tako preveč »polomljen«. Obenem pa napde tudi Ekonomsko enoto, ki je »Polom« založila: »Ali pa ima družba, ki je to izdala, pri tem tudi svoj poseben namen? Tudi to je treba vedeti!« S tem je hotela socialna demokracija s pomočjo svojega glasila onemogočiti Čufarja kot pisatelja, obenem pa namigniti na Ekonomsko enoto in jo »med vrsticami« pokazati kot založbo, za katero stoji ilegalna Komunistična partija, to, kar »Slovenec« še ni vedel.

Gneva nad Čufarjem pa še ni bilo konca. V »Svobodi« se je razpisal o »Polomu« neki I. C. in blatil delo in pisatelja. Zdaj so se za Čufarja potegnili jeseniški igralci in v »Književnosti« odgovorili s člankom »Ne razburjajte se,« ki sta ga podpisala predsed-

Tako ji je pisal grof Vring in zaradi tega pisma ji je postala jeseniška dolina naenkrat pretesna. Rouardu je bilo hudo, ko je rekla, naj kupi palačo na Dunaju, kamor bi se rada preselila z Anito in malo Marico. Drugi otroci — razen malega Frica so bili že itak na Dunaju.

Viktor Rouard se je branil. Rad bi pridržal ženo. Ljubil jo je. Vdal se je šele, ko je rekla, da gre za vzgojo in srečo otrok. Tudi najstarejša, Anita, je potegnila z materjo. Tako se je preselila na Dunaj v palačo, ki jo je zanjo kupil Rouard in ki ga je stala toliko, da bi lahko s porabljenim denarjem moderniziral obrate na Savi, kjer je z malim Fricom ostal sam.

Palača gospe Rouardove, zaljubljene v plemiške naslove, je, vzdrževana z Rouardovim denarjem, kmalu postala zatočišče raznih aristokratičev, ki razen naslovov niso imeli skoro nobenega premoženja. Zabave so se vrstile za zabavami in stale ogromno denarja. Grof Vring, ki je bil njen stalni gost, je dejal, da raje zahaja v njeno palačo kakor na cesarski dvor.

Zabave, razkošni sprejemi, številni služabniki, kočije, konji, potraten blišč, s katerim se je obdajala in s katerim je hotela prevpiti občutje meščanske manjvrednosti, so načeli v nekaj letih ogromno Rouardovo bogastvo. Ko se je poročila hči Anita z generalom Schmigorjem, si je moral prvič sposoditi večjo vsoto denarja. Ni je še vrnil, ko je iskal posojilo vnovič. In potem tretjič, četrtrič, petič...

Za znatno premoženje denarja je dolgoval ljubljanskemu trgovcu Lambertu Carlu Luckmanu, dolgoval dunajskim denarnikom in celo ljubljanskemu mešetarju in oderuhu Plahti.

Vsega tega Fric Rouard, ki je sedaj sedel v gostilni »Pri Kovaču«, ni mogel vedeti in je lahko le slutil po pripovedovanju ljudi. Razkošja, ki so ga uživali drugi Rouardovi otroci, ni užival. Otroška leta je preživel pri očetu v graščini na Savi, prepuščen služkinji Hani. Oče je imel le malo časa. Skoro vselej je sedel med papirji ali pa se mudil pri plavžu in fužinah. Kdaj pa kdaj ga je vzel s seboj in mu kazal, kako vre železo iz peči. Dvakrat ali trikrat na leto se je odpeljal na Dunaj in vzel tudi njega s seboj.

Kako dolgo je že od tega! — je žalostno pomislil Fric Rouard — ko je izpil tretjo osminko žganja, ki mu ga je nosila krčmarica, ne da bi ga naročil. Ko je bila steklenička prazna, mu je prinesla drugo.

Nikoli ne bo pozabil tistega pomladnega dne, ko je bil z očetom zadnjikrat na Dunaju. S kočijo sta se peljala do Ljubljane (gorenjsko železnico so pravkar gradili), od tam pa z vlakom. Ni se peljal prvič, vendar se je tesno stiskal k očetu in se ga oprijemal. Pokrajina je bežala mimo oken in bal se je, da bi ga odnesla s seboj.

„Zakaj se me tako tiščiš?“ je vprašal oče.

„Da bi me ne odneslo,“ je odgovoril.

Oče se je nasmehnil. Fric je bil srečen zaradi tega, saj se je oče tako redko smejal. Vselej je bil tako resnoben. Mali fantič ni vedel, da tarejo očeta skrbi. Tudi sedaj je očetov nasmeh kmalu ugasnil. V njegov obraz se je zarisala skrb. Bal se je srečanja z ženo ali bolje z dolгови, ki mu jih je najbrž zopet napravila.

Drugače si ni mogel razlagati brzojavke, s katero ga je vabila na Dunaj.

Fric je opazoval očetov obraz. Čim bolj se je približevalo cesarsko mesto, tem bolj zaskrbljen in molčeč je postajal oče. Njegova zaskrbljenost je bila upravičena. Mati ju je pričakovala pri vlaku in takoj po pozdravu je oče zvedel, da soproga potrebuje večjo vsoto denarja, za poravnavo dolgov, če noče doživeti javnega škandala.

Kljub gorju, ki mu ga je z odhodom na Dunaj prizadela, je Viktor Ruard še vedno globoko ljubil svojo ženo. Zato je že naslednje jutro po prihodu na Dunaj odšel k tamkajšnjemu bankirju in industrijalcu Frideriku Voglu, da bi dobil denar, potreben za plačilo ženinih dolgov.

Mali Fric se je medtem pasel po razkošju, v katerem je živel a mati. Kakšna razlika je bila med materino palačo na Dunaju in

graščino na Savi, kjer sta prebivala on in oče. V primerjavi s to palačo je bila savska graščina revna kakor delavske kolibe, raztresene po jeseniški dolini ali kakor rudarske in kajžarske bajte pri jamah pod Golico. Kakor kak delavski otrok v graščinskih prostorih, je imel Fric strah pred dunajskim razkošjem. Marici, ki je bila le dve leti starejša od njega, se mu je zdela kakor bitje iz pravljice. Ni si je upal ogovoriti, pa tudi ona se ni hotela igrati z njim. Tudi matere ga je bilo strah. Ni je bil vajen. Najbolj pa se je bal starejše sestre

naš delavski pisatelj

nik Delavskega odra »Enakosti« Ivan Sedej in režiser Alfonz Oblak.

»V januarski številki »Svobode« se je v rubriki »Knjige in knjižnice« neki I. C. zelo razburil nad Čufarjevo dramo »Polom«. Namesto stvarne, marksistične revije dostojne kritike, je izlil na Čufarja poldrugo kolono osebne mržnje. Vsa njegova objektivnost se najlepše zrcali v tem, da je zanj desetodstotno znižanje mezd samo ena izmed popolnoma nelogičnih izmišljotin. (Tako znižanje mezd je bilo na primer leta 1932 na Jesenicah in se je sistematično ponavljalo vse do leta 1935 - op. p.). Kdor zagovarja Rojniko, ni sam daleč od njih! Da so Rojniki mogoči, o tem ni med proletariatom nobenega dvoma več. Nespretni zagovornik Delavskega zaščitnega urada trdi, da je drama v vseh izvirih nemogoče delo. S tem jasno dokumentira, da njegova »srednješolska-onanistična« izobrazba še ne zadostuje za pravilno presojanje dramskih del. Možakar se cinično bavi s toaletnimi opazkami, o vsebini igre pa daje izkrivljeno sliko. Na žalost ne bo ustrezno njegovi želji, da bi drame nikjer več ne igrali. »Svoboda« v Dobrunjah jo je že igrala v režiji s. Moškriča, čigar igre priporoča. Tudi mi hočemo upoštevati njegovo priporočilo! Ker je pri nas igrala »Rdeče rože« že javorliška »Svoboda«, »Razkrinkano moralo« pa pripravlja, uprizarimo mi še to sezono tretjo Moškričevo igro »Dani sex«. V njej nastopata dva Rojnika. Oba sta poslušna podjetniška hlapca, zato ju delavstvo prav tako požene kakor onega v »Polomu«. Gospodje sodrugi, brž pripravite vrv za Moškriča ali pa vsaj okrožnico proti njegovim igram. Saj take so zdaj vaše vzgojne metode delavskih talentov. (Op. p. — Moškriča je pisec I. C. uporabil samo za napad na Čufarja, Moškričevih iger pa ni hotela založiti nobena socialnodemokratska založba ali ustanova.)

V »Svobodi« očetovsko govorite o nasvetih in opominih, ki jih Čufarju menda ne mislite ponavljati. Po vašem sedanjem mnenju on sploh še nikoli ni nič dobrega in pametnega napisal. Vendar je bil lahko več let eden glavnih sotrudnikov (revije) »Svobode«. Njegovo prvo knjigo »Februarska noč« je Cankarjeva družba zavrnila, sprejela pa je enakovredno delo intelektualca. A. Čufar še do danes nima pojasnila, zakaj ste knjigo odklonili, dasi je to pismeno zahteval. Ko je potem povest vseeno izšla, je čutila centrala »Svobode« sodružno potrebo, da jo bojkotira (s posebno okrožnico na podružnice. (Tudi »Polom« je bil deležen enakega blagoslova.) V reviji ste jo (op. p. »Februarska noč«) pa sploh zamolčali. Kje so torej vaši nasveti?! Ker se sklicujete na »Književnost« (na

kritiko Toneta Brodarja - Borisa Kidriča — op. p.), je treba povedati, da je res poročala o slabih in dobrih stvarih »Februarske noči« in pozvala avtorja na študij. Prav ob »Polomu« pa ugotavlja njegov napredek. (V »Književnosti« je namreč France Sever — verjetno Boris Kidrič — ob teh napadih na Čufarja napisal oceno, v kateri med drugim pravi: »Čufarju je v »Polomu« zelo dobro uspelo realistično podati in dialektično razviti dogodke iz miljea, v katerem je sam doma. Kdor je iskreno sodeloval v dnevnih bojih našega delavstva in pazno motril njegov razvoj, bo moral priznati, da so prizori, kjer Čufar prikazuje in pozitivno ali negativno razvija ter stopnjuje delavnost delavskih zaupnikov Jurmana, Ogrisa in Rupnika, kjer črta Rojnikovo izdajalsko sleparjenje delavstva in mešetarjenje s podjetjem, kjer označuje razgibanje, omahovanje, nihanje in končni obračun delavske množice z Rojnikom — tako verno, tako dinamično in s takim poznavanjem ter umetniško kakovostjo podani, da te kar zagrabi. Jakost teh prizorov je tolika, da stopijo v celotnem delu kar v ozadje hibe, ki jih je Čufar zagrešil z nespreditnim šabloniziranjem buržoazije in njenih najbližjih in s prenasitenostjo dokaj neživljenjsko zagrabljenih in razvitih erotično seksualnih situacij.« — op. p.).

Ko pravijo jeseniški igralci, da »Književnost« prav ob »Polomu« ugotavlja Čufarjev napredek, nadaljujejo: »Kritik »Februarske noči«, je pa tudi sam napisal knjigo »Fašizem«, ki je doživela v »Delavski politiki« podobno oceno kakor »Polom« v »Svobodni«, zato je zapisal: »socialbirokrat ostane tudi kot kritik socialbirokrat, to se pravi, ne bi bil to, kar je, če ne bi podtikal neresnice.« Naj si tudi »Svoboda« to zatakne za klobuk.

Očitek lokalpatriotizma, češ, da smo dramo igrali iz vpljudnosti do rojaka, odločno zavračamo. »Polom« smo igrali zato, ker je resnična slika današnjega reševanja mezdnih sporov in proletarskih bojov. Razburjenje, ki ga je drama vzbudila, pa najbolj potrjuje njeno vrednost in aktualnost. (V ilustracijo je treba omeniti pismo tajnika ljubljanske Delavske zbornice, ki zahteva od jeseniške strokovne organizacije preiskva, kdo je forsiral »Polom« na oder v našem Delvaskem domu.)

Ne razburjajte se!

Dramo »Polom« so še ocenile slovenske revije »Modra ptica« (Milena Mohoričeva), »Dom in svet« (France Koblar) in »Ljubljanski zvon«. Najbolj pozitivna ocena je bila v »Modri ptici«. »Dom in svet« pa ga je ocenil zviška. Toda to slednje Čufarja ni bolelo, saj je bil »Dom in svet« svetovno nazorsko nasprotna revija. Pozitivno in naklonjeno pa so Čufarjev »Polom« ocenile nekatere jugoslovanske revije: »Hrvatska revija«, »Savremeni pogledi« in »Književni horizonti«, kakor poroča o tem Milan Koblar v »Socialistični misli«, številka 9, leto 1950.

Anite in njenega moža generala. Ko ga je gospod z zlatimi našivi in sabljo vzel v naročje, je povetil glavo in zardel. Kar otrdel je od strahu. Ko ga je odložil, je slišal sestro:

»Nič našega aristokratskega nima v sebi,« je rekla in ga ošinila z mrzlim pogledom.

Zato se je Fric izogibal vseh ljudi, ki so bivali ali prihajali v mamino palačo. K sreči ga ni pogrešal nihče in ga niso iskali. Prečepel je med igračami v sobici, ki so mu jo dali. Igrač je bilo veliko, a se jih ni dotaknil. Samo gledal jih je in čakal, kdaj bo prišel oče. Kako dolge so bile ure, ko ga je čakal in razmišljal zakaj ga oče ni vzel s seboj v mesto. Očeta tako dolgo ni bilo in ni bilo...

Mati je le redkokdaj prišla v njegovo sobo. Ni imela časa. Kadar očeta ni bilo doma, se je večji del mudila z nekim gospodom, ki se ji je tako čudno priklanjal, da bi se mu na Savi vsi smejali. Tudi nje Fric ni pogrešal. Bila je tako hladna, kakor njena roka, če ga je pobožala.

Fric se je dolgočasil. Ko bi bil vsaj oče pri njem! Toda oče je odhajal vsak dan v mesto. Po opravkih. Kakšnih Fric ni vedel. Ko je opoldan prihajal ves truden, ga je Fric vselej vprašal:

»Kdaj pojdeva domov?«

»Kmalu, kmalu...« je odgovarjal oče odsotno, potem se pa zapiral z materjo v sobo, iz katere so od časa do časa planili glasni mamini glasovi, kakor da bi se z očetom prepirala.

Tako je bilo tudi dan pred odhodom, le da je bila mati mnogo glasnejša kakor druge dni. Fric ni mogel premagati radovednosti. Sam ni vedel, kako se je prikradel k vratom mamine sobe, gledal skozi ključavnico in prisluškoval.

Videl je, da mati joče.

Ali ji je oče napravil kaj hudega, se mu je zasmilila ženska, ki zanj ni imela ne ljubezni ne sočutja. V njem se je prebudil sinovski instinkt in že je hotel odpreti vrata, da bi branil mamo, a se je pravočasno spomnil, da so zaklenjena.

Le kaj ji je storil, je premišljal in napenjal oči, da bi zagledal očeta.

Oče je mirno sedel v naslanjaču in tiho govoril, da Fric ni mogel slišati. Pa če bi tudi ga slišal, bi ga komaj kaj razumel. Šele, ko je oče začel govoriti glasneje, je ujel besede, njihovega smisla pa v svoji otroški pameti ni mogel razvozljati.

»Veste, draga moja,« je govoril oče, »storil sem vse, da bi vas osrečil...«

Mati je nehala jokati in rekla zategnjeno:

»Osrečil« in se nato zasmejala s čudnim smehom.

»Vsaj poizkusil sem... Ni mi bilo žal denarja, čeprav sem si nakopal dolgove...«

»Dolgove? Tak bogataš,« se je mati zopet zasmejala tako nena ravno in čudno, da Fricu njen smeh ni ugajal.

»Ne verjamete?«

»Ne, mon chère,« je rekla mati odločno. »Ljubosumni ste na gospodo, ki me obiskuje. In zdaj bi radi, da bi skrčila izdatke... Radi bi spremenili mojo palačo v samostan, zaprli vanj mene in Marici. Kaj bi rekel Anitin soprog, če bi vedel, kako ste skop. General je in plemič...«

»... brez premoženja,« je zdaj vpadel oče. Ni se mogel več zadržati.

»Brez premoženja, pravite... Nič zato! Plemič je, denar imamo mi!«

»Nimamo ga, draga!« je rekel oče zopet mirno, da bi je ne razburjal.

»Ah, kako ste trdi. Kakor železo!«

»Da, kakor železo, ki ga bo pravkar razjedla rja.«

»Da ste tak skopuh, nisem nikdar mislila.«

»Nisem skopuh,« se je branil oče. »Zadolžen sem na Dunaju, v Ljubljani, zadolžen povsod... Upniki me tišče za vrat in sedajo na naša posestva...«

Ni ga poslušala.

»Tiste vsote, ki ste jih potrošili zame, vas niso mogle zadolžiti!« je rekla.

»Prav tiste, draga moja.«

»Očitata?«

»Rekel sem, da mi za vašo srečo ni bilo nikoli žal denarja... Še bi prosil za posojila, a mi jih nihče več ne da.«

»Posojila?« se je začudila in ponovila: »Posojila? Imate tovarno, fužine, posestva! To vam daje denar v gotovini!«

»Razumite me, draga,« je oče začel znova pojasnjevati. »Razumljivo je, da prejemam denar v gotovini. Toda ta gotovina gre samo na obresti za dolgove, temeljnih zadolžnic pa ne morem poravnati... Zato vas ponižno prosim, chère, da bi izdatke omejili vsaj toliko časa, da poplačam dolgove, ki jih preraščajo zdaj že obresti.«

Mati očeta ni razumela, marveč je vzklopela.

»Omejim naj se, kako naj se omejim?«

»Prodajte palačo in vrnite se k meni na Savo. Težko mi je brez vas.«

Vzelo ji je sapo.

»Kaj? Prodam naj palačo in naj se vrnem v tisto vlažno korito? Ne, nikoli! Raje se zastrupim!«

»Fricu je težko brez matere in Marici brez očeta,« je rekel oče, ne meneč se za njen histeričen izpad.

»Marici težko brez očeta?« je kriknila. »In Fricu po materi? Fricu? Fricu?« je razburjena ponavljala. »Briga me Fric! Zakaj ste ga v pijanosti tiste noči spočeli!«

Fric, ki je opazoval skozi ključavnico ta prizor, je le malo razumel. Videl je le, kako je oče zardel in kako mu je solza zdrsnila čez lice. A še preden se je utrnila, jo je oče obrisal. Kakor, da bi z njo obrisal tudi rdečico z obraza, je postal oče naenkrat mrliško blede.

V sobo je legla tišina. Fric pa je še vedno kakor prikovan stal pri ključavnici in ni mogel odvrniti pogleda od očeta in matere. Slišal je bil svoje ime, a ni vedel, kaj sta se o njem menila.

Zakaj ne greva z očetom domov, je mislil takrat.

Morda je bil prepira krav on? Zakaj sta sploh šla na Dunaj med te neprijazne ljudi? Mati se razburja, oče je žalosten, žalosten je Fric, ker se mu toži po Hrenovci, po parku in drevju za graščino. Po stari služkinji Heni, ki ga je s hrapavo roko znala tako lepo pobožati, da se mrzlo mamino božanje ne da primerjati z njenim.

Postalo mu je težko, da ga je stisnilo v grlu. Zdaj je v Hrenovci začelo zeleneti drevje, on pa mora biti v tej načičkani palači, kjer prevladuje utrujajoča in dolgočasna zlata barva. Da bi bila vsaj taka kakor je zarja na večer! A ni. Spominja ga na barvo, s kakršno krasijo v jeseniški dolini krste. Krste pa so tako žalostne, kakor je žalostna smrt...

Iz tega občutja ga je prebudil očetov glas. Bil je drugačen kakor prej. Tako govore ljudje, ki jim je hudo, da so nekomu storili kaj žalega. Tako je govoril tudi mali Fric, kadar je razjezil služkinjo Hano do solz in mu je bilo potem hudo, ker je jokala. Prosil jo je odpuščanja in govoril nekako tako, kakor je zdaj govoril oče.

»Nisem vas hotel užaliti, ma chère, in ne zamerim vam, kar ste rekli v razburjenosti. Ne zamerim vam! Sam sem kriv. Sam sem vas razburil... Vendar ne vem, kaj naj storim, da boste srečni, kakor ste bili doslej...«

Fric je videl, kako se je mati obrnila. Tako se je obrnila tudi služkinja Hana, kadar je nalašč jokala, da bi jo Fric prosil odpuščanja. Ko jo je, je bil Fric zopet dober fantek in Hana ga je zopet prijazno in brez solz ogovorila z glasom, ki je bil podoben sedanjemu maminemu, s katerim je ogovorila očeta.

O svojih zamislih in načrtih se je Tone Čufar večkrat razpisal v pismih. V nekem takem pismu pravi: »Imam... več odrskih zamisli. Z grotesko, ki bi se vršila v mrtvašnici, bi rad pokazal spačen obraz družbe. Tudi naslov že imam! In glavno vsebino! Nastopali bi brezposelni tihotapci, zaljubljeni, samomorilci, pijanci, grobarji, oblast itd., itd. Imenitna zamisel, ki me vselej opaja, kadar jo razglabljam. Toda realiziral je ne bom najbrž takoj. Recimo v prihodnjih mesecih...«

V prihodnjih mesecih pa so Čufarja aretirali in zaprli zaradi komunistične dejavnosti. Januarja 1936 piše že iz zapora: (Dalje)

Jeseniška glasbena šola je zaključila enajsto šolsko leto

Vzporedno z ostalimi učnimi zavodi je zaključila nedavno s poukom tudi Glasbena šola na Jesenicah, ki je bila ustanovljena šele po osvoboditvi in je zaključila letos enajsto šolsko leto. Z ozirom na uspešno delovanje, doseganje lepih učnih uspehov in začuda bogato glasbeno žetev tega zavoda, naj zve javnost o jeseniški glasbeni šoli kaj več.

V minulem šolskem letu je obiskovalo pouk v oddelku za klavir, godala, pihala in trobila, solo petje ter teorijo 218 gojencev, kar je doslej največ in presega tudi kapaciteto šole z ozirom na zmogljivost prostorov, glasbil in pedagogov. Prestopne izpite je opravil 101 gojenec; od teh iz predmeta klavir 51, violine 38, violončela 4, kontrabasa 2, flavte 2 in klarineta 2. Odličnjakov je bilo 21, prav dobrih 44, dobrih 28, zadostnih 7 in nezadosten 1. Oni gojenci, ki zaradi nepredelane snovi niso polagali prestopnih izpitov, so polagali kontrolne izpite, tako da je polagalo izpite vseh 218 gojencev. Poleg doseženega prav dobrega učnega uspeha je storila jeseniška glasbena šola velik korak naprej tudi z uvedbo internih produkcij med šolskim letom in javnih produkcij koncem šolskega leta. Internih produkcij je bilo 9, javnih pa 7 in sicer 5 na Jesenicah, 1 na Bledu in 1 na Hrušici. Na teh nastopih so nastopili gojenci instrumentalisti in vokalisti. Število izvajanih

skladb presega 250, število nastopajočih pa 200. Sola, ki ima 100 gojencev klavirja, 63 violine, 7 violončela, 2 kontrabasa, 10 za pihala, 12 za solopetje in 24 samo za teorijo, je v danih razmerah in okoliščinah delovala na polju kulturnega poslanstva res pozitivno, kar so potrdile tudi strokovne inspekcije.

Pozitivna stran šole je tudi mladinski orkester, ki dosega izredno dobre uspehe in nastopa razen na šolskih tudi na drugih mladinskih prireditvah z izrednim uspehom.

Nedvomno gre del zaslug za dosežene uspehe tudi šolskemu odboru s predsednikom tov. Zajcem na čelu. Levji delež vsega delovanja in vseh doseženih učnih uspehov pa je pripisovati ravnatelju Radu Kleču in vsem dvanajstim članom predavateljskega zbora, od katerih je 5 stalnih in 7 honorarnih. Z njihovim prav tako vestnim delovanjem in ob enaki pomoči šolskega odbora bo dosegala šola enake in morda še boljše uspehe tudi v bodoče in vzgojila sčasoma potrebno število kvalitetnih glasbenikov instrumentalistov in vokalistov, ki so nujno potrebni kulturno-prosvetnim društvom in ostalim kulturnim ustanovam za dvig splošne glasbene dejavnosti na Jesenicah in v okolici.

U. P.

»Naposled ste postali le kavalir,« je rekla mati.

»Razmišljal sem že o poslednjem, kar bi mogel storiti za vas,« je še vedno počasi govoril oče.

»In to je?« je naglo vprašala.

»Da prodam svoje imetje!«

»Ne, ne, tega ne boste storili!« Mamin glas je dobival staro melodijo. »Če prodaste, bomo popolnoma brezpomembni ljudje, blesk soproge najbogatejšega človeka na Kranjskem bi ugasnil...! Ne! Tega ne boste storili!«

»Moral bom, če hočete še nadalje živeti v blesku, v katerem živite.«

»Ne gre drugače?« je vprašala, kakor da bi se tudi v njej nekaj prelomilo.

»Ne gre. Prvo ponudbo, ki bi nas rešila, ste odklonili. Zato sem predlagal drugo. Če bo šlo še kakih pet let tako naprej, nam od našega imetja ne bo ostalo ničesar več. Upniki bi me spravili na boben! Če pa prodam svoja posestva, plavž, rudnike, fužine, bi se znebili dolgov in izkupičili dovolj veliko vsoto, da bi dajala vam in najinim otrokom rento, s katero bi lahko udobno živeli. Za malega Frica pa bi našel kaj drugega, da bo lahko živel...«

»Ne, mon chère, taka rešitev mi ne ugaja,« je vpadla v besedo.

»Druge ni! Razen, če se odločite za prvo...«

»Da se omejim in vrnem na Kranjsko?«

»Da.«

»In kaj bodo rekli moji znanci? Kaj bo rekla dunajska gospoda? Ne! Ne! Na to ne morem pristati!«

»Potem... potem...« je s težavo odgovoril oče, »... potem naj prodam?«

Fric je skozi ključavnico videl, kako sta se oče in mati za trenutek ostro pogledala.

»Potem...« je ponovil oče.

»Prodajte!« je rekla suho.

Oče se je dvignil iz naslanjača, Fric pa se je naglo odstranil od ključavnice in zbežal v svojo sobo. Čeprav ni ničesar razumel, je slutil, da se je zgodilo nekaj hudega...

»Danes razumem, razumem, razumem,« je mrmral v kovačevi krčmi, srebal žganje in razmišljal naprej.

Pišejo nam ...

Pismo iz JLA

Pred dnevi nam je naš sodelavec Ivan Pušavec iz valjarne tanke pločevine, ki služi vojaški rok v Pančevu, poslal pismo ter pozdrave svojim sodelavcem. Ker je pismo zanimivo, smo se odločili, da ga objavimo v našem listu. Takole nam piše:

Še ko sem bil v civilu mi je dober prijatelj dal tale nasvet: Fant pomni: požarstvo, dežurstvo in „ivica“ pri „krevetu“ so elementi, ki so kar najbolj tesno povezani z življenjem slehernega vojaka in ti morajo preiti v kri. Delno ima moj prijatelj prav, vendar sem prišel do zaključka, da tudi vojaško življenje ostane takšno, kakršno si ga sam narediš. Tu je vse zasnovano na strogi disciplini, vendar življenje v uniformi ni tako težko, kakor ga pri-

kazujejo oni, ki po daljšem času zopet zamenjajo uniformo s civilno obleko. Priznati moram, da tudi meni prve dni po vstopu v JLA ni bilo lahko, dokler se nisem privadil okolja in svojih predpostavljanih. Tudi sprememba podnebja ni delovala na mene preveč ugodno; najprej huda vročina vse do pozne jeseni, nato pa do aprila ostra zima s košavo (plašče smo nosili tudi v maju).

Kar se tiče ivice pri krevetu, moram priznati, da je tudi meni in mojim prijateljem delala nekaj časa malo preglavic in smo zato v prostem času redno trenirali, kako se pravilno „izbija ivico“, sicer pa smo se spoznali z ostalimi deli postelje. Tu pri vojakihih dela nikoli ne zmanjka. Prijeti je treba za

tako delo, ki ga doma nismo vajeni, toda kljub vsemu sem se privadil na vse tisto, kar se zahteva od dobrega vojaka.

V naši enoti sva samo dva Gorenjca in to oba iz železarne, zato z velikim veseljem prebirava glasilo Železar, ki ga redno mesečno prejemava; sicer pa družbe ne manjka, kajti tu je kar precej fantov iz Štajerske in Primorske. Prvih 6 mesecev sem se učil za radiotelegrafista, nato pa sem bil dodeljen v tečaj. Znanje, ki ga bom pridobil v armadi, bom lahko koristno uporabil tudi v civilnem življenju.

Ob zaključku mojega pisma bi tudi jaz priporočil obveznikom predvojaške vzgoje, da redno obiskujejo vaje in se utrjujejo, kajti to jim bo zelo koristilo v regrutskem življenju, prav tako pa svetujem vsem tistim, ki imajo veselje do službe pri vezi, da se vključijo v radioamaterske klube in društva, ker bodo tako razširili svoja obzorja in znanje, ki je pri vojaki in veliki meri potrebno.

Ivan Pušavec

VP 5883/1 Pančevo

Iz naših vasi spet z avtobusom na delo

Dolgih 12 let smo hodili peš na postaje od Podnarta do Žirovnice, ali pa se vozili s kolesi v vsakem vremenu, podnevi in ponoči. Tako smo izgubili za pot do tovarne in nazaj dnevno tudi do 4 in več ur. Seveda smo prišli zato na delo že precej utrujeni, posebno kadar smo se borili na poti z burjo, dežjem in snegom.

Končno so naši želji prisluhnili. S pomočjo delavskega samoupravljanja in naše sindikalne podružnice se je formiral pripravljeni odbor. Ta je delal 2 meseca, da je rešil prevoz delavcev iz vasi od Begunj in Bistrice do Jesenic. Pripravljalnemu odboru so pri delu nudili največ pomoči Zvezni poslanec tov. Perovšek, tov. Burnik, tov. Zbontar in tov. Pintar, za kar smo jim zelo hvaležni. Prevoz je prevzelo eno najmlajših prevoznih podjetij — Transturist Škofja Loka.

30. junija 1957 je bila v Begunjah slavnostna otvoritev dveh novih avtobusnih prog. Zbranim delavcem so govorili Zvezni poslanec zbora proizvajalcev tov. Arh, predsednik sindikalne podružnice

tov. Pintar in šef turistične poslovalnice v Škofji Loki tov. Rebec Franc. Pri tej slovesnosti je sodelovala tudi godba na pihala DPD Svobode iz Javornika. Po končanem sporedu je tov. Arh prerezal trak in skozi vasi je popeljal delavce okrašen avtobus.

Od 30. junija 1957 dalje prevažata po progah Begunje—Jesenice in Bistrica—Jesenice dva udobna avtobusa 264 delavcev na vse izmene. Z mesečnim prispevkom 600.— din prispevamo delavci letno 1,910.000.— din, ostalo vsoto 13,664.000.— din prispeva letno kolektiv Železarne. Zavedamo se, da je vsota, ki jo prispeva kolektiv Železarne velika, zato upravičeno pričakuje od nas boljše uspehe pri delu.

Delavci, ki se vozimo in prevozno podjetje pa pričakujemo od merodajnih forumov še nadaljnega razumevanja v tem, da bi ceste vzdrževali čimbolje. Ob cesti Begunje — Žirovnica pa so gosto strnjene vasi in hiše, zato bi bilo iz higienskih ozirov nujno zaradi prahu ta del ceste čimprej asfaltirati.

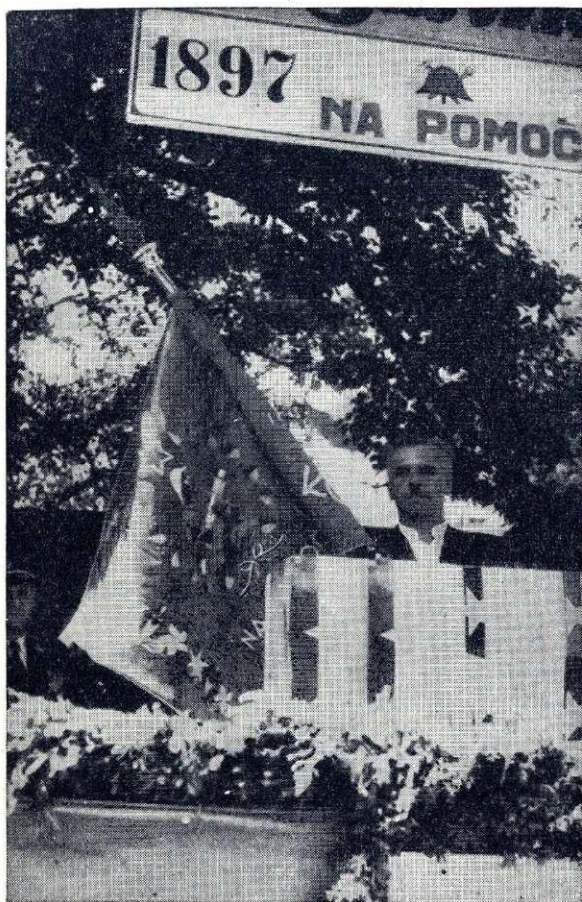
Sitar Peter

S slavnostne
otvoritve novih
avtobusnih
prog

Foto: Torkar

Predsednik ObLO Jesenice tov. Dolinar Maks, razvija društveni prapor

V vaši sredi sem se počutil kakor doma

Po dveh letih bivanja na Jesenicah odhajam zopet nazaj v Nikšič. V času, ko sem bil pri Vas na Jesenicah, sem se precej naučil, pridobljeno znanje pa bom koristno uporabil na novem delovnem mestu v novozgrajeni železarni Borisa Kidriča v Nikšiču. V zadnjih dveh letih, ko sem bil pri vas na praksi, sem pridobil veliko izkušenj tako iz področja organizacije in varnosti pri delu, norm, delovne discipline. V veliki meri pa sem se seznanil tudi z delom organov delavskega upravljanja, kakor tudi s problematiko dela družbenih in političnih organizacij. Težko je povedati, kolikšno je pridobljeno znanje, ki ste mi ga posredovali v tako kratkem času.

Zivel sem med ljudmi bratske republike Slovenije. To so dobri ljudje z revolucionarnim značajem. Moj spomin na Gorenjsko in Slovenijo bo vedno lep.

Ob zaključku lep pozdrav od mene in ostalih praktikantov iz obrata Javornik II. Zivko Boškovič

Gasilski praznik na Koroški Beli

V nedeljo dne 7. julija 1957 je bila na Kor. Beli lepa proslava tamkajšnjih gasilcev, ki so praznovali 60. obletnico ustanovitve svojega društva. V zadnjem času praznuje jubilejno slovesnost skoraj vsako gasilsko društvo v gorenjskem kotu, kar pomeni, da je proti koncu 19. stoletja v tem predelu gasilstvo postalo važno in pomembno. Ljudje so takrat začeli spoznavati, da je boj proti ognju mogoč in uspešen le takrat, kadar vsi prebivalci ali vsaj večina vaščanov organizirano sodeluje pri tem boju.

Na Koroški Beli je bilo gasilsko društvo ustanovljeno v letu 1897. Naloga ustanoviteljev je bila vse prej kakor lahka. Z združenimi močmi in podporo vseh prebivalcev vasi so zgradili gasilski dom in nabavili nekaj najpotrebnejšega orodja za gašenje požarov. Kako prav so imeli vaščani, ko so ustanovili gasilsko društvo, se je pokazalo nekaj let po ustanovitvi, to je med prvo svetovno vojno. V avgustu 1917 leta so italijanska letala skoraj v celoti uničila vas Koroško Belo. Njihove bombe so bile namenjene železniški postaji na Jesenicah, toda tokrat so piloti zgrešili svoj cilj in miroljubni prebivalci iz Koroške Bele so ostali v nekaj urah brez svojih domov. Omenjeni požar je bil trda preizkušnja za takratne gasilce, saj so bili opremljeni le s primitivnim gasilskim orodjem.

Kakor smo že omenili, je bila v nedeljo na Kor. Beli lepa proslava. Poleg domačih gasilcev, ki so praznovali svoj jubilej, so se slavnosti udeležili člani prostovoljnih gasilskih društev iz Begunj, Smokuča, Zabreznice, Blejske dobrove, Gorij, Jesenic, PIGO Zelezarne Jesenice, Planina pod Golico in Plavških rovt.

Ob tej priliki so gasilci razvili nov prapor, kateremu sta kumovala predsednik ObLO Jesenice, tov. Maks Dolinar in Ivana Svetina, gospodinja iz Kor. Bele. Predsednik Okrajne gasilske zveze Kranj, tov. Gros je razdelil visoka gasilska odlikovanja trem častnim članom gasilskega društva na Kor. Beli. Red gasilske zveze I. stopnje je prejel tov. Noč Jože, red gasilske zveze II. stopnje pa sta prejela Janez Rabič in Janez Smolej. Vsi trije gasilci so člani društva nad 50 let. Za dolgoletno službovanje v gasilskih vrstah pa so razdelili več značk članom PGD. Gasilski jubilej na Kor. Beli so pozdravili tudi predstavniki občinskih gasilskih zvez iz Bleda in Jesenic, vsi govorniki pa so poudarjali važnost gasilskih organizacij ter skrb za njihovo utrjevanje, pozivali pa so tudi prebivalstvo in zlasti mladino k množičnemu vključevanju v gasilske vrste, kajti le tako bo mogoče obvarovati skupnost ter prebivalstvo ogromne škode, ki jo vse prepogosto napravi požar in druge elementarne neizgode.

Iz Fiesse nam pišejo

Kakor smo že poročali v zadnji številki „Železarja“, je bila na okrevanju oziroma na zdravljenju večja skupina naših sodelavcev v Crikvenici, pred dnevi pa smo prejeli pismo tudi iz Fiesse pri Piranu s pozdravi delovnemu kolektivu naše železarnice.

Skupina 35 naših sodelavcev je bila najmočnejša skupina pacintov na zdravljenju v hotelu „Jezero“ v Fiessi pri Piranu. Kakor nam piše tov. Lojze Tišov, je med sodelavci, ki so si ob lepi istrski obali nabirali novih moči, vladalo tovarištvo, tako da so ob svojem odhodu iz Fiesse zapustili dobre vtise. Dosledno so izpolnjevali navodila njihovega zdravnika, zadovoljni pa so bili s hrano in osebjem hotela, v katerem so bili nastanjeni. Tovariš Tišov kar ne more prehvaliti naravnih lepot teh krajev. Hotel „Jezero“ leži v naravnem lijaku, ki ga obdajajo mandeljnova, oljčna in figova drevesa, ne manjka pa tudi češenj in drugega drevja; na prvem mestu pa je seveda vinska trta.

V dnu tega naravnega lijaka in ne daleč od samega hotela pa je sladkovodno jezero, v katerem je polno jegulj in zlatih ribic. To jezero je oddaljeno le 20 metrov od morja.

Bivanje v Fiessi bi bilo še bolj prijetno, če ne bi imeli težav z vremenom, ki jim je večkrat onemogočilo kopanje v morju in sončanje. V dneh, ko je zavijala tržaška burja in so bili dnevi deževni in hladni, pa so pacienti odigrali partijo šaha ali pa napravili kratek izlet v kraje, kjer je doma prista istrska kapljica. Kadar so utrujeni, pa jo mahnejo v sobe k počitku, da si naberejo svežih moči za naslednji dan. V večernih urah lahko pacienti

Fiessa pri Piranu

prisostvujejo televizijskim oddajam, ker je televizijski sprejemnik v neposredni bližini hotela. Vsi pacienti so pod skrbnim zdravniškim nadzorstvom in so dvakrat tedensko zdravniško pregledani. Prav tako je odrejeno obvezno 3-urno spanje po kosilu. Kadar nastopijo „trenutne bolezenske težave“, priskoči na pomoč prijazna servirka Milka, ki postreže s slivovko, črnim istrijancem in maraskinom.

Svoje pismo zaključuje tov. Tišov takole: „Pacienti, ki smo bili na enomesečnem okrevanju v Fiessi, se najprisrčneje zahvaljujemo dr. Čehu Milanu, dr. Jenku Alojzu ter Zavodu za soc. zavarovanje. Vsi ti so pripomogli, da smo se vrnili nazaj na Jesenice zadovoljni in pripravljeni, da na svojih delovnih mestih nadaljujemo z delom in tako koristimo skupnosti.“

KULTURA IN PROSVETA

Domači slikarji so razstavili

Od 3. do 13. julija so v mali dvorani delavskega doma razstavljali jeseniški slikarji - amaterji, združeni v sekciji DOLIK, ki je sestavni del jeseniške Svobode „Toneta Čufarja“. Trinajst razstavljavcev je razstavilo 49 del, med njimi olja, akvarele in kovinoplastiko. Razstava je bila skrbno pripravljena, o čemer priča tudi skromen, toda okusen katalog. Razstavni prostor sicer ni najprimernejši kar se opreme in razsvetljave tiče, toda v sili se je treba tudi s tem sprijazniti. Najbolj razveseljivo na tej razstavi je bilo spoznanje, da so vsi v svojih delih pokazali precejšen napredek, nekateri pa so začeli iskati celo novih izraznih sredstev in modernejših prijemov.

GASAR je s svojim „Kozolcem“ napravil lep korak naprej in je presenetil, čeprav še ni docela izčiščen v barvi in kompoziciji. ŽUPAN še ni našel pravega izraza in tona, toda v svoji „Tovarni“ je že rahlo nakazal pot v modernizem, ki mu bo uspel, toda le takrat, ko bo imel trdnjšo likovno podlago. TOMAZIN je v motiviki ostal na stari poti, kakršnega poznamo že vseskozi, toda v nekaterih oljih mu je uspelo najti nov spektrum, ki daje zlasti slikam „V pomlad“, „Pod Stalom“ in „Ajda“ tako pristen, idiličen in dognan ton, da jih še tako kritično oko mora postaviti na prvo mesto med razstavljenimi deli. V pejzažih je Tomazin res mojster in obeta ustvariti še več in še boljše, kot doslej.

KRAJCAR je mestoma preveč kontrasten v tonih, vendar mu je v sliki „V proizvodnji“ uspelo najti novo pot v motivu in figuralni razgibanosti, kar obeta, da bomo spoznali čez čas dognanejša dela kot doslej. Tudi „Planinska domačija“ je dosti boljša od ostalih njegovih del. MARKEŽ je precej napredoval v olju, kar priča uspel poskus „V soncu“, čeprav še svetloba in sence niso docela dognane. Akvarel „Mak“ je svež in čist, kaže pa tudi že precejšnjo rutino. Dr. MOČNIK je v motivih sicer malo konvencionalen pa tudi v stilu, toda pokazal se je kot zelo rutiniran umetnik barv, ki na platnih sevajo tako, kot smo to videli pri odličnih slikarjih. Sploh je v barvah poleg Tomazina na vsej razstavi najbolj dognan. ČEBULJ Jože je razstavil osem akvarelov, ki kažejo dobro risbo, toda v barvi so le preveč razdrobljeni in težki. Uspel mu je akvarel „S tromeje“. Verjetno bi dosegel močnejši izraz, če bi se poskusil v čisti grafiki. Na razstavi sem sploh opazil zapostavljanje grafike, pa čeprav bi bila to samo kreda, svinčnik, pero ali kvečjemu še kak lesorez. Marsikomu med razstavljalci bi prav grafika dala trdnjšo osnovno risbo, ki zdaj pri vseh še ni zadostna. ČEBULJ Aleks je razstavil samo en akvarel, v katerem pa mu je uspelo z zdravim modernizmom združiti likovnost z dekorativnostjo, s čemer obeta postati odličen modernist. DOLINSEK Franc je še premalo pogumen in dognan v barvah, ki so premedle. Ob skrbnem študiju in obvladanju barv pa bo lahko postal dober akvarelist. DJURIČ je pravcati kontrast ostalim razstavljalcem. Težak je in teman, a ponekod vendarle prijeten. Prijem je impresiven, toda ne prepriča, ker je preveč preračunan na učinek. Risba in barva sta še premalo izdelani, zlasti pa nekateri barvni efekti (zlasti rdeča barva) nimajo opravičila v motivu, ki ga

predstavljajo. Vsem oljem manjka študij, dajejo pa slutiti, da bo sčasoma postal Djurič res slikar, ki mu bo uspelo najti impresivno-moderno pot in izraz. Dosti boljši in izčiščen je v akvarelu „Dovje“. ŽELEZNIK je presenetil zlasti z malim akvarelom „Na jasi“. DOLINSEK Nace je pač mojster svoje stroke in je tudi tokrat v kovinoplastiki pokazal obširno znanje. V plastiki „Bohinj“ je dokazal, da se tudi v tej navidez grobi tehniki da izraziti mehko idiličnost pejzaža. V tem je našel novo pot, ki je doslej nismo opazili v njegovih plastikah.

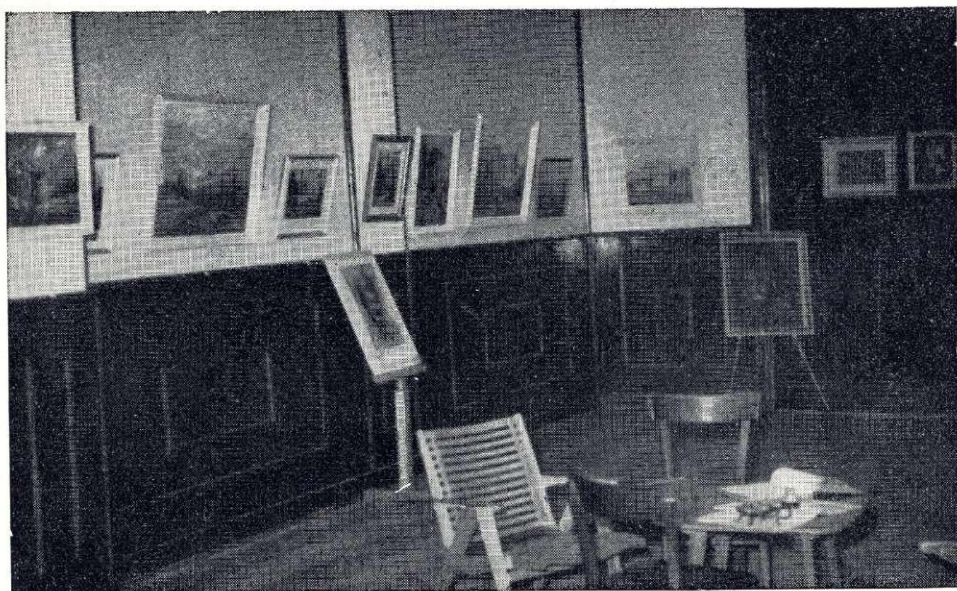
Na razstavi ni bilo opaziti del še ostalih domačih slikarjev Korošca, Dakskoblerja in morda še koga, poleg tega pa se mi zdi vredno pripombe, da bi veljalo smotrnejše vključevati v Dolikove vrste mlade talente, med njimi mladega Čučnika in druge. Na študijskih večerih bi bilo potrebno posvetiti več časa grafiki, saj se pri marsikomu še opazi šibkost v perspektivi, proporcu, zlasti pa pri portretu, šibkost osnovne risbe.

V celoti pa je razstava nedvomno od vseh najbolj uspela in lahko brez „lokalpatriotizma“ ugotovimo, da je bila tudi pestrejša in preprečljivejša od nedavne Vilharjeve. Pokazala pa je prav ta razstava, kakšen mačehovski odnos do domačega umetnika imajo Jeseničani, zlasti številni predstavniki podjetij, ustanov, šol in forumov, ki se niso izkazali niti pri otvoritvi, niti ogledu, kaj šele pri odkupu razstavljenih del, ki bi s polno pravico visela po naših lokalih, uradih, šolah in tudi reprezentančnih prostorih. Razstava vsekakor zasluži, da bi jo prenesli še v druge kraje. Tam bodo slike brez dvoma prejele nedeljeno in večje priznanje kot doma, saj Jeseničani svojih umetnikov itak nismo znali in jih ne bomo znali ceniti.

-ms-

Pogled na
razstavni prostor
DOLIK na
Jesenicah

Foto: Torkar

Na podeželju bolj cenijo gledališče kot na Jesenicah

Morda se bo ta naslov zdel komu pretiran in brez prave osnove, toda temu je res tako. Mestno gledališče je z letošnjo sezono dokazalo, da je njegov delokrog bližnja okolica, kjer so gledalci napolnili dvorane do zadnjih kotičkov. Jeseniško gledališče ima tako naraven centralni položaj, kot le malokatero. Pri tem je nujno treba upoštevati, da predstavlja vsaka vas v zgornjesavski dolini kraj, v katerem so gledališke tradicije zakoreninjene že dolga desetletja in niso od včeraj. Le v kateri vasi v bližini Jesenic ni odra in majhne dvorane, kamor zahajajo ljudje, žejni lepote in resnice, ki jim jo posreduje gledališče! Pred leti mi je izrazil nek tuji gledališki strokovnjak začudenje spričo spoznanja, da so Gorenjci tako zrasli z gledališčem. Dejal mi je, da še nikjer ni spoznal take navezanosti preprostega ljudstva z gledališčem, kot prav pri Slovencih in še zlasti pri Gorenjcih. Saj je že itak znano, da če se najdejo trije, štirje Kranjci, že ustanovijo svoj pevski „zbor“, če jih je pa nekaj več, imajo že svojo dramsko družino. Mestno gledališče se je to sezono prav dobro zavedalo svojega osrednjega položaja, dobro je čutilo, kako si podeželje želi dobrih predstav, pa je v danih možnostih gostovalo po vseh krajih občine in tudi izven nje. Če bi gledališče pravočasno dobilo še potrebna sredstva izrecno za gostovanja, bi nedvomno doseglo to sezono še več predstav, nedvomno zelo blizu številu, ki jih dosežejo poklicna gledališča. Najbolj zdravo pri tem je to, da so igralci pripravljeni brez vsakega honorarja — to polagam predvsem pred tiste nevedneže, ki mislijo, da igralci našega domačega gledališča kdovekako zaslužijo s predstavami — igrati in gostovati po vseh krajih naše bližnje in tudi daljnje okolice, v svoje veselje in zadovoljstvo in v zadovoljstvo gledalcev. Kakšen užitek je igrati pred nabito polno dvorano ljudi, ki ljubijo gledališče in pridejo tja tudi med tednom in v največji vročini in kakšen neprijeten občutek seže v srce igralca, ko igra doma na Jesenicah, kjer se toliko ponašamo z delavsko kulturo, pred komaj pol dvorane ljudi, ki še vztrajajo pri obisku gledaliških predstav. Jeseniško mestno gledališče je res nujno, utemeljitev za to pa ni treba iskati doma na Jesenicah, te se bodo morda s časom le približale gledališču, temveč v okolici, ki nabije vsako dvorano do zadnjega sedeža bolj kot pri vsaki kino-predstavi. Javornik, Hrušica, Dovje, Kranjska gora, Breznica so kraji, kjer je želo Mestno gledališče taka priznanja, kakršna bi v razvajenih in le na tuje in dostikrat manj kvalitetne prireditve navajenih Jesenicah, zaman pričakovalo. Tudi publika poklicnega Prešernovega gledališča je dala številnejše in iskrenejše priznanje.

In še kratek pregled letošnje sezone v MG Jesenice. Vseh premier je bilo devet: Scapinove zvijače, Lepa Vida, Otroci prihajajo, Desetnica Alenčica, Emilia Galotti, Dva ducata rdečih vrtnic, Mati, Operacija Altmark in Čudovite pustolovščine. Iz prejšnje sezone je bila obnovljena Vroča kri. Sezona

je bila zelo uspešna, saj je po številu predstav (90) tretja po ustanovitvi gledališča. Tudi število obiskovalcev na predstavo je presenetljivo (220), pri čemer pa nosijo levji delež gostovanja, mladinska predstava in pa predstave v sredini sezone. Vseh obiskovalcev je bilo okoli 20.000. Največ uprizoritev je dočela komedija „Otroci prihajajo“ (20), nato „Lepa Vida“ (12), sledi pa ji drama „Emilia Galotti“ (11).

Pred nami je bodoča sezona, ki nam narekuje predvsem eno dolžnost: s pomočjo vseh organizacij, predvsem pa sindikata Železarnic in Ljudske mladine organizirati nekaj stalnih abonmajev, ki bodo posredno pomagali z gledališkimi predstavami vzgajati takega človeka, kakršnega naša družba potrebuje za lepše in koristnejše življenje. -sm-

Javorniški telovadci za „Dan borcev“

V letošnjem letu si je društvena uprava pri TVD Partizan na Javorniku zadala nalogo, da pripravi telovadni nastop vseh svojih oddelkov v počastitev Dneva borcev. Razumljivo je, da je za takšen nastop potrebno kar največ skrbnih priprav. Sam telovadni nastop, ki je bil na praznik v popoldanskih urah pa je dokazal, da vsi oddelki iz leta v leto napredujejo ter dosegajo vedno večje uspehe. Gledalci, ki so prireditve obiskali v lepem številu so z aplavzom nagradili nastop pionirk (68). Letošnji telovadni nastop na Javorniku je dokazal, da so telovadci pri Partizanu zelo prizadevni, vsestransko pa je treba pohvaliti tudi vodnike posameznih oddelkov. Letos so imeli polne roke dela, skrbno se je bilo treba pripraviti za sodelovanje pri velikem telovadnem nastopu na I. festivalu telesne kulture. Na tem festivalu, ki je bil eden največjih v povojnih letih v Sloveniji, je nastopilo 130 udeležencev iz Javornika. S tako množično udeležbo na tej veliki in nepozabni prireditvi so se telovadci iz Javornika uvrstili med prva in najboljša partizanska društva na Gorenjskem, ki so sodelovala na festivalskih prireditvah. Tudi na gimnastradi v Zagrebu sodeluje 5 mladink. Ta številka je za TVD Partizan na Javorniku pravilna, kajti množičnega nastopa s svojimi pripadniki in 4 povabljenimi mladinkami iz Jesenic ni mogoče organizirati.

Organizacija telovadnega nastopa pri telovadnem društvu s tako velikim številom članstva zahteva veliko truda, požrtvovalnosti in dobre volje in to ne samo od vodnikov, pač pa tudi od same mladine, kajti pravo doživetje slehernega telovadca je takrat, kadar nastopi pred občinstvom vsestransko in dobro pripravljen. Vodstvo TVD Partizan na Javorniku pa je sklenilo, da odslej vsako leto za praznovanje Dneva borcev pripravi telovadno prireditev, za katero vlada med prebivalstvom vsako leto izredno zanimanje. Malej Jože

